Proletari din toate țările, uniți-vă !

REVISTĂ
A UNIUNII
SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA
SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XI
Nr. 27 (323)
Simbătă 6 iulie 1968
8 pagini — 1 leu

Prefață la cîteva răspunsuri

În noua ei serie revista **Luceafărul** încearcă să redevină o revistă a scriitorilor tineri. Ne-am exprimat gîndul acesta din capul locului, și, dacă am pus în locul tradiționalului (și uneori pretențiosului) program, numai cîteva puncte modeste de reper este pentru că n-am voit să plecăm de la teorii (oricît de bune, oricît de promițătoare), ci de la literatură, n-am voit să conformăm pe scriitori unor formule prestabilite, abstracte. Așadar, scriitorii tineri sînt (și mai ales cei foarte tineri vor fi), înainte de orice, publicați cu literatura pe care o scriu. **Luceafărul** este revista lor în primul rînd datorită acestui fapt : pentru că vor fi nemijlocit prezenți în coloanele **Luceafărului** cu ceea ce scriu. Cum tinerii scriitori nu alcătuiesc un „grup", ci o familie mai largă de spirite, în care modalitățile cele mai diferite coexistă, se înțelege că **Luceafărul** nu este (nu poate fi) refractară față de această firească diversitate. Am căutat și vom căuta cu discreție să punctăm această diversitate în interiorul fiecărui număr al revistei, avînd grijă ca originalitatea fiecăruia să poată ieși în evidență. Noi vrem să înfățișăm cititorilor literatura lor **așa cum este**, respectîndu-i diversitatea, tendințele organice, stilurile, fără a interveni arbitrar în mișcarea ei lăuntrică, fără a o sili să intre în niște tipare exterioare. Acesta este unul din principiile noastre fundamentale : respectul pentru realitatea vie, în continuă prefacere, contradictorie uneori, a literaturii tinerilor, renunțarea la orice obstacole false și stînjenitoare... Vrem să facem o revistă pentru literatură, nu să inventăm literatură pentru revistă.

Toleranța noastră izvorîtă din cele mai bune, mai adînci tradiții ale vieții intelectuale românești, nu trebuie însă cu nici un chip interpretată ca absență a unei direcții literare precise. Cerem tinerilor scriitori să ne acorde încrederea lor : îi vom publica, fără discriminări, fără partialitate, cu operele lor cele mai bune. Ar fi greșit însă să se piardă din vedere că **Luceafărul** nu este un magazin literar, o sumă, o antologie de texte. Socotim că o revistă (și cu atît mai mult una a tinerilor scriitori) își împlinește misiunea nu numai cînd deschide paginile ei celor mai talentați, celor mai reprezentativi scriitori : dar, în egală măsură, cînd rămîne **ea însăși**, cu profilul ei distinct, memorabil, dincolo de literatura pe care o publică și uneori chiar împotriva ei. Desigur, este astăzi o idee depășită, primejdioasă dacă unii o mai împărtășesc, aceea că revista este a unui singur om sau a unui grup de oameni, că ea este scrisă pînă la ultimul rînd de redactorii ei. Nu e mai puțin adevărat că o revistă este **un tot**, o unitate ideologică și artistică. Ea nu începe prin a respinge **de plano** pe niciun scriitor ; dar sfîrșește (dacă nu se abate de la drumul cel drept) prin a-și „selecționa" colaboratorii ca și cititorii. Nu avem în vedere nici o restrîngere nefirească și fără sens a colaboratorilor la cîțiva „fac-totum", dar nici o unanimitate imposibilă, falsă și la fel de nedemocratică în viața literară ca și spiritul sectar.

Noua serie a **Luceafărului** pornește la drum fără prejudecăți, nu și fără principii. Nu este o revistă de critică, dar una care speră să afirme un spirit critic. Bunăvoința noastră față de toți cei ce țin, cu talent, cu pricepere, cu onestitate, condeiul în mînă nu înseamnă dezordine, haos, întîmplare. Critica revistei, avem încredințarea, nu va părtini pe nimeni, nu va nedreptăți pe nimeni, nu va absolutiza nici o tendință în dauna alteia. Ea va reprezenta doar acel ochi atent și ferm care **alege**, care **înțelege**, care **afirmă** și care, cum s-ar putea altfel, **neagă**. Nu ne socotim infailibili ; a greși este omenește. Vom ști însă să ne reparăm greșelile, cele inevitabile ca și cele datorate unor conjuncturi nefericite. Nu ne vom da în lături să recunoaștem cinstit dacă și cînd am greșit. Aceasta este dificultatea oricărei reviste de literatură, de cultură, și ea nu poate fi biruită decît printr-o deplină sinceritate a punctelor de vedere. Cît despre punctele de vedere, ele se vor preciza în pas cu desfășurarea literaturii publicate, cu evoluția ca atare a fenomenului cultural contemporan, într-o comunicare cît mai generoasă și mai temeinică cu tendințele naturale ale literaturii înseși.

Luceafărul, e, așadar, revista **celor ce sînt**, a tinerilor adică, ajunși azi la o anumită notorietate literară. **Luceafărul** e în aceeași măsură sau chiar mai mult decît în cazul dintîi revista **celor ce vin**. Talentele foarte tinere vor găsi în revista noastră primirea cea mai cordială, considerînd că menirea unei publicații constă nu numai în ceea ce consolidează ci și în ceea ce descoperă. Ne place să credem că tînărul timid și necunoscut va găsi la noi înțelegerea necesară și opinia cea mai sinceră. Nici o prejudecată de școală sau formulă literară nu-i va sta în cale. Singurul nostru criteriu de alegere și de încurajare este acela al valorii. Numai în emulația liberă, de nimic stînjenită, talentele adevărate se pot impune. E de la sine înțeles că o revistă făcută de tineri și adresată tinerilor nu poate să publice numai scrieri antologice. Talentele sînt de mărimi diferite și o literatură nu se constituie numai din piscuri. Vom avea însă grijă ca poezia, proza sau eseul colaboratorului nostru să nu coboare, totuși, sub o limită admisă. Vom face, totodată, în așa fel ca mitul scriitorului nepublicat să dispară. Lăsînd pe oricine să-și afirme formula pe care o crede cea mai fericită, în cadrele, firește, ale principiilor noastre ideologice, îi dăm posibilitatea să-și dovedească măsura adevărată a talentului. E ce-și poate dori mai mult un scriitor tînăr, și ceea ce **Luceafărul** propune colaboratorilor săi de azi și mîine.

LUCEAFĂRUL

GH. D. ANGHEL — Portret de femeie

GEO BOGZA

CE UȘOR SE ÎMBRACĂ UNII...

Ce ușor se imbracă unii in
hainele morților
Pantofii și-i trag in picioare
Pălăria și-o pun în cap
Și apucind bastonul de miner
Pornesc prin tirg joviali

Fudulindu-se în hainele morților.

Pe cunoscuți îi salută cu gesturi largi
Și trec triumfători prin mulțime
La butonieră cu o mare garoafă albă
Cumpărată la florăria de pe bulevard
Cu banii găsiți în hainele morților.

Literatură și istorie

J'appelle journalisme, spune Gide, tout ce qui intéressera demain moins qu'aujourd'hui.

Dar oare ce ne va interesa mîine mai puțin decît astăzi ? Întrebare la care răspundem altfel astăzi decît ieri. Acum o sută de ani lumea nu era atît de curioasă de evenimentele pe care le trăia ; în orice caz, nu-i plăcea să le ia în seamă înainte de a deveni istorice. Căci Istorie însemna trecutul. Sartre nu i-a iertat niciodată lui Flaubert că a stat acasă în zilele Comunei. Însă ce reprezenta Comuna pentru Flaubert ? Un eveniment. Așa cum evenimente erau, în secolul XIX, războaiele, crimele politice sau loviturile de stat .A fost nevoie să treacă încă cincizeci sau șaptezeci de ani pentru ca omul secolului XX să învețe să citească ceea ce este istorie în eveniment și eveniment în istorie. Pînă la el, evenimentul se trăia, iar istoria se descifra în documente ; prezent și trecut se opuneau irevocabil. Abia în secolul XX, Istoria (două conflagrații mondiale, Auschwitz, Hiroshima, lagărele, asasinatul „cu sînge rece") și-a sfărîmat cușca cu gratii de oțel în care fusese închisă și a năvălit în prezent. Pentru prima oară, omul se află față-n față cu Istoria ; ceea ce învață cu acest nume la școală nu i se mai pare decît o lungă poveste pentru copii. Adevăratul, teribilul obraz al Istoriei, îl întîmpină în viața de toate zilele, în vise, în imaginație, în dragoste, cu mult mai des decît în paginile manualelor. Într-un fel, situația s-a inversat : istorie nu mai înseamnă trecutul, ci prezentul.

Ceea ce ne va interesa mîine mai puțin decît astăzi... În fond, ceea ce ne interesează astăzi este singurul lucru care ne interesează. Sîntem prea copleșiți de Istoria noastră spre a n-o gîndi pe a altora în funcție de ea. Istorică nu mai este Istoria, ci evenimentul.

Niciodată, înainte, omul n-a purtat pe umeri o mai mare răspundere ; fiindcă niciodată înainte, el n-a fost la fel de conștient că Istoria se află în el, în ceea ce trăiește și gîndește el, în gesturile lui, chiar în cele mai anodine. Istoria a încetat a fi cadrul existenței umane ; se confundă cu existența umană însăși. Omul nu se situează în Istorie, omul este Istorie ; din durata exterioară și abstractă, Istoria a devenit durată interioară și concretă, cu alte cuvinte, Politică. Politica este istoria asumată.

J'appelle journalisme... Dar nu este publicistica expresia evenimentului care poartă în inima lui Istoria ? Publicistica este legată de politică. Omul modern trăiește în imperiul politicii, așa cum medievalul trăia în acela al religiei. Politica este religia — singura religie de masă — a secolului XX. Primul nostru gest, dimineața, este de a cumpăra ziarul ; ultimul, seara, este de a asculta la radio știrile. Între aceste două gesturi fundamentale, tot atît de fundamentale precum erau pentru vechii creștini, rugăciunile zilnice, se cuprinde restul existenței noastre. Omul modern face politică chiar fără să știe, așa cum Monsieur Jourdain făcea proză fără să știe.

A citi, a gîndi — iată tot atîtea acte politice. Între două volume de versuri, poetul semnează un manifest sau scrie un articol despre foamete. Mai face el vreo diferență între Politică și Artă ? Altădată Arta își căuta liniștea departe deopotrivă de valurile evenimentelor, de fluxul și refluxul politicii. Astăzi Arta și Politica se găsesc inextricabil amestecate, la fel ca libertatea și necesitatea sau creația și acțiunea. Orice am scrie, politica ne însoțește. În orice lectură, politica e prezentă. Toate cărțile sînt politice. Nu există decît poezii, eseuri, tragedii și romane politice. Simfonia a IX-a de Beethoven este o simfonie politică. Jan Kott a descoperit în Shakespeare un scriitor politic și în Hamlet un „beatnic". Cînd Hamlet „privește înapoi cu mînie", Arta și Politica nu mai pot fi despărțite.

Ceea ce ne va interesa mîine mai puțin decît astăzi... Ah, dar evenimentul devenit Istorie nu mai poate fi smuls din Istorie. Universalul este o vorbă goală dacă n-are un sens politic. El nu apare întîmplător într-o formă politică : este politică. Secolul XIX vedea istoria obiectului și punea subiectul deasupra istoriei, în stare s-o descrie impersonal ; secolul XX a înțeles că istoria se află deopotrivă în subiect, asumată de subiect. Istoria pozitivistă merge spre trecut și-l constată ; singura istorie astăzi posibilă își asumă trecutul, într-un act totalizator.

Imaginea Turnului de fildeș este ridicolă nu pentru că ar opri pe scriitor să priceapă istoria din afară, ci pentru că îi dă iluzia că își poate lăsa istoria pe dinafară. Ca să fie cu adevărat liber de istorie, Turnul de fildeș ar trebui să fie gol. Cine intră, aduce cu sine Istoria.

Nicolae MANOLESCU

SALA DE LECTURĂ

CRONICA LITERARĂ

gheorghe pituț

Cine mă apără

Gheorghe Pituț a oferit criticii, de la debut, insignele poeziei sale. Încă **Poarta cetății** anunța un sunet distinct. **Cine mă apără** precizează contururile inițiale relevînd mai mult decît un poet păduratic. Gh. Pituț cultivă vitalitatea în formele ei trunchioase, rădăcinoase, forțele obscure, desfășurările abrupte de energie, un efort al materiei de a fi mereu altceva, încremenind straniu în drumul spre noua expresie. Ruralitatea poetului, silvestrismul inspirației nu-l duc spre exaltarea păsunilor, livezilor, decorului rural. Sorgintea țărănească nu-l duce neapărat la speciile de semănătorism. Trecut prin Lucian Blaga, ale cărui ecouri sînt evidente în **Poarta cetății**, Gh. Pituț aspiră spre un alt orizont decît cel recomandat de obicei de poezia de inspirație rurală.

Imaginile sînt limpezi numai căutate înapoi, în trecut. Prezentul e neliniștitor, amenințător. Poetul are presimțirea catastrofei și așteaptă declanșarea ei. Codrii devin întunecoși, arborii capătă hide înfățișări animaliere, urșii ca simboluri ale singurătății circulă într-un decor agitat de furtuni sau calamități, bivolii, ciinii urlînd a pagubă completează figurația.

Tioncul e pasărea presimțirilor negre :

„Mă strigă o pasăre — / Tioncul / din noaptea grădinii. / Dintr-o scorbură / scoate un sunet egal, / fără să-l schimbe / nici la nașterea pruncilor, / nici la moartea / unui bătrîn care l-a ascultat / viața întreagă. / nici la pierderea unei fecioare ! acolo sub cîntecul lui, / Niciodată. / Spune ceva ca și cum / dacă ar fi să vezi / ai vedea numai nisip / la fel de înalt / și răvășit pe toată lumea / sau apă, cea mai întinsă apă, / ori albastru, numai albastru. / Dă drumul fluierăturii / atît de egal / încît dacă i-ai întinde cîntecul / pe o rază de soare / ar fi un kilometru zi / și un kilometru noapte / și cu tristețea fără egal / de-a spune același lucru / nesfîrșit / lîngă viața noastră / din noaptea grădinii, / Tioncul".

Poetul are nostalgia vitalității plenare și scrie elegiac o altă „dispariție a cailor" ca reprezentare a sănătății. „Vîntul de coame / burțile supte — / am văzut herghelia / fierbînd zăpezile / din șapte provincii, / doamne, / ce delir de viață ! / Și n-ai fost găsit nicăieri / stăpîne al cailor / să-i îndrepți prin cetate. / Pentru urmașii / femeii de ceară / eu cred c-ar fi bine / ca ea să se-mpreune / c-un cal. / Dar noaptea auzii / tropotul lor înghețînd / tot mai departe / pe mările nordului". **(Sănătate).**

Universul e ros de boli ca de un blestem și poezia lui Gh. Pituț e o cascadă de tablouri alarmante : bărbați plecați ireversibil pe unelte, flageluri amenințătoare, stări de lucruri fără desfacere. Lirica lui Goga sau Blaga, mai recent Ion Alexandru, aduceau ecoul unei triste ancestrale ceea ce G. Călinescu numea „jale metafizică de popor străvechi", dar el capătă la Gh. Pituț un sunet nou, mai dur și mai pătrunzător.

Nelămuritul sentiment se organizează în tablouri dinamice. Predilecția pentru cataclism se justifică prin analogiile pe care poetul le caută.

„Ce straniu galopează / pe dealurile din Ardeal furtuna. / părinții fug / spre casele care o iau din loc, / se crapă coaja norilor / și apele greoaie vin cu capăt / ca șerpii altor ere — / brazi de nimic împinși de bolovani, / scroafe cu dinții-ntorși / înoată cu purceii spînzurați de țîțe. / cerbii loviți / de răsuflarea lupilor / își rup de trunchiuri coarnele — / se încîlcește lumea / așa ca la-nceput : / auzi cum putrezește steaua / la care te-ai gîndit o clipă. / Și nu mai sînt decît un strigăt / rupt dintr-o gură-n alt mileniu, / cînd mă inundă fără urmă / puhoaiele materiei." **(Cam atît).** Este izbitor desenul, bizara aglomerare de elemente agresive, grotești care vor prinde o configurare și mai pregnantă în alte poezii. Gh. Pituț construiește parabole poetice ce amintesc pînzele poeților flamanzi, unele imagini părînd desprinse din Brueghel sau Bosch. O viziune de coșmar îi călătorește versurile și sentimentul blestemului ereditar, pe care-l mai putem găsi în poezia ardelenilor, atinge la el paroxismul : „Departe mult în mine / c-un sfert de veac mai jos / bărbați încolăciți pe rînduri / cîte doi. / femei inverse, lunatice, / un joc de copii / pe vîrful colinei / și ploaia aceasta întinsă / pe toată lumea / ca o binecuvîntare. / Văd epilepticii / în convulsii lunare / leșia de pe fețele lor / ar trebui fiartă / într-un clopot pustiu. / Oprește, strig scormonitorului / din mine, / am văzut Nebunia / călare pe patru vînturi / încrucișate / în chipul unei găini fără pene / și pe omul ce ronțăie sticlă / cu dinții lui de cal / și gîtul lung de un metru" **(Boală).** Chiar și ceea ce ar trebui să se scalde în imagini clare, luminoase, liniștite capătă la el o încordare specială, o masivitate neliniștitoare. **Muzica** este o maree de turnuri gotice, urcînd spre cer. „O mie de catedrale / în pas de front piecau spre Dumnezeu / le-am văzut aurite / și brațul celei mai înalte cruci / făcea un semn ascuns / cu mîna unui mort, / și muritorii din cetăți / înghesuindu-se / ca la un ultim tren / cu ochii lor pierduți / în fundul capului / la patruzeci de ani-lumină / și marea care le-a luat în spate / pe-o mie de cărări / și plînsul ce-l încărunțea / pe Johann Sebastian Bach pe țărm / mai singur ca o piatră, / cu mîinile întinse / după orașul catedralelor / care ardeau pe mare / pluteau îndepărtat spre Dumnezeu". **(Muzica)**

Cine mă apără e un volum de certitudini artistice. Gh. Pituț are un fel al său de a vedea și restructura universul. El nu **simte** numai poetic, ci și **organizează** meditînd, telurismul său avînd avantajul elevației și al aspirației către cristalin. El nu adoră promiscuitatea, putreziciunea, nu se complace în ea, ci îi pictează înfățișarea, o numește, pentru a se elibera de ea ca în practicile magice, în care, odată numită, boala se risipește. Poezia sa e un refuz al negurii și izbeliștii, a stărilor confuze și nota dominantă ni se pare a fi suferința în fața unei dezordini care consemnează anormalul.

toma pavel

Fragmente despre cuvinte

Cea mai comodă soluție pentru comentator este să trateze cartea lui Toma Pavel așa cum se tratează de obicei o carte de critică. **Fragmente despre cuvinte** e însă mai mult decît o **lucrare**, — termen pe care și autorul îl refuză —, o compunere doctă care epuizează sistematic tema propusă. Cartea se înscrie în sfera literaturii deși ceea ce se pare că jenează pe autor este ideea de literatură. **Fragmente despre cuvinte** este un produs de rafinament. Autorul propune un discurs pasionant despre cuvinte, o serie de interogații turburătoare despre raporturile omului cu cuvintele, despre posibilitățile și neputințele limbajului. Cartea este în egală măsură rodul saturației livrești dar și al pozei intelectuale. Din saturație se naște refuzul pentru literatură, din poză aspectul ciudat al scrierii care nu vrea să semene cu nimic. **Fragmente despre cuvinte** procură un spectacol intelectual cuceritor, chiar dacă abandonat uneori cochetăriei. Ea este mai mult decît un eseu în măsura în care este confesiune. Confesiunea cenzurată, dirijată, constrînsă la expresivitate devine literatură. **Fragmente despre cuvinte** este rodul unei experiențe sufletești proprii, de fapt un jurnal în care se înregistrează, cu delicii narcisiace, aventurile spiritului. Autorul se complace într-o atitudine meditativă, interogativă și acestea sînt ticurile personajului cărții sale. S-ar mai putea spune că **Fragmente despre cuvinte** este o carte despre posibilitatea de a comunica a cuplului amoros. Unitatea ei este data de obsesia autorului. Există o dramă a limbajului, a neputinței comunicării, un război surd cu cuvintele, o luare în posesiune a lor sau o subordonare la ele, relații la care oamenii pot fi indiferenți dar ale căror consecințe le suportă din plin.

Tercarea unor Cuvinte ce nu se lasă dominate dar domină, este leit-motivul cărții lui Toma Pavel.

Fragmente despre cuvinte este însă abia un preludiu al problemei. Toma Pavel a ales o chestiune pasionantă dar el nu-și instruiește cititorii ci doar și-i incită. Farmecul și utilitatea cărții urcă tocmai din calitatea ei incitatorie. Sînt deschise cîteva piste, care nu se urmează, sînt enunțate cîteva probleme care deschid apetitul pentru ceea ce va urma dincolo de ele, dar acest **va urma**, îi este indiferent autorului. El are demonul pionieratului și al zizaniei intelectuale, al deschiderii ușilor interzise, al defrișării terenurilor noi, dar fără pasiunea explorării integrale.

Cartea oferă spectacolul unei inteligențe subtile care se lasă admirată. Autorul nu se sacrifică subordonîndu-se subiectului său, ci se exibă cu prilejul abordării lui. Ne aflăm în fața unui pianist cu digitație excepțională care-și plimbă degetele pe claviatură, fără a se hotărî să cînte partitura pînă la capăt.

Obligațiile și deformațiile „profesionale" cer cronicarului **aprecierea** cărții, dar **ceea ce cere cartea** nu este aprecierea discursului, ci prelungirea lui prin lector sau critic, participarea acestora la dezbatere. **Fragmente despre cuvinte** nu își asumă decît modestul rol de a fi o poartă, pentru alții secretă, acum deschisă spre investigația cuvintelor.

Obiecțiile formulate sînt însă o trădare a angajamentului inițial. Ele și-ar avea valabilitatea în cazul unei cărți elaborată după canoane care ucid lejeritatea și libera manifestare a autorului. Acceptînd **Fragmente despre cuvinte** ca literatură, toată această instabilitate procedurală împrumută cărții personalitate, cea a autorului, și un „va urma" pe care altfel nu l-ar fi avut.

Personajul acestui jurnal descoperă independența cuvintelor, insuficiența limbajului, ochiul dilatat cu care le observă punîndu-le sub zodia dramei. De aici întrebările chinuitoare și o permanentă îndoială : „Poate fi dat un nume potrivit unui lucru ? **Nume** nu înseamnă nepotrivire ?" „Semnificația este iradiată continuu de ființă, dar cuvintele cum bine se știe, nu au puterea să sesizeze însăși existența".

„Cuvintele din păcate, spun lucrurile exact, dar nu le **spun** propriuzis... Experiența înseamnă într-un fel învățarea limbajului. Experiența delimitează, cu durere posibilul de imposibilul din cuvinte : ea ne învață **cum** să **înțelegem** și să **credem** ce se spune, să avem mai puțină încredere în formulările noastre (care amestecă realizabilul cu dorința pentru irealizabil) să ne ferim de cel mai periculos amestec : cel între naivitate și pasiune."

„Cum poate fi cineva într-adevăr crezut ? Care e dovada definitivă a faptului că nu minte ?" Metafizic, o deosebire urîașă separă vorbirea de Cuvinte".

„Reușim, din cînd în cînd, să obținem cu prețul unor eforturi care ne **constituie** efectiv viața, un echilibru momentan și precar între semnificații, să „umplem" cu sînge cuvintele într-o proporție rezonabilă. Dar reușita aceasta e supusă destrămării, dezechilibrul se reface și efortul trebuie reluat aproape de la capăt. De-a lungul perioadelor slujim cuvintele cu viața și sîngele nostru, în repetate rînduri le „umplem", ne străduim în preajma lor și mă tem că timpul nostru se măsoară după ritmul în care infuzăm ființă cuvintelor. Ele ne sug treptat spre ele, ne golesc de timp și de vibrație, dar parcă fără efect, Cuvintele rămîn inepuizabil de vide, dure, luminoase, de-asupra noastră".

„Vorbirea noi sîntem, cei care o înfăptuim, fiecare după chipul și asemănarea sa. Dar cuvintele subzistă indiferent de spusele sau de tăcerea noastră, pe care le influențează de sus, ca luna mareea. Ființa limbajului ! Ea nu este pur și simplu **una** oscilînd între **potentia** sistematică și actul vorbirii. Sigur, limba „la „langue" foarte corect privită, are un aspect sistematic, un schelet care-i permite să se miște : de unde și rostul gramaticilor. Dar vorbirea vie e cu totul altceva : e ca însăși mișcarea repede și fascinantă a umbrelor pe peretele peșterii, creîndu-se în fiecare clipă dacă nu o formă, cel puțin o formulă nouă, evoluînd de fiecare dată altfel, sprijinite pe curgerea timpului. Și, în partea cealaltă, departe, în tinutul însorit, se mișcă liniștite Cuvintele care dăinuie mereu egale lor însele, indiferent de noi. Astfel că ajung să mă întreb : Cuvintele ne sînt într-adevăr date, sau noi sîntem dați Cuvintelor ?"

Febra și tensiunea discursului lui Toma Pavel despre cuvinte se simt în aceste fragmente reproduse demonstrativ. Conflictul cu acest adversar insesizabil pentru ochiul comun, care sînt Cuvintele, este la fel de dramatic ca oricare altul. Prizonieratul vorbirii, neputința de a te elibera de cuvinte, modalitatea de a le îmblînzi pentru a găsi o cale acceptabilă comunicării, iată cîteva din chestiunile care revin obsedant.

Cuvintele sînt însă și ele ale literaturii și dilemele pe care le iscă, privesc îndeaproape literatura. Toma Pavel are o atitudine aparent restrictivă față de literatură („nu pot trece, oricît aș încerca, peste faptul că literatura este tot limbaj") relație care aruncă lumini noi asupra literaturii. (Analiza **Sufletelor tari** este de natură să înlăture dubiile). Teoria „buclei" aplicată la cuvinte, oferă explicația succesului unei categorii de literatură. „Un cuvînt care azi pentru mine e semnificativ dar vid, după o experiență revelatoare poate deveni „mai" semnificativ, se poate încărca de emoție, sînge și viață". Cînd „bucla" e completă, cuvîntul s-a umplut de viață, a devenit dens, după care bucla se poate desface urmînd o descărcare de densitate și semnificație. Lupta pentru luarea în posesie a cuvintelor devine o nevoie de experiență continuă, de risc continuu. Cele mai adevărate cuvinte vor fi ale acelor scriitori care trăiesc acest fel de experiență și risc.

Prin **Fragmente despre cuvinte** Toma Pavel acceptă și el acest risc pe lîngă acela al pionieratului temei dublă temeritate salutară.

Mihai UNGHEANU

GRIGORE HAGIU

clopotele marilor vocale

trăim într-o lume de clopote
există o dimineață

cînd toate cuvintele
în creierul tău s-au retras
aerul să devină limpede
de respirații nefalsificat
bătăile inimii tale să răspundă
pe metalul rece-aburit
pe imperceptibila lui clătinare
umbră de clopot în centrul unui oraș
dezgropat și nelocuit

seara pe dealul din țărmul de mare
intri în casa de clopot
pe-o scară de lemn
în văzduh te ridici
spre-o casă de clopot
depărtat să auzi
fiarele dindu-ți tîrcoale
aici sînt păienjeni ce trebuie șterși
noaptea
la razele lunii
pereții pictați

dar visele noastre înalt populate de clopote
piramide și sfincși la răscruci de deșerturi
ori învîrtite-n jurul unui stîlp de foc
căzute din catapeteasma lumii
morminte-aeriene în delir
zile și nopți străbați
cutreieri labirintul unui clopot
ori clopotele-n formă de pietre de hotar
pe-un drum bătut adesea
sălbăticit de sunete
și clopotele-n care
poetul s-a închis
în clipele cînd nu mai poate
să-și țină mădularele în frîu
și carnea lui și nervii lui
nu-și mai suportă fierberea
decît între pereții unui clopot

un cerb izbind cu cornele
în bronzul unui clopot
sfîrșitul
și începutul lumii

tu chinuitule de întrebări
pe albe platforme de marmură-ntinse
armate de clopote tot se mai bat
și-un vuiet de moarte acoperă cîmpul
dar tu te izbești într-un clopot
limbă cu grea și amară bătaie
celulele intră unele-ntr-altele
tu te tocești mai departe
te-nghesui în tine mereu la refuz
pînă rămîne să bată în clopot
doar întrebarea
în clopotul mare
subțiat de-ntrebări

pe ape dăm drumul morților noștri
într-un clopot de doliu
privirea-l aprinde
detunîndu-i
pulberea neagră de pușcă a morții
flacăra ei să pătrundă
violind
pierdutele țărmuri astrale
și cine știe cum se-mpreunează clopotele
și cum se chinuie-n durerea facerii
și cum cu-o clipă înaintea morții
încep să sune
atinse de-un cutremur nevăzut
el însuși poate deveni un clopot
în seara înghețată
cu lupi amușinîndu-i pe zăpadă
lunateca sudoare

o inimă sărind din piatră-n piatră
acoperită fu de-un clopot
și șarpele dintîi acoperit de-un clopot
și sîngele prin sunet începu din nou
pe sine să se regăsească

crește din umărul unui om
ii iese din carne un clopot
mai mult decît ureche
și decît aripă mai mult
boală sau vindecare

se-ntunecă cerul de clopote
sînt clopotele burdușite cu semințe
o matcă mai virilă spumegă în ele
de vînt se surpă clopotele-n oase
în catedrala unui clopot ne rugăm
în timp ce clopotele ard afară
un jucător așează clopotele-n noi
conduse drept de mîna lui suavă
neîndurătoare

ni se deschide-n frunte rana unui clopot
și sunetele șiroiesc
pe trupul mai de mult abandonat
și atîrnăm de propriile noastre răni
de cercurile sunetelor tot mai largi
de clopotele-n fugă
în toate părțile și deodată rupți
aproape-nțelegînd
ciudata limbă-n care clopotele își vorbesc
hohot prelung al marilor vocale

paradisul devorator

printre îngeri se trăiește atît de greu
acolo nici morții
nu se mai recunosc între ei
murind din nou
la nesfîrșit

unde se naște visul
din sine însuși
începe paradisul devorator
hrana din noi și-o culege rareori
lumină-a universului căzînd
pe gîtul unui porumbel

gîndul o ia înaintea mișcării
se sparge-n ziduri
fără să lovească
vertebrele fluide
fac cercuri largi
în marea propriei cenuși

spre vîrful unui munte uriaș
sub sorii grămădiți la orizont
urcăm pe treptele de dinți
lucios e smaltul
și alunecarea de neocolit
rostit cuvîntul așteptat
prin tine trece
nici-un strop de sînge amintindu-și

s-a dus din noi blîndețea somnului
să nu se reîntoarcă niciodată
și nehotarul n-are lucruri
isbindu-le-ntre ele
să nască sunete
cu sine însăși foamea se îndestulează
abia privind spre malurile ei
înotul care ne mănîncă pînă la sămînță

SCHIȚE DE ÎNCEPUT

Pînă sus cu capul în jos

Nu de mult ploua într-o noapte de septembrie, adică era foarte multă apă dedesubt și deasupra, iar pentru că n-am bătut la ușa mea, nici nu mi s-a deschis, mai ales că tocmai pierdusem cheia, ori era de necrezut să bat și să mi se deschidă, de aceea m-am gîndit să mă duc undeva, la Un cine știe cine și să mă culc. Mi se părea chiar că ar fi mai bine să dorm aiurea, într-un pat blond sau altfel, îmbrăcat, și cu țigări, și liniștit ca un pește. Tot atunci mi-aminteam cum un necunoscut mai tînăr decît mine salvase o fetită și un copil dintr-o casă încinsă, urcind și coborînd pe un burlan oarecare, deși eu renunțasem mai de mult să fac și asta, adică să mă lipesc de burlan, și să mă urc, și să sparg fereastra, să intru. Eram pe balcon, sus, sub acoperiș, fereastra mea era departe de ușă, pe perete, în dreapta, cu un ochi peste gură, iar pe lîngă ea, în stînga, trecea burlanul. Așa că am vrut să plec îndeajuns de trist de acolo. Și chiar atunci s-au deschis ferestrele de-alături, luminoase și vesele, și am auzit „Crede-mă cînd îți spun tu", și „Afară plouă frumos", și o șoaptă și imediat, mai ales tare, emisiunea „Cum să-i învățăm pe toți să înceapă". Eu, cinstit fiind, ascultînd acea voce curată din cutie, am crezut că mă și poate ajuta, arătîndu-mi cum să intru pentru prima oară în viață într-o cameră închisă, fără cheie, fără șperaclu, fără burlan. De aceea m-am ascuns cît mai bine sub streașină și am închis ochii ascultînd, dar totul se terminase, acum se auzea o voce mai blîndă spunînd „Ce fac copiii cînd au bătături". Aveam din ce în ce mai puțin chef să dorm altundeva, era cam frig, eram și ud ca o baie de familie după o seară de sîmbătă. Cînd ți se întîmplă astfel de lucruri simți frigul mai bine decît atunci cînd mănînci puțin și dormi prea mult, de aceea mi s-a făcut deodată și foame. Am aprins o țigare și am privit un timp ferestrele din jur, unele erau luminate, neacoperite, și m-am uitat un timp la ce era după ele, la bărbații în pijamale de obicei în dungi, la femeile lor dormind, la ora aceea, la copii, la tot ce se vedea pe-acolo. Mi-a părut rău că nu sînt văzut și eu la fel, în pijamaua mea albastră cu dungi roșii, cu perdeaua mea dantelată, cu becul din tavan, cu masa, scaunele, dulapul, și chiar cu *Lumea* deschisă la pagina 17 lîngă o portocală, și-am început să mă apropii cît mai mult de fereastră, în gînd bineînțeles, avea ramele verzi și se mai vedea înăuntru perdeaua mea dantelată. Ajungeam deodată sus, acolo unde cu un singur pumn aș fi făcut țăndări geamul ca să intru, să mă întind pe pat, să-mi fi dat cîteva palme pentru cheie și să mă fi culcat cu plăcere, întins dintr-un perete în celălalt, desigur. Era ceva nemaipomenit în toată *asta*, eu eram un copil destul de bun și inteligent, un elev care poate, dar nu vrea, student prematur și inginer deplin, dar fie că nu mi se întîmplase să pierd o cheie, fie că n-am avut timp de altele, mă trezisem stînd în seara aceea atît de ud în fața ușii mele, ca un vițel la ușa altuia. Eram furios, dar în felul meu, adică fără să-mi dau dreptate să fiu. Nu mai ascultam nici măcar „Ce fac băieții cînd plîng după fete?", ferestrele de alături se făcuseră una cu peretele, nu mai vedeam bine nici măcar burlanul, îmi părea rău că nu mă folosisem de lumină ca să mă urc pe el. Chiar mă hotărîsem să n-o mai fac deloc, pentru că mi se păruse cum? vrînd! că ar fi un lucru de nimic în viața mea să încerc și așa. Mai ales că în dimineața aceea făcusem altceva și mai și, ceva de minune, un proiect de pod, nemaipomenit, mă felicitaseră toți, m-au înnebunit înghesuindu-se să mă atingă ca pe omul șarpe, mi se spusese chiar că am făcut eu ce-au vrut să facă și alții de o mie de ani. Asta era, o clipă mi-am amintit de toate și n-am mai vrut să mă urc pe burlan. Am vrut să plec, m-am întors cu spatele la ușă și mi-am strîns mîinile încîntat că nu mai țineam să mă plictisesc de pomană. Puteam să și cad, de acolo. Coboram scările destul de repede ca un butoi prea plin de el, cînd mi s-a făcut deodată rușine și scîrbă și frică. Nici nu știu cînd m-am întors, cînd m-am suit pe burlan, cînd am ridicat mîna să sparg geamul, totul a fost cît o fluierătură. Și nu m-am mai gîndit la nimic altceva decît că trebuie să intru, iar pe urmă căzut, din fericire, jumătate pe marginea balconului, cealaltă plutind căscată în ploaie ca o barcă. Cred că am vîslit destul, adică am dat aiurea din mîini, pînă cînd mi-am revenit, eram îndoit pe fier ca o frînghie sau ca o salopetă pusă pe treabă. Și am văzut cercul de piatră de dedesubt, și niște mașini tăcute și doi-trei oameni dînd din colț în colț; și pe Popescu Elvira plimbîndu-l pe Șeic sub umbrelă, și am scuipat, pe urmă, tîrziu, am vrut să mă îndrept iar și să stau așa drept și nemișcat ca statuia lui Kogălniceanu ce era în față, însă ceva mai departe. Am stat cam astfel pînă cînd mi-a venit să plîng, la 28 de ani, de furie și la întîmplare, ajunsesem acolo sus, la geam, trebuia doar să-l sparg și să intru, cînd, desigur, luînd mîna de pe burlan am alunecat cum am alunecat și am căzut cum cade un balon pe care-l umfli și-i dai drumul chiar din gură. M-am urcat din nou, dar nu mai ajungeam nici în gînd pînă la fereastră, rămîneam pe la jumătatea burlanului, acolo unde nu aveam de ce să mă prind pentru că lipsea un inel de fier. Și de aceea cred că îmi venea să plîng, pentru că mă simțeam prea deodată singur și înstrăinat de tot ce era al meu, ca toți oamenii care mor după ce au făcut atîtea lucruri în casele lor și pe pămînt, și mai ales îmi plîngeam de milă, că sînt slab și fricos, că n-o să mă mai urc niciodată nicăieri. Am plecat, mergeam pe stradă încet, eram atît de ud încît mai mult nici ploaia nu era. Luceau vitrinele, firmele, băltoacele de neon, din cînd în cînd mașinile mă stropeau cu plăcere, iar unii bărbați și unele femei trecînd, mă priveau cum se privesc girafele între ele, cînd se plimbă prin Rusia. Era și aceasta o coadă de înmormîntare grăbită, acolo unde nu sîntem prea triști, nici veseli, mergînd în urma celorlalți, știind că după noi trec din nou mașinile, oamenii de pe un trotuar pe celălalt, se vinde, se cumpără, repede se uită. În dimineața aceea fusesem ca o sută de lei și noaptea ajunsesem un rest, un mărunțiș oarecare și totul cheltuit pe degeaba, și m-am mai gîndit că tot ce-a fost îmi reușise numai așa dintr-o dată, fără cine știe ce treabă, și m-am simțit cam prost și cam nimic. Abia atunci am început să alerg, am urcat scările și m-am oprit în fața ușii, pe burlan, privind burlanul. Și am început să-l pipăi încet, încet. Era un oarecare burlan, dreptunghiular, îngust și peticit, și din cînd în cînd era încercuit cu inele de fier. Mai întîi am pus piciorul pe clanță, celălalt pe primul inel. Și am căzut, am căzut iar, dar înăuntru, în cameră, pentru că ușa era deschisă. Am simțit atunci o mînă pe cap și am auzit cum eram întrebat în șoaptă dacă am venit, de ce am întîrziat, de ce sînt ud, dacă am mîncat, dacă vreau să mănînc.

Iulian NEACȘU

Spre capătul pămîntului

Mai avem de mers. Mult.

Mergem de cînd ne știm. În fața noastră răsare cînd un munte, cînd o vale, cînd un oraș cu luminile pregătite pentru noapte. Trecem peste tot, risipindu-ne cuvenita băgare de seamă. Mai greu e cînd ajungem la mare. Atunci stăm mai mult timp pe mal întotdeauna cînd ajungem la mare credem că pașii noștri n-au izbutit să treacă aproape peste nimic. Cînd mergem sîntem întotdeauna singuri. Nu privim decît drumul și ce se vede în jur. Ne preocupă pratul, căldura, cerul, frigul, copacii de pe margine. Cu un al doilea gînd ne numărăm pașii. Abia la popasuri sîntem dispuși să ne așezăm cu fața la foc. Focurile noastre sînt mici și dau căldură multă. În fața focului sîntem foarte îndatoritori unii cu alții. Ne dăruim țigări, bomboane, cafea. Adormim. Nu prea ne lasă inima să dormim.

Plecăm apoi mai departe. Pe ghete stringem un strat de praf nou peste cel vechi. Ghetele noastre sînt făcute din straturi de praf. Întîlnim oameni care merg în direcția inversă. Ne ridicăm pălăriile. Știm că mergem cu toții în același loc. Spre capătul pămîntului.

Nu rugăm pe nimeni să ne arate drumul. Nu se poate să nu nimerim. Au mers atîția pe același drum ca și noi. Fiecare și-a găsit capătul său al pămîntului. Așa o să-l găsim și noi pe al nostru. Ei și-au însemnat locul cu o cruce, să nu-l uite

Mai avem puțin de mers. Puțin.

Virgil STANCIU

Fiica doctorului și Duhul verde al minei

Apa înghețată, acoperită și îmbibată de crengi, bulgări și pietriș mărunt, de mal, devenise încet-încet: pămînt.

Frigul, căldura clisoasă și umezeala se legaseră într-un fel de materie inițială.

Pe urmă, din galeriile surpate ale minei vechi se-ntorsese primăvara și toate pojghițele piesniseră, iar pîrîul asvîrlise pe malurile lui, nu foarte galbene, niște hoituri de pisici sălbatice, o vioară și cîțiva raci care deveniseră cine știe de ce albaștri.

Fiica doctorului așteptase cu furie primăvara și cînd împlinise 20 de ani refuzase să-și serbeze ziua de naștere, așa cum refuzase falsa propunere, de fapt un ordin al familiei, de a se mărita cu un inginer înalt, cu ochi negri și puțin sîslit.

Apa înghețată, acoperită și îmbîcsită de crengi, bulgări și pietriș mărunt, de mal, devenise încet-încet: pămînt. Și fiica doctorului venea în fiecare zi acolo ca și cum ar fi vrut să verifice această devenire și stătea ore întregi în picioare, în soarele crud, privind și numai șoferii basculantelor cu glumele lor agramate și obscene, îi întrerupeau gîndurile.

Apoi întorcîndu-se acasă, nici măcar nu vorbea cu ai ei, ci se oprea în fața statuii pe care o numise „Duhul verde" și cît timp o încălzea cu privirile, avea aerul unui om care a pierdut drumul.

Și nota în caietul ei de pe noptieră: „Prin fereastră păzea lumea cu privirile statuia aceea înaltă de vreo 180 de cm și care nu purta nici o semnătură în afară de cea a singurătății".

Un tînăr de piatră, dînd impresia de duritate flexibilă, ca aceea a unei florete și cu picioare înalte, nu tocmai drepte, obosite fără a părea resemnate.

Curînd după ce intrase în pubertate, încercase într-o noapte să care în casă statuia verde, sufocată de iederă. Atunci pentru prima oară, tatăl ei îi spusese că n-ar fi exclus ca din părinți normali să se nască o fată sucită. Mai părea tuturor ciudat și faptul că-i plăcea să doarmă mult și să spună că numai în timpul somnului îți cîștigi dreptul la o lume proprie, care e de foarte multe ori o compensație.

Moartea pămîntului înseamnă nașterea apei și invers, la fel cum moartea certitudinii înseamnă nașterea înțelepciunii; ea știa extrem de bine asta și totuși nu îndrăznea să renunțe la tot, ca să devină înțeleaptă.

Cele mai frumoase amănunte fizice ale ei: picioarele, șoldurile, ochii, erau urîte în comparație cu gîndurile ei, așa cum cea mai frumoasă maimuță, e în orice caz mai urîtă decît omul cel mai hidos.

Era îndrăgostită de toamnă; întotdeauna îi venea să plîngă cînd vedea pămîntul roșu din curtea casei, pămîntul pe care știa că murise bunicul ei, omul acela care la 74 de ani era în stare să se cațere în copaci și să tragă cu pușca surprinzător de precis, fără să proptească arma-n umăr; întotdeauna îi venea să plîngă cînd vedea cum curg paralel frunzele decolorate și cum cîinele ei roșcat se tăvălește-n ele și le aduce pline pe covorul din sufragerie cu mirosul lor de ceață lovită de frig. Despre primăvară n-avea o părere prea grozavă, fiindcă i se părea un anotimp prea vesel și-l suspecta ca superficial.

Inginerul nu înțelegea bineînțeles nimic din toate lucrurile astea și venea s-o vadă perseverent, aducîndu-i de fiecare dată gladiole și cutii de bomboane pe capacul cărora, bărbați în vîrstă se încăpățînau să danseze în fuste albe (cu model pe poale), plictisind-o pînă la paroxism cu eforturile lui de a face cît mai des acordul gramatical.

Într-o zi, vorbindu-i inginerului despre moarte, i-a spus: „Fiecare dintre noi trăiește moartea celuilalt".. și acesta a rămas cu gura căscată, pur și simplu, și n-a mai dat două săptămîni pe la ei.

În momentul în care tatăl a lovit-o peste față, strigîndu-i că s-ar salva de ciudățenii numai printr-o viață de familie simplă și sănătoasă, fiica doctorului a îmbrăcat o scurtă de piele și a plecat în **Mină Veche** pe drumul pe care-l știa de la bunicul ei, colonelul de vînători de munte. În buzunarele hainei de piele înfundase niște salam, o franzelă și o lanternă care semăna cu un sceptru. Mai luase cu ea două pături. Cînd a ajuns la gura **Minei Vechi** a început să taie cu briceagul crengi moi, fragede și le-a tîrît după ea în galerii, pînă la vechiul ei culcuș, unde a făcut din ele un fel de saltea mirositoare și peste care a trîntit una din păturile groase. Apoi și-a pregătit niște sandvișuri, a mîncat.

Pe seară, cu haina de piele și păturile ei, a început să tremure îngrozitor, așa că s-a dus afară și a mai tăiat o mulțime de crenguțe și le-a cărat pînă în galerie, unde le-a dat foc.

Și a adormit.

Tînărul semăna anormal de mult cu statuia pe care îndrăgind-o o botezase „Duhul verde". Slab, cu ochi întredeschiși spre uitare, cu mișcări neașteptate, părul negru cu ape verzi spre tîmple.

— Stai lîngă foc — i-a spus ea și a simțit un vîrtej cald spre sîni și în pulpe. Vreau să te privesc mult, să te cred...

— Sînt un oarecare student la Geologie... a rîs el cu dinți nu deosebit de frumoși.

Avea un iz de sudoare, de cărbuni și de muguri dulci. Și fața tare albă.

— Hotărăște-te să vorbești; vocea ei suna înfiorător de subțire în labirintul galeriilor.

Focul era începutul și sfîrșitul unui cer pe straturile reci ale pereților. Se auzea cum scormone o cîrtiță. Și totul era ca o muzică.

— Știi că semeni cu Duhul meu verde?

Tînărul n-a mai rîs. Părul lui avea într-adevăr reflexe verzi în jurul tîmplelor.

— Nu știu, nu m-am cercetat îndeajuns pe mine însumi. Tu ai făcut-o? Poți spune că ai făcut-o?

Fiica doctorului înțelegea că în clipa aceea e cea mai atrăgătoare femeie din lume și că niciodată tînărul n-avea să mai dorească atît de dureros pe vreo alta.

Fata a întins mîna către părul lui. Umbrele lor s-au înclestat în frigul comun ca-ntr-o odihnă pentru care trebuiau să se mai zbată încă multă vreme.

. . . . . .

Focul se stinsese. Singură, fiica doctorului se legăna încet, cu obrajii pe deasupra lui. Ar fi vrut să se încălzească. Acum știa mult mai multe despre ea și nici nu-i păsa de altceva, îi sticleau ochii, era o strălucire uscată, de arșiță, se iubea acum mai tare ca înainte, mult mai tare căci pierduse ceva ce poate nu-i aparținuse niciodată și era mîndră și obosită.

Mai tîrziu, ieșind în aerul neliniștit al dimineții, încercase să urce o măgură violetă, alunecase de două ori, dar pînă la urmă reușise și de acolo cuprinsese totul, înțelegînd că numai aparținînd măcar odată cuiva, ajungi propriul tău stăpîn, un stăpîn cutremurat de soare.

Dan MUTAȘCU

Hîrtia

(Parodia absurdului).

Persoana pictată se găsește întotdeauna în aceeași poziție. E așezată pe un scaun cu spătar înalt și cu o blană înfășurată în jurul gîtului. Camera e paralelipipedică cu latura mică în jos. Pereții de un oranj deschis sînt urîțiți de cîteva tablouri (6) de prost gust — reprezentînd o femeie cînd fată, cînd babă. Ultimul tablou reprezintă o babă boită pînă la hidosenie. Are un gît slab și costeliv care iese dintr-un cerc de blană roșcată. (Publicul are la dispoziție 10 minute ca să se acomodeze cu tablourile). Personajul din tabloul așezat cel mai sus, începe să-și miște nasul. Apoi și-l scarpină. Pocnește două degete. Intră un valet într-un costum de gală (cu nasturi aurîți), aduce o scară. Baba se dă jos cu mîi de precauții (își ridică fusta de sub care ies două bețe uscate) — trage cu o sfoară scaunul și se așează în poziție originală.

Din acest moment se aude tic-tacul amplificat al unui pendul — al cărui clopot anunță orele (trec 3 ore în 5 minute). Din culise apare o pisică, care se culcă lîngă babă. Ea n-o observă decît cînd sună pentru ultima oară orologiul. Se uită atentă la fiecare tablou, cînd la pisică (își dă seama că nu face parte din cadru). Încearcă s-o alunge cu un psss... prelung. După cîteva tentative eșuate aruncă cu o floare albă (ofilită) pe care o avea la butonieră. Pisica o ia în gură și adoarme la loc. Baba oftică, își reia poziția înțepenită. Apare un lacheu (același) care aduce un plic pe o tavă de argint. Baba o citește (hîrtia), o scapă pe jos. Privește indignată lacheul care înveleste cadrul de sus (de unde coborîse) cu o pînză neagră. Baba privește cînd butoniera, cînd tablourile. Își șterge ochii cu o batistă neagră (pe care o bagă repede în manșeta din dantela albă). Amenință pisica cu pumnul. Își ia un surîs ipocrit — scoate din geantă (neagră) un morcov — cu care încearcă să ademenească pisica. Își tuguiește buzele — scoate o oglindă și-și face o gură enormă, surîzătoare, cu roșul de buze. Pisica rămîne impasibilă. Caută pe jos (stînd tot pe scaun) — cu ochii țintă la pisică, o piatră. Găsește o bomboană (pe jos) o suge un timp, apoi o aruncă pisicii. Baba iarăși înțepenește. Se aud niște pași (amplificați). Apare o mînă enormă (a lacheului) cu doi nasturi aurîți. Pune sub scaun ceva care explodează cu mult fum (însă fără zgomot). Pisica fuge lăsînd floarea, zidurile cad (după ce crapă). După un timp, în care praful ia o poziție stabilă, se vede în mijlocul scenei o grădină de pietre — de rame sparte. Apare pisica, care-și reia floarea și readoarme. Mîna bătrînei se mai mișcă încercînd să ajungă nepatincioasă la pisică. Vine lacheul. Alungă pisica. Pune floarea în mîna babei și atîrnă de stîlpii (care au rămas) 6 tablouri cu o mînă chircită și o floare, afară de unul care rămîne gol.

Georges MELCHIOR

„Robinson Crusoe" — desen de **TAȘCU GHEORGHIU**

CONSTANȚA BUZEA

Terasă

Cîte se-ncîntă că privirea lor
Popas își tace-n verdele terasei
Unde leg lujere subțiri de flori
Și unde sînt eu însumi o tulpină
Cu nervi de lemn, trăind într-un picior.

Ochi negri și căprui caută-n stînsul
Meu gînd azur, și masculin insistă
A fi unde nu pot trăi decît
Mai singură decît o baletistă.

Greșeala mea poate a fost atunci
Cînd am primit, cînd doar ți se păruse
Că sînt de lumea ta înconjurată;
Tăcerea mea — răceala mea cu tuse
Și fumul alb din via dezghețată,
Și nedorința de-a petrece ziua
Singură-n geometrica livadă.

Vinul ce va să curgă e amar
Și nevăzut în muguri cum e pruncul
În sufletul părinților cînd nici
Nu se gîndesc la el. Atunci
Cu har dumnezeiesc în nervi aruncu-l.

Și toate par un timp a ține sens
Netulburat. Doi arbori, două steme
În care aurul nu poate fi uitat.
O, doamne,
Ce frunze lungi dai florii să deschidă
Cu taină verde potta de omidă!

Pindesc un tremur cum se răvășesc
Zboruri, și sufăr chinul altor flori,
Și bănui pentru mine,-l mint în aer
Destinul parcă mult mai nebunesc
Decît prezice ochiul trecător
De dincolo de aerul terasei.

Lui praful, și lui fumul, și lui zarul
Cu număr uriaș și orbitor

Pericol

Mă îngrozește și mă doare
Mutenia pe care-o au
Și lebedele plutitoare.

Tot nopțile mă simt întreagă,
În vocea lor de taine plină,
Se-ntîmplă în lumina lor
Popasul meu fără lumină.

Zbătîndu-mă și parcă stînd
Auz pe somnu-n care sînger,
Eu chem un suflet din pămînt
De care te împiedici, înger.

Mai simplu ca un dor de rob
A fi eliberat, înoată
Ferindu-se un timp de zborul
Săgeților înfipte-n apă.

Coșmar

Femeie nenăscută pentru lume,
De cînd te aștept să plutim,
Străină rămîne marea în care nu pot muri.
Încărcate corăbii cu aur, grele gîtul
mi-apasă.
Cerîndu-ți iertare, plec fără tine într-un
coșmar.
Oasele mele și carnea s-au risipit,
Valurile vin la muntele tău,
Anii vin cu cîte-o tărîmă din ceea ce-am
fost.
Ai fi visul pe care nu l-am avut
niciodată,
Ai fi singurul aur spre care nu m-a-zbătut,
La muntele tău de sfințită piatră
Vin valuri cu negre bucăți de argint și de lut.
Solveig, nume fără trup,
Eu numele bun l-am pierdut,
Sînt broaște și viermi liniștiți împrejur,
Topitorul de nasturi din silă nu vine
Și din răzbunare.
Sînt la gura mamei mele moarte de mult,
O întreb și ea pare nebună,
O sărut și surisul cu mine i l-am închis,
Îi dezmierd părul care supraviețuiește
devorînd-o.
Solveig, neblestemat de tine mă chinui.

Zeii de sticlă

Prin ce, prin cine, coroana ta de trunze
s-o prevăd
Cînd primăvara-nnebunește cîmpul?
Zidită-s în cetatea cu arbori moi de ceară
Ce se topesc în vară și iarna stau tot verzi.
Nu-mi cere sufletul decît mult aer,
Uitînd de mine prăbușit pe coate
Nimic să nu mă doară,
Și oi să nască miei curați de jertfă.

O, dor de iarbă, prat fără vreo boală,
În aiurarea goală am să fug,
Vin de pe cîmp copii cu crengi,
Vin ucigașii alegînd din turme
Blîndețea însăși, vin jupuitorii.

Ce văd aici nu voi putea uita —
Singurătatea nu se mărginește
Cu nimeni, e un dulce infinit
Prin care trec și oameni cîteodată,
Ciobani pe-a căror gură se-nmulțesc
Păsări de întristare și poruncă.

Cum să suport trei anotimpuri lungi,
Cînd în cetate nu pătrund decît
Ecouri și un aer cu cadavre
Și flori la care nu se uită nimeni.

Sînt catacombe sub asfalt
Pasul meu speriat le redeșteaptă,
Și mintea mea bolnavă le-nmulțește.
Gîlgîitor e jgeabul de otrăvuri,
De rostogolul capetelor. Tu
În acest mizerabil furnicar
Parcă înnebunești să te îneci.

Nu mă cunoști, nu știu că voi muri,
Nu știi nimic, parcă-ai trăi degeaba,
Primind cuvîntul zeului de sticlă
Că, tînăr, iarăși, mă vei căuta,
Și mă vei regăsi, după omor!

Că tu...

Mai am un gînd, un os de-nchis
În carne, în pămînt. Un vierme
Îl va muta din vis în vis,

În săbiile unor germeni.
Nici mîngîierea de-a fi miel
Al mielului ce paște iarba,
Că tu vei dezmierda acel
Colț de pămînt trăind degeaba.

NORA IUGA

Psalm

Alungă-mi doamne
umbrele dansatorului pe geamul mat
și somnul care mi se culcă pe piept,
prin așternutul pătios
îmi trec tinerii răstigniți pe chitare.
Bate la poartă sorocul de sînge al nașterii !
Citi copii din șapte zile
vor trăi a treia oară,
și de cîte ori sămînța de șarpe
va cădea în buricul mîntuitorului ?
Auzi-mă doamne
și iartă-mi slăbiciunea
de a te fi urmat după chipul tatălui meu,
născut din tînăra mea mamă
cu mult înainte de nuntă.
În toate oglinzile spaimelor
chipul tău mă oprește la ușă
și aș vrea să ies
din pîntecul meu infernal
care mă devoră
pînă la larvarele minuni
ale credinței mele.

Așa mereu

Așa mereu biciuind ciinii
venea pădurarul mai aproape
de pămînt.
Mereu istovit lîngă rană
avea o dragoste-n plus de pierdut
păzind o cruzime din îngerul negru
intr-un deget mușcat.
Așa mereu pădurarul
de ciinii lui a fost sfîșiat.

Ceas de prînz

Abuream în lincezeala amiezii
despuiați de scut
și credeam sincer
în ceasul din turn și-n mătasa porumbului.
Dar veneau slugile
cu anafura sfărîmată
pentru lumina puilor neîntărcați
și invidiam aceste gălbenușuri
pe două picioare
care ne săturau verile stomacului
cu atita dragoste de viață.
Ceas de prinz
oase fragile
trecînd din oameni în ciini
și-n tandrele dialoguri subterane.
Iată coliviile se deschid
la toate semnalele seismice
și preocupați de sfintele noastre orgo...
ne contemplăm începuturile morții
în dinți și în unghii.

Criză

Așteaptă grifonii pe labe
la poarta celulei nervoase
un captiv e acolo
condamnat de claxoane
să cadă în ventuza —
lăcomiei solare.
Grifonii se-apropie
de metalele triste — zăbrelele
intrate-n arcada sprincenelor
ah, mortul
prea devreme neeliberat
și mîinile lui de vînzare.

Sfîntă treime paternă

Sfîntă treime paternă
în numele tatălui,
al bărbatului,
și-al fiului meu,
lăsați-mă să mă dezbrac
o singură dată
fără să mă priviți.
O armată de îngeri căzuți
și-au depus ouăle
sub malurile mele necunoscute
și eu am nevoie
de o clipă de singurătate
să pot identifica
gemenii albi cu cei negri,
aripile și ghearele lor
qbea înmugurite în celulele singelui.
Un om alerga cu o floare în gură
sub un clopot de sticlă
și căuta o picătură de apă
— vai florile mor așa de ușor —
și eu care așteptam să fiu mamă
Sfîntă treime paternă
în numele tatălui,
al bărbatului,
și-al fiului meu,
lăsați-mă să mă dezbrac
o singură dată fără să mă priviți.
Trupul meu are nevoie de umbră
să se gîndească pe sine
cu jertfele lui viitoare.
Un înger
o să-mi înfloreasă pe-o coastă
și-o să-mi acoperiți oglinda.

Legendă

Era o casă fără lampioane
și-o dinastie întreagă
urca în fiecare seară eșafodul
pentru că nu găsea lorgnionul
primului rege pierdut.
Un cap de copac spînzura peste poartă
dimineața un buton îl căuta de păduchi
și-i da foc
și nepoții regelui aflau soarele ;
dar cînd noii născuți cereau lorgnionul
ca-n fiecare seară
o dinastie întreagă
urca eșafodul.

Mîngîi aceste rînduri...

Mîngîi aceste rînduri
ale mele, le miros,
le zgîlții și nu pot
accepta neputința smulgerii lor
din hîrtie, mutilarea vizuală
a dansului lor dement și posibil ;
nu pot urni inerția
acestor coloane cu substanța
uscată în magice focuri abstracte,
nu pot exploda din minunea
acestor caleidoscopuri eterne
— calculele unei minți străine și crude —
egoismul carapacei prea grele
eu, broasca țestoasă, nu pot
să-l desfac.

NICOLAE BREBAN

cîmpiile

Stînd culcată, în întuneric, pe canapeaua ei, Irina oftă ușurată că în ziua aceea fusese lăsată în pace de către cei care anchetau cazul dar se înșelă, pentru că, spre seară, cînd tocmai își făcea pregătirile pentru culcare, după ce hrănise și „copilul" (care nu avea nume) se anunță un bărbat în vizită. Doamna Pascariu veni și o anunță și cum Irina o rugă să spună că nu primește, oricine ar fi fost, femeia adăugă imediat că vizitatorul se legitimase ca procuror. Apoi adăugă, oarecum rușinată, — de ce oare ? — că erau doi de fapt, unul care stătuse în umbră și nu scosese un cuvînt. Irina îi spuse să le comunice că se va îmbrăca și va ieși dar se pare că cei doi voiau să vadă cum locuiește și insistă să fie primiți în camera ei. Aveau și un ordin de descindere — adăugă doamna Pascariu și uimită ca și Irina pentru că era pentru prima oară că „ei" veneau aici.

Pentru cîteva minute Irina trebui să-i primească și într-unul din cei doi bărbați care intrară în cameră îl recunoscu imediat pe Alexandrescu Remus, procurorul-șef al raionului care o anchetase ore și zile în șir ; celălalt, un ins gras, destul de tînăr, cu sprîncenele groase, negre, o figură jovială, îi era complet necunoscut, nici nu-l zărise prin birourile sau pe culoarele miliției sau procuraturii.

— Aici locuiți ? — întrebă ceremonios ca totdeauna Alexandrescu, o politețe care devenea uneori obositoare — regret, că încă nu puteți să vă reîntoarceți acasă.., deși, trebuie să recunosc, că dacă ați fi mai rezonabilă, chiar și această interdicție... e permis ? — făcu el, arătînd un scaun și Irina îi invită să se așeze. Apoi i-l prezintă destul de vag pe „jovial" : un tovarăș de la miliția regională.

— De ce ați venit aici ? — îl întrebă Irina pe procuror — acești oameni care mă găzduiesc nu merită să...

— Să lăsăm astea, tovarășe ! — o întrerupse jovialul, cu un zîmbet mare, năting, pe buzele sale groase, veșnic întredeschise — de o săptămînă aproape, induci în eroare organele... tovarășii au fost prea îngăduitori cu dumneata, altfel...

— Altfel ? — întrebă Irina și o clipă ochii ei scînteiară cu mîndria de altă dată.

Jovialul se ridică și se apropie de ea cu mîinile în buzunare, privind-o în ochi și ea nu se mișcă, nu plecă ochii.

— De ce nu ne-ai spus nimic de amantul dumitale ? De ce vrei să ne înșeli, să duci de nas zeci de oameni care...

Irina îl privea mereu în ochi, apoi se întoarse spre Alexandrescu, dar jovialul care stătea în fața ei, o prinse cu mîna de bărbie și îi întoarse, cu brutalitate, fața :

— Cu mine vorbești acum, nu cu tovarășul... Vorbea fără răutate, zîmbind mereu, apoi deodată, încet, confidențial :

— Unde-i Gaspar, frumușico ?

— Gaspar ? — întrebă uimită Irina deoarece pînă acum nu fusese niciodată vorba de el — ce aveți cu el ? !

— Asta ne privește ! — spuse cu fățărnică vicleșie grasul — tu, porumbițo, să ne spui pe unde îl ascunzi... pe unde îl vezi, îl aduci aici ?

Irina tresări la acel „tu" și asta numai pentru că era ceremoniosul Alexandrescu de față, altfel poate nici nu l-ar fi sesizat.

— Nu știu — spuse ea, întorcîndu-se cu umărul spre cel necunoscut dar el o prinse de braț și o răsuci la loc, fără brutalitate, dar fără să-i dea drumul, de parcă ea ar fi putut fugi.

— Și cine e Gaspar ăsta, misteriosul Gaspar ? Ce caută aici, de ce n-ai informat despre el pe...

— Nu știu ! — spuse Irina, stînd rigidă în fața lui — aș vrea însă să nu mă anchetați aici, ci...

— Taci ! — făcu celălalt, încet, rîmbind mereu și Irina îi zări întreaga coroană dentară, umitor de regulată — noi te anchetăm unde avem chef ! Cine-i Gaspar ? ce mincinoă ai să-mi torni, sînt curios de moarte ? !

Irina tăcu cîteva clipe și apoi spuse, străduindu-se să-l privească în ochi pe jovial :

— E o cunoștință din copilărie... Îl cunosc din Orșova, am învățat împreună la aceeași școală.

—Ce școală ?

— Școala de aplicație și apoi cursul inferior de liceu. Era cu doi ani mai mare decît mine, fiul unui judecător... ce mă mai întrebați, știți mai bine decît mine...

— Decît tine ? — întrebă celălalt, bine dispus — ce căuta aici, de cînd a venit ?

— De curînd... voia să mă vadă...

— Îl primeai în casă ?

— Nu... nici nu voiam să-l văd, pentru că...

— Pentru că ?

— Nu vă privește ! — spuse Irina decisă.

— Da ! — făcu jovialul, ținînd-o încă de mînă și o privi cu o mare curiozitate de parcă s-ar fi așteptat la acest răspuns — începi să-ți faci numărul ? Crezi că... în sfîrșit ! De altfel, mai, individul a fost văzut intrînd la tine în casă, în cîteva rînduri !

— Eu i-am interzis să vie ! Poate venea la Dan, se cunoșteau...

— Da ? și noaptea ?... Nu cumva se strecura sub piaptuma doamnei Irina ?

Irina tăcu. Alexandrescu își admira unghiile.

— Nu cumva tînărul vă incomoda ? La Orșova, în timpul arestării soțului dumitale, ai fost văzută în cîteva rînduri cu acest individ care a venit aici prost îmbrăcat, căutînd de lucru, ca un vagabond oarecare ! Ce căuta ? Unde locuia în tot acest răstimp ?

Irina tăcea mereu. Era crispată la ideea, doar că cei doi de dincolo, gazdele stăteau cu urechile lipite de ușa glasvandului. De data aceasta promiscuitatea era perfectă, echilibrată, compensată. Ea nu era cu nimic mai prejos decît ei.

— Voia să mă mărit cu el... — spuse Irina, aplecînd privirea și adresîndu-se lui Alexandrescu care era foarte distrat

— Unde ai fost în seara crimei, între nouă și douăsprezece fără un sfert ? Cu Gaspar ?

Irina tăcu. Era o întrebare pe care o auzise de sute de ori.

— Nu — răspunse ea în silă — am mai declarat de atîtea ori că...

— Că ce ? — făcu celălalt.

Irina tăcu din nou.

— Am să te dau pe mîna cîtorva băieși ! — spuse jovialul, zîmbind mereu cu bonomie — îi știi tu, ăia care se „ocupă" de bețivii care fac noaptea scandal în oraș, sparg vitrinele, violează femeile... sînt băieți cu mult farmec personal, unul poartă și mustață ca Clark Gable... Îți place Clark Gable ?

— Faceți ce vreți — spuse Irina cu răceală — dar nu știu dacă aveți dreptul să mă interogați aici. Vă rog să plecați !

Jovialul scoase o hîrtie pe care i-o întinse : era un ordin de percheziție la domiciliu.

— Mai avem cîteva hîrtii ! — adăugă el pîrlit — crezi că am venit aici ca să te amuzăm ? Crezi că sînt inuman, hm ? Tu crezi că ești mai umană, ascunzînd un individ ca asta de a cărui existență aflăm abia la o săptămînă după, refuzînd să declari ce-ai făcut în seara crimei, ascunzînd ce ? Ce ascunzi stimabilo ?

— Nu ascund nimic ! — spuse Irina.

— Ce-ai făcut între nouă și unsprezece ?

— Am fost la cinematograf.

— Cine te-a văzut ?

— Nimeni... am intrat în timpul jurnalului, am mai spus-o.

— Casierița nu-și aduce aminte... te cunoaște... cine te-a văzut acolo ?

— Nu știu, n-am văzut pe nimeni. Am stat în primele rînduri și am plecat înainte de sfîrșit. Vreți să vă povestesc și dumneavoastră filmul ?

— Nu e nevoie ! — făcu jovialul — ce-ai făcut după ?

— Am mai spus-o.

— Nu-i nimic, repetă. Repetă pînă ai să înnebunești, sau tu sau noi.

— Am stat pe o bancă în parculețul din spatele bisericii catolice.

— Cu cine ?

— Singură.

— Minți ! Erai cu un bărbat.

— Nu. Eram singură.

— Cu cine erai ? Spune-mi cu cine erai, porumbițo ?

Irina tresări de astă dată și o clipă simți impulsul puternic de a-i interzice celuilalt orice epitet intim sau vulgar, dar după felul în care o privea, cu gura veșnic deschisă, umedă, și ochii sclipind de veselie își dădu seama că jovialul abia așteptă ca ea să reacționeze în acest fel. Tăcu, fără să răspundă nimic.

— Cum se chema bărbatul cu care stăteai pe bancă ?

— Eram singură ! — răspunse ea mecanic.

— Minți ! Minți mereu, cu nerușinare ! Ai să dai de bucluc, stimată doamnă, ai să putrezești în te miri ce pușcărie păduchioasă, la îndemîna țigăncilor și a avortonilor sexuali ! Poate domnii ăștia de aici, dintr-o politețe negustorită ți-au ascuns gravitatea cazului. E a doua crimă înfăptuită în decurs de zece zile într-o localitate muncitorească. La București s-a ordonat... în sfîrșit, asta te interesează mai puțin !... Cînd l-ai văzut ultima oară pe Gaspar ?

— Cu o zi înainte de ce Dan...

— Unde ?

— La alimentara din strada Buziașului. A intrat după mine.

— Ce voia ?

— Spunea că pleacă. N-a stat decît cîteva minute. Nu voia să mă compromită, deși...

— Deși ?...

Irina tăcu. Alexandrescu, se ridică, se uită la cîteva poze de pe pereți, ezită mai ales în fața unui tablou în ulei care înfățișa o marină, o barcă pe o apă întunecată din care se desprindea o siluetă în picioare, în stînga o pată albă, difuză, probabil luna în spatele norilor. Orizontul mării era alb pe două fîșii care se intersectau ca un foarfece de lumină și, în dreapta, în umbra nămoloasă a apei se întrezărea obscur, a doua barcă. Așteptau amîndouă zorile, fără pînze și era ceva fascinant în acea pînză dreptunghiulară, îngustă, cu o ramă groasă, aurită, scumpă. Apoi, procurorul trecu dincolo, la soții Pascariu, fără un cuvînt și în curînd se auziră voci.

„Jovialul" tăcea, așezat pe o masă îngustă, de serviciu, care scîrțîia la cea mai mică mișcare ; Irina stătea în picioare în fața lui, foarte aproape de el — el n-o lăsa să se miște de fel — și îi simțea mirosul de briantină din păr, apoi, de cîteva ori respirația gurii sale, mari, informe, cu dinți regulați, frumoși și se crispă de fiecare dată, stăpînindu-se să nu întoarcă capul.

— Ești frumoasă, madam... — spuse jovialul — în locul lor eu nu te lăsam să umbli liberă, îți făceam o...

— Aș fi preferat și eu ! — spuse uscat, Irina — astfel nu eram la îndemîna oricui care ar fi...

— Te înșeli — spuse jovialul cu un timbru coborît, confesiv. Trebuie să te temi de corupție, de justiție și de toate formele astea prea rigide... ha, ha, ha ! — rise el încet, parcă ar fi ris într-o batistă — ar trebui să ne ajuți, ancheta poate să-ți dăuneze foarte mult, bineînțeles dacă nu ești chiar tu amestecată în... nu-ți place că te tutuiesc ? Să știi că femeilor cu care mă culc nu le spun : „Porumbițo !" „Madam", „Păpușico" și altele, cum îți le spun ție. Acum, dacă sîntem singuri — șopti el apropiindu-și fața de ea, stringînd-o de braț ca să nu se miște — pot să-ți spun și altele, mai... mai...

— Lasă-mă ! — strigă ea și se smulse din mîna lui, trăgîndu-se înapoi, răsturnînd un scaun care căzu cu un zgomot neașteptat de puternic și o clipă, totul în casă amuți.

— Vino încoace ! — o chemă el blînd, clipind prietenește din ochi întinzînd mîna stîngă, o mînă grasă, cu unghia degetului mic foarte lungă — vino înapoi !

Irina ezită, apoi se apropie, nereușind să-și ascundă tremurul și spaima, care o cuprinsese deodată. El o prinse din nou de braț și o ținu foarte aproape de el.

— Spune-mi ! îi șopti el — vrei să te închid ? Te-ai simți mai în siguranță ?

— Da ! — făcu ea, înșelată o clipă de tonul lui moale, cald.

— Am fost informați că Dan nu era fiul lui Dabici ? Știați ? !

— Cine a putut ? !... izbucni ea și se opri brusc, încercînd să se stăpînească dar vestea o atinsese cu o putere neobișnuită.

— Și că odată... cu cîteva luni înainte de a muri Dabici, Dan, într-o dimineață în care...

— Nu-nu ! — se împotrivi ea — e o calomnie. O calomnie ordinară, josnică, a vecinilor !

— Există un certificat al medicului legist...

— Nu era decît formal, pentru a-l înspăimînta. Ni s-a promis de altfel, toată discreția, nu oficială, ci omenească, nu există oare oameni care să simtă și...

— Discreție ? — întrebă jovialul privind-o atent, cercetîndu-i ca un miop, foarte de aproape, fața — de asta ai băut hipermanganat ?

— O, și asta ! — exclamă Irina cu o grimasă de durere, — ce vrei ? întrebă ea cu vocea coborîtă, extenuată — ce mai vrei acum ?

— Eu ? Știi ce vreau ! Imbecilo !

Ea îl privi în față, uimită de tonul lui schimbat brusc. El zîmbi însă din nou, umezindu-și buzele.

— Tovarășe procuror ! — strigă ea spre peretele de sticlă și dincolo vocile amuțiră brusc și apoi nu se mai auzi nimic — tovarășe procuror !

Jovialul o privi cu mirare și o strînse atît de tare de braț, încît ea amuți.

— Nu-ți place să fim singuri ? Sînt un bădăran hai ? Meriți altceva, vezi ! Procurorul e sub ordinele mele, timpito ! Eu comand aici atît timp cît ești amestecată aici, și să știi... ascultă ! Crezi că pe mine mă duci de nas ? Ori ești amestecată în crimă ori vrei să ascunzi pe cineva și atunci... spune, ce-ai făcut între nouă și unsprezece jumătate ? Trebuie să mă culc cu tine ca să aflu, timpito ?

— Cine îți dă dreptul să vorbești astfel ? — întrebă Irina cu vocea pierită.

El o privi lung, nehotărît, gîndindu-se la altceva, apoi spuse deodată :

— Știi că n-ar îndrăzni să intre nimeni aici, chiar dacă noi doi am... hă, ga, ha ! Te aștăi, hai ? Sau preferi să-i trimit din casă și să fim numai...

— Tovarășe procuror ! — strigă încă o dată Irina, răsucindu-se în mîna care o ținea cu putere de braț — domnule Pascariu, vă rog să veniți aici... doamna Pascariu ! Au ! Ah ! — tipă ea deodată, pentru că celălalt o strînsese atît de tare încît ea încremeni. Fruntea i se acoperi deodată de transpirație și tot trupul îi tremura neîntrerupt în ciuda voinței ei disperate de a-l stăpîni.

— Ți-e rău — o întrebă el, blînd, apropiindu-și fața de ea — știi că ei sînt dincolo — adăugă el, șoptit, de parcă n-ar fi vrut să fie auzit — sînt dincolo și ascultă. Dar n-ar intra nici chiar dacă te-aș omorî. Procurorul e un neputincios care n-a avut curajul să te tutuiască și tu, nemernico !... și o spumă subțire îi apăru pe buze și Irina îl privi uimită cît de repede putea trece acest om în stările cele mai extreme. Bănuiala însă că se prefăcea o înspăimîntă și mai tare.

El o privi fără nici o expresie, apoi încet, încet, vizibil și cu rapiditate pe fața lui urcă disprețul și apoi o sfîșiă adîncă și Irina îl privi cu ochii măriți, neînțelegînd ce se întîmplase. El se ridică deodată, împingînd-o ușor la o parte, stătu un minut cu umărul întors, apoi începu să se plimbe prin cameră, cu mîinile la spate. Podelele galbui trosneau sub pașii lui și mobilele însești, masa, dulapul, se mișcau, sub pașii lui.

— Să fie așa simplu ? — făcu el oprindu-se în fața ei și Irina tresări, atît de neașteptat fu timbrul său — el vă împiedica și l-ați suprimat ? Să fie așa de simplu. În oraș se vorbește că l-ați suprimat și pe celălalt...

— Pe cine ?... — întrebă Irina, albă.

— Pe cine ! — spune jovialul, dînd din umeri — te mai și prefaci, acum de parcă... știi că eu sînt printre puținii care nu cred în versiunea oficială ? Știi că am venit astăzi, cu mașina, de la T. numai ca să te văd și domnul Alexandrescu, cu manierele sale de dinainte de cel de-al doilea război... da-da, el îți spune „dumneavoastră" și „vă rog să mă scuzați" și e delicat, e în stare să-ți sărute mîna, își cere permisiunea pentru orice fleac și cu cît lucrul e mai mărunt, cu atît politețea e mai mare, acesta e regulamentul, iar voi ! Timpito ! — izbucni el deodată, cu furie — eu sînt singurul care mai crede în nevinovăția ta ! Noi doi am rămas, eu, un măgar bătrîn și tu, tîrfa sensibilă, cu complexe !

— Taci ! — șopti ea încet, rugător aproape și el începu să rîdă ușor, cu grosolănie moale :

— Ce ? Ajungem și la intimități cu doamna, neprihănita ? !

Irina aplecă capul și-și mușcă buzele pînă la sînge.

— Da-da ! — făcu el, cu tristețe parcă — recuzita e forte, dar acolo, lîngă sîngele acelui copil... cine știe, ați fost în stare să vă și împerecheați acolo, cît era încă cald ! Unde e Gaspar, nenorocito, că te leg de masă cu propriul tău păr ? !

Irina tăcu. Dincolo stăpînea liniștea, o liniște neplăcută, plină de trupuri omenești. Apoi, încă în timp ce zîmbea — ultima frază o spuse rîzînd încet, mimat — el se înfurie vizibil, mîinile începură să-i tremure ușor, pe buze îi apăru din nou o fîșie subțire de spumă pe care Irina o fixa plină de teamă și care o înspăimînta mai mult decît epitetele sale — se plimbă de cîteva ori, agitat prin cameră, apoi, omul acesta pe care nici nu știa cum, o prinse de braț și o tîri după el.

— Dar nu pot așa !... — se împotrivi ea deoarece era în papuci și într-o rochie scurtă, subțire de casă dar el n-o ascultă și în timp ce deschidea ușa și o trăgea după el, ea simți cum îi plesnește sub brațul stîng cusătura rochiei și atunci cedă și se lăsă dusă. În fața casei se afla un om în uniformă cu un cîine lup uriaș și jovialul îi porunci scurt, luîndu-i zgarda din mînă :

— Poți să pleci ! Ești liber, tovarășe ! — și omul plecă fără o vorbă. Stătură cîteva clipe în fața casei de parcă el s-ar fi gîndit încă dacă să se întoarcă sau nu, apoi ușa se deschise și apăru și Alexandrescu, tăcut, crispat, neprivind-o.

Necunoscutul o luă de braț ca pe un obiect și plecară toți trei. Străzile erau perfect pustii, era în jur de unsprezece și ea observă într-un tîrziu, că nu mergeau spre secția de miliție ci spre marginea orașului, spre strada Mureșanu, care urcă pe munte. O lună uriașă, roșie, neverosimilă, se mișca între două culmi care se împreunau, împădurite, amenințătoare — erau acolo păduri compacte, amenințătoare — chiar deasupra turnului bisericii ortodoxe, o clădire foarte veche, cu ziduri groase și un turn turtit, masiv.

Urcau acum coasta stîncoasă a muntelui deși se aflau încă pe strada întortochiată, cu case întunecate pe margini. Irina privi o clipă în urmă și orășelul păru atît de brusc scufundat la picioarele ei, cîteva lumini gălbui, anemice, jos, clipeau încă cu spaimă iar în față muntele se apropia vizibil de parcă ar fi alunecat pe apă, încît Irina nu-și putu stăpîni un tremur de neliniște și își prinse cu mîinile umerii, în cruce deasupra pieptului, de parcă i-ar fi fost frig, subit...

Alexandrescu mergea cînd înainte cu un pas, doi, cînd în urmă și n-o privea nici o singură dată ; era atent mereu la case, la pietrele întunecate pe care călca, mîngîia cu mîna, absent, gardurile de lemne și porțile, îndărătul cărora lătrau adeseori ciini care amuțeau, scîncind, simțind cîinele-lup dus de zgardă de ofițerul necunoscut. Apoi, înainte de a ajunge la capătul străzii, ei se întoarseră fără nici o pricină văditâ și coborîră înapoi spre orășel. Înainte de a se termina strada o cotiră la stînga și se rătăciră prin niște ulicioare bolovănoase, mergînd chiar prin mijlocul drumului. Necunoscutul umbla destul de repede, n-o mai ținea de mînă dar ea trebuia să țină pasul cu el, lucru destul de dificil, era obosită și papucii vechi de pîslă îi cădeau mereu din picioare. El o aștepta de fiecare dată cînd se oprea și ea, tăcut, întunecat, apoi pleca grăbit mai departe și Irina fugea lîngă el, aproape, gîfîind ușor, încercînd să-și prindă mereu la loc părul în cele cîteva agrafe pe care le avea la ea și pe care le pierdu cu încetul, pe rînd.

Ajunseră în sfîrșit aproape de riu — se auzea deja zgomotul necontenit al apei de munte. — necunoscutul se opri și se uită la ceas, încercînd să ghicească ora, ținîndu-l în bătaia lunii care se urcase pe cer, părăsind culmile muntelui, albă și micșorată, gonind printre norii prelungi.

— Nu mai pot — spuse Irina, adresîndu-se procurorului — duceți-mă undeva ! Nu mai pot să mă țin pe picioare !

Alexandrescu își scoase batista și se șterse cu atenție în jurul gurii, pe frunte și apoi pe tîmple, după care o împături și o puse cu atenție la loc. Jovialul porni mai departe, procurorul se găsea deja în față dar Irina nu se mișcă. Celălalt se opri și se uită înapoi, nehotărît, apoi strigă încet :

— Dingo !

Cîinele care alerga înainte, cu botul la rădăcina unui gard, se opri brusc și ridică capul ; gîtul îi sclipi scurt în lumina lunii.

— Dingo ! — șopti încă o dată ofițerul și cîinele se întoarse brusc, alergă la Irina și îi sări cu picioarele pe umeri, gîfîind puternic și ea se clătină o clipă, dar cîinele care se părea că era mai înalt decît ea o ținea să nu cadă, cu gîtul întors spre stăpînul său și Irina își mișca mereu capul din fața respirației sale puternice și a limbii uriașe care aproape îi atingea fața. Ofițerul se întoarse și își continuă repede drumul, cîinele, după o clipă de ezitare, alunecă jos de pe umerii ei și Irina păși mai departe împiedecîndu-se în bolovanii mari, neregulați, ai drumului. Procurorul îi aștepta în albia riului, necunoscutul se apropie de el și schimbară repede, cîteva fraze scurte, aspre. Cînd ea se apropie, oprindu-se la cîțiva pași de ei, jovialul îi spuse, prietenește :

— Ce te-ai oprit ? Vino mai aproape, ți-e teamă de noi ? Crezi că vrem să-ți facem vreun rău, mititico ?

Ea mai făcu doi pași, nesiguri, simțind cu spaimă că începe să tremure toată, trupul ei n-o mai asculta de fel, reacțiile lui, la fel de neașteptate ca tot ce se întîmpla cu ea de cîteva zile, se petreceau în totală neatîrnare de voința și controlul ei și ea era prima surprinsă de stările lui, uneori, parcă, nefirești. Se apropie pînă la un pas de celălalt și simți deodată nisipul grosolan al riului sub talpa groasă a papucilor.

— Spune, Irina — spuse celălalt, aplecîndu-se încet spre ea — nu-ți place această seară ? E magnifică ! Uite luna ! — făcu el și întinse brațul urmărind astrul care luneca neobosit printre fîșiile întunecate și luminoase, fosforescente ale norilor — o vezi ? Cînd eram mic încercam să-mi țin ochii în așa fel încît să nu pierd iluzia mișcării ei ! Vezi — și tonul lui sună apropiat și cald de parcă totul ar fi fost o trecută neînțelegere — dacă te uiți numai la ea, fără să-ți fixezi un reper fix în jur, pare că se mișcă pe cer, cu o viteză nemaipomenită ! Vezi ? Uită-te, hai, Irina, uită-te !

El o prinse ușor, delicat, de bărbie, și îi ridică privirea și atunci ea, apatică, privi luna care alerga nebunește prin cîmpiile nocturne și simți spre ciuda ei că i se umplu ochii de lacrimi. El întoarse capul jucîndu-se cu cîinele.

— Apa trebuie să fie caldă, ce ? — întrebă el, fără s-o privească nici pe ea și nici pe Alexandrescu care se așezase pe un bolovan uriaș de pe marginea apei. Apoi, el o fixă dintr-o parte :

— Ce crezi, ai făcut vreodată baie, noaptea, în riu ?

— Nu — răspunse ea.

— Eu am făcut ! — spuse el, lăudîndu-se ca un copil și o clipă nu fu decît un copil mare și pur, încîntat de fapta lui — hai, du-te ! spuse el, deodată.

Ea ridică privirea, fără să înțeleagă.

— Hai, du-te ! — repetă el încet, privind-o în ochi și zîmbind blînd, apoi, văzînd că ea întîrzie să înțeleagă, o prinse de braț, dar nu cu brutalitate, ca și pînă acum, ci încet, cu teamă parcă, și o trase după el spre riu, de parcă ar fi chemat-o să danseze. Irina făcu cîțiva pași, privindu-l mereu uimită și el rîdea mereu, încet, fără răutate și apoi se opri și pentru că se opri și ea, el o împinse încet de umeri, spunînd, cu blîndețe, privind-o încurajator :

— Du-te, ce stai ? Hai, du-te, nu se întîmplă nimic...

Ea privi rîul care în acel loc nu era prea lat dar în partea cealaltă, în partea abruptă a malului celălalt curgea încet și era vizibil mai adîncă decît un om. Pînzele apei care curgeau cu viteze diferite, sclipeau ca și fișiile de nori de pe cer, într-o alternanță de negru-alb-fosforescent și uneori, astrul rotund se oglindea întreg, fulgerător, în oglinda aceea cu fișii întunecate, ca niște muschi lungi, uriași, ai apei, mișcîndu-se de după pietre nevăzute, ascunse pe fund. Irina făcu doi pași înainte, apoi se retrase, ezitînd, surprinsă de răceala ei.

Ofițerul o privi, zîmbind încurajator, binevoitor :

— Du-te ! — spuse el — nu-ți fie teamă, nu ți se întîmplă nimic.

Făcu cîțiva pași și rupse cu greutate o ramură dintr-o sălcie de pe mal, o privi nemulțumit și o aruncă. Se aplecă apoi, ridică o piatră, strigă — Dingo ! — și o aruncă în apă.

Cîinele care alerga nevăzut printre tufișurile din spatele său, veni într-o goană turbată și se aruncă în unde, în locul unde căzuse piatra, stropind totul în jur. Apoi reveni, înotînd cu putere trecînd pe lîngă picioarele Irinei și se opri lîngă ofițer, cu capul ridicat, așteptînd. Era un animal splendid.

El o privi, așteptînd, dar Irina nu se putea mișca, țintuită pe loc, cu picioarele în apă pînă mai sus de glezne, fixînd locul unde riul curgea liniștit și adînc, cu ușoare și lenese virtejuri. Cîinele trecu în două rînduri pe lîngă ea, aducînd în dinți zgarda pe care o arunca mereu ofițerul și, se pare că îl mulțumi atît de mult istețimea cîinelui care găsise obiectul acela de piele în apa repede și întunecată, încît strigă spre ea :

— Oprește-te ! Vino înapoi !

Cum ea nu se mișcă, nu auzise poate sau era înțepenită de epuizare, el se apropie cu cîțiva pași apăsați energic și o smulse de acolo.

— Haide încoace ! — făcu el, de data aceasta parcă cu nemulțumire și dispreț față de propria sa slăbiciune. — Îți place cîinele ! — și ea dădu tăcută din cap. El îi privi o clipă picioarele albe, desculțe, desenate limpede, pe nisipul de jos (își pierduse papucii în apă) — apoi se întoarse spre cîine și îl mîngîie, vorbind cu el, aplecîndu-se spre el și jucîndu-se fără grijă, rîzînd uneori cu toată gura, cu rîsul lui gros, plăcut, cînd trupul vînjos al animalului îl izbea cu putere în umeri sau în șold, dezechilibrîndu-l. Erau clipe cînd luna sclipea cu atîta putere încît toată scena părea că se întîmplă undeva, într-un miez de vară, pe malul unei ape liniștite, de cîmpie, unde un adolescent, un țăran care paște vitele sau caii cu alții de seama lui în apropiere, fuge să se arunce în apă, gol, dezbrăcîndu-se în grabă pe țărm, arătînd zilei un trup alb, neverosimil și se joacă apoi cu cîinele, uitînd cîteva minute lungi tot ce-l înconjoară ; cîinele e puternic, mare, aproape un camarad și tînărul țăran se joacă cu el luptîndu-se și nu sînt decît două animale tinere care se exersează cu o plăcere vizibilă, mereu prelungită, o trîntă convențională, în care cele două trupuri se amestecă, blana deasă și pielea albă, indecentă, sub care mușchii aleargă grăbiți și e un mîrîit și gîfîituri amestecate, opinteli și risete groase gîfîite.

— Să mergem ! — spuse deodată jovialul, eliberîndu-se de cîine care sărea încă în jurul lui, împiedicîndu-l să plece „rîzînd" așa cum rîd uneori animalele, încercînd parcă să imite rîsul omenesc, un rîs tăcut, deosebit de expresiv și de intens.

— Hai, vino ! — se întoarse ofițerul spre Irina și îi făcu un semn prietenes cu mîna — îl vezi ? E formidabil ! Dingo ! — strigă el așezîndu-se pe vine și lovind cu zgarda în nisip :

— Jos ! Jos ! și cîinele se așează cu burta la pămînt, tremurînd tot de inteligență și vitalitate. El îl privi cu atenție, apoi îi arătă femeia și îi șopti : — Dingo ! și încă o dată : — Dingo ! — și animalul sări brusc și alergă la Irina. Ea tresări și țipă ascuțit, animalul se repezi însă ca o locomotivă spre umerii ei și ea căzu pe spate cu cîinele peste ea.

— Dingo ! — strigă ofițerul — înapoi ! — dar cîinele nu se mișcă și el mai strigă odată, lovind cu zgarda în nisip — Dingo, marș !

Cîinele se îndepărtă la a doua comandă, imediat și el veni repede să-o ajute să se scoale, scuzîndu-și iertare cu o politețe neașteptată, în vocea lui însă se amesteca rîsul de adineaori cînd se luptase cu animalul și cînd era fericit de forța și suplețea lui, de mișcările sale îndeminatice, de rapiditatea inteligenței sale.

Cînd se ridică, Irina observă că rochia îi era sfîșiată de la sîni în jos, pînă aproape de poale, iar umărul stîng îi sîngera. Brațul stîng îi era amorțit și nu-l putea mișca — căzuse pe el — și deasupra ochiului drept simțea o fierbințeală umedă. Ridică mîna pe care o putea mișca, la frunte dar el îi urmări mișcarea și spuse :

— N-ai nimic ! Ai căzut pentru că erai slabă ! Ai văzut ce slabă ești, madam ? Și vrei să te opui justiției, vrei să te opui nouă ?

— Nu vreau nimic ! — spuse ea, tremurînd din tot trupul — nu vreau nimic ! Nu știu unde e Gaspar, jur, nu știu unde e nemernicul acesta... și un blestem greu, neașteptat căzu de pe buzele ei. Ofițerul se juca cu zgarda și se uită în pămînt, temîndu-se parcă de propria sa privire care ar fi putut-o intimida pe femeie.

— Ai fost cu el vineri seara !

— Nu... nu l-am văzut din dimineața cînd... cînd a venit după mine în magazin !

— Ce faci, plîngi ? — întrebă el cu un ușor dispreț și ca, ca și biciuită, ridică mîndră capul și în aceeași clipă ochii i se uscară brusc. Genele sclipeau însă și el dădu din cap, încet, concesiv :

— Bine, bine, sîntem cu toții niște nemernici... numai că tu ai ucis, ceea ce...

— Nu ! Nu ! Nu ! — izbucni ea cu o forță și o desperare nemaipomenită, lăsîndu-se să se alunece în jos, pe pietrișul rece

nocturne

— nu ! Nu l-am atins niciodată, nici măcar nu l-am mîngîiat vreodată, de teamă !

Stătea jos, cu fața în palme, plîngînd, fără să se mai poată reține și el o privea întrebător, urmărind, din cînd în cînd, cîinele care alerga fără întrerupere printre sălcii și pe malul apei, în albie, sărind printre pietre.

El fixă cîteva secunde, cu milă trupul ei subțire, cocoșat la pămînt, brațele subțiri, goale, rochia sfîșiată care-i dezgolea pulpele, umărul stîng însîngerat, sclipind în lumina lunii care ajunsese sus, în creștetul cerului într-o insulă de albastru-negru, înconjurată de un inel aproape perfect de nori.

— La ce oră te-ai întors acasă ?

— Nu știu, nu am ceas... — răspunse ea, încercînd să-și stăpînească convulsiile care-i smuceau dureros umerii — cred că era în jur de...

— Cu cine erai ? — strigă celălalt — erai cu un bărbat, cine era ? Ai fost văzută, nefericito, vrei să stăm pînă dimineață aici ? ! — și o înjură.

Irina tăcu, cum sub trupul liniștindu-i-se treptat și el adăugă sec, parcă plictisit :

— Era un individ scund, îmbrăcat elegant, care te-a adus pînă aproape de poartă...

— Nu-i adevărat ! — suflă ea.

— Ba-i adevărat, idioato, inconștiento ! urlă el, scos din fire și asta e spre norocul tău, altfel n-am sta aici, în promenadă pe malul lacului ! Și asta poți s-o mulțumești tovarășului procuror care a stat toată noaptea trecută,fără să doarmă, fără să mănînce, după o zi în mașină, ca să stoarcă de la un semicretin în favoarea „dumneavoastră" scumpă doamnă, dovada asta palidă de nevinovăție ! Știi că am în buzunar ordinul de arestare, hai ?

Ea ridică repede privirea și el adăugă rînjind :

— Te-ar bucura, hai ? Să scapi de oameni, de vecini, de monstrul din bucătărie, de teroarea anchetelor neprevăzute ? Dar rușinea, nu te gîndești, femeie singură și fără minte : rușinea ?

— Nu e nici o rușine — murmură ea, cu privirea plecată, — ce rușine mi se mai poate întîmpla mie ? Mai bine închisă, în felul ăsta nu mai aduc nenorocirea pe capul nimănui, în felul ăsta ajung în sfîrșit singură, definitiv singură !

— Ce singură ! — spuse ofițerul cu brutalitate — dacă vrei să rămîi singură dă-te cu capul de pereți, ce mai aștepți ! Taie-ți gîtul și lasă-ne în pace !

Apoi deodată începu să urle :

— Scoală-te și stai drept în fața mea ! Nemernico ! faci pe sfînta pe malul mării cu mine, hai ? Vrei să te las aci cu picioarele în apă și cu cîinele si să mă duc să mă culc vreo două ore ? Știi că n-am dormit de ieri dimineață din cauza scîrnăviilor pe care le faceți pe aici ? !

Irina se ridică în picioare fără să scoată o vorbă. Era atît de obosită, de epuizată nervos, încît trecuse dincolo de obișnuita oboseală fizică și simțea, cu un fel de neliniște resemnată, cum o înțepeneală neașteptată o susține. Tremurul trupului se oprise de tot, aproape, și ea respiră de cîteva ori adînc. El se apropie de ea, o privi cu atenție, apoi ridică brusc mîna și Irina tresări, ferindu-și capul. Ofițerul rîse încet, satisfăcut :

— De ce te ferești, proasto ? crezi că n-am cobori pînă la... să știi că nu lovesc decît femeile pe care le iubesc !

Apoi întinse din nou mîna și o mîngîie încet, cu grijă, pe față și ea simți cu uimire că teama i se scurgea cu putere prin picioare și atingerea mîinii lui o liniștește din nou pînă la slăbiciune. Ea se feri cu tot trupul, de teamă să nu i se umple din nou ochii de lacrimi ca atunci cînd el îi arătase cu brațul întins luna zburînd printre barierele albe ale norilor.

— Haide, să terminăm odată ! Nu vezi în ce hal arăți în curînd se va lumina de zi și tu stai aici desculță, cu rochia ruptă, însîngerată... ce mai vrei ? Unde vrei să ajungi, cît vrei să...

Ea însă dădu din cap, privindu-l cu ochii mari, cerșindu-i parcă iertarea și el avu o scurtă mișcare de mînie ; văzînd-o însă că pălește, se întoarse cu spatele și își aprinse o țigară. Era prima țigară în acea noapte în timp ce procurorul fumase neîntrerupt.

El fumă țigara în tăcere și cîinele aștepta, culcat, la picioarele sale. Alexandrescu nu se mișca de pe piatra lui, deși trecuse mai bine de două ore de cînd se aflau acolo, pe malul riului. O clipă, Irinăi îi fulgeră prin minte înțepeneala care trebui că îl cuprinsese și pe el, stînd nemișcat pe piatră.

Un vînt ușor, apărut deodată, rece, îi mișca rochia și ea și-o prinse instinctiv cu mîna lîngă trup. Undeva, pe celălalt mal, departe, probabil pe o stradă învecinată, umbla cineva fluierînd și cîntecul trecu așa cu o nemaipomenită claritate. Apoi pocni ceva și un cîine începu să latre cu furie. Urechile drepte ale cîinelui de la picioarele ofițerului vibrară ușor, dar animalul nu se mișcă.

Parcă stăteau cu toții acolo, împreună, nu de cîteva ore, ci de luni, ani întregi, totul se scufundase în jur și erau legați împreună acum, la capătul nevăzut, lung, al unei vîsle de galeră și nimic nu mai avea vreo importanță, normele existenței se trivializase și se micșorase, și toate acele criterii rigide și grave aveau o însemnătate jalnică și mică totodată. Viața însăși, destinul, nu erau decît vorbe umflate, cu mult prea mult întrebuințate și pe Irina o cuprinse un ciudat sentiment de rușine pentru toate cuvintele mari pe care le întrebuințase pînă atunci. Viața ei îi apărea atît de neînsemnată încît cel mai umil cuvînt, silaba cea mai neînsemnată, o legătură oarecare cum e „și" sau „păi" sau „parcă", toate acestea „aș", și „i" și „să" și „oh" și alte sute asemenea i se părură deodată uriașe și viața ei întreagă nevrednică de ele și gura, prea puțin curată pentru a le folosi.

Apoi se simți deodată vinovată față de cei doi oameni, chiar și față de cîinele care o maltratase, durerea ei fizică și ura pentru felul în care acel om o transformase cu atîta ușurință într-un obiect de-o perfectă docilitate, arătîndu-i ce slabă era și cît de aproape de multe umilințe și suferințe posibile din care multe încă îi stăteau în față, într-un viitor la fel de apropiat ca și pînza de apă care curgea lîngă picioarele ei, se transformă în teamă și vinovăție, un sentiment de adîncă umilință o cuprinse și își simți genunchii tremurînd și cu cîtă ușurare s-ar fi lăsat să cadă în genunchi !

Ea, o femeie atît de neînsemnată să provoace neîncetat tulburări, moartea, crima, desperarea să se lege mereu de ea, să joace încruntate în jurul picioarelor ei, și, acești doi oameni străini pe care îi obliga să vegheze cu ea, pe cel necunoscut pe care furia față de tăcerea ei încăpățînată îl făcuse să se poarte josnic și... în sfîrșit, sfîrșit ! Toate acestea începură să-i zumzăie în ureche, de parcă cineva i-ar fi ținut o scoică în care se mișcă marea sau amintirea ei, și apoi se gîndi că Titus, pe care ea îl apăra, poate nu era cu nimic mai prejos decît acești doi oameni, decît fiul ei ucis și decît Gașpar pe care tăcerea ei îl apăsa, poate, la fel.

Ar fi vrut mai bucuros să se omoare decît să vorbească, implicînd în nenorocirea ei încă un om, pe acel tînăr care se precipitase cu atîta nechibzuință în viața ei, nebănuind că e o osîndită și asupra căruia, peste cîteva clipe, ea va aduce rușinea, nenorocirea familiară, poate și ceva mai mult. Pentru că el îi spusese cu atîta claritate că fusese s-o caute, acasă, înainte de a o întîlni și găsise întuneric peste tot, ușa deschisă... nu era un păcat că ea nu spusese pînă acum acest lucru, bineînțeles că el nu era vinovat, el nu putea să aibă nici o legătură cu tot ce s-a întîmplat, dar ea nu trebuia să spună adevărul, dincolo de fericirea lui, pentru că la ea nu îndrăznise să se gîndească nici o clipă, nici măcar în seara aceea de bucurie nevisată, cînd el o ținuse în brațe ?

Toate acestea nu le gîndi acum, ci ele trecură ca niște fulgere cunoscute, prin trupul ei amorțit, era așa de epuizată încît efortul de a gîndi îl făcea numai cu ajutorul întregii ei ființe de carne și nervi. Erau gînduri atît de vechi, de „folosite" încît ea le atingea doar și ele, învelișul lor „țipa", erau gînduri gata gîndite și ea le contempla doar, din nou, ca pe niște cutii metalice, pe care le umpluse altădată.

— Să mergem ! — spuse jovialul cu resemnare, obosit și Alexandrescu se ridică, înțepenit, de pe bolovanul său și, în mod ciudat, ei i se făcu milă de ei și spuse :

— Nu. Vreau să spun ! — și spuse cîteva fraze, vorbind tare, distinct, fără oboseală sau spaimă, recunoscînd că fusese Gîrda în acea seară.

„Ce bine ar fi fost — gîndea ea în timp ce vorbea — ca cele ce le spunea celor doi străini să fie o dovadă împotriva ei, decisivă chiar și distrugătoare, dar nu o scuză a ei și o scuză pentru el... da-da, ce nefericire, îl iubea cu adevărat și iată cum putea ea iubi, cît de blestemat și de josnic ! Mai bine nu se năștea, sau ar fi murit cît era încă inconștientă de acel destin necruțător care i se pregătea cu atîta cruzime și ură de cineva de sus, cineva care nu se va arăta niciodată dar o va urmări cu neîmpăcare !..."

Spre sfîrșitul scurtei ei declarații, izbucni din nou în plîns și de data aceasta nu se mai stăpîni și plînse cu atît mai amarnic cu cît nimeni nu știa ce înconvoiată era în clipa aceea de porunca teribilă căreia ea nu i se putea împotrivi, de a face mereu rău, de a vătăma adînc, irecuperabil, pe cei care se apropiau de ea.

Să mergem acasă ! Poftiți, doamnă ! spuse Voștinaru și făcu cu mîna un gest scurt, arătîndu-i drumul.

Irina ridică surprinsă privirea, era prima oară că el i se adresase, spunîndu-i „Doamnă !" Se spune oare unei desfrînate și unei criminale : — Doamnă ?! Începu să meargă și deodată uită totul pentru că pietricele ascuțite de pe prund îi zgîriau și înșingerau tălpile goale ; își prinse cu mîna dreaptă rochia sfîșiată în jurul corpului, încercă, cu stînga să-și adune părul, într-un gest inutil, și astfel urcă, alunecînd de două ori, malul apei. Voi să se îndrepte spre casă — care, din acel loc se afla la o jumătate de oră de mers — dar Voștinaru o opri cu un gest scurt, și îi spuse :

— Pe aici ! — arătîndu-i șoseaua care se continua cu strada principală.

Ea îl ascultă urmînd drumul care ducea la Secția de miliție și grăbi pasul să se termine mai repede totul. Cîțiva inși, singurateci îi întîlniră, și o pereche, mama, tatăl, și un băiețel de vreo cinci ani care mergeau, încărcați de bagaje, spre mica gară a orășelului. Irina păși grăbită, cu picioarele goale, albe, subțiri, cu capul plecat, pe lîngă zidul caselor. Alexandrescu puțin mai în urma ei iar celălalt, ofițerul, chiar lîngă bordură și înainte, lăsîndu-se tras, cu un fel de lene, de lup. Erau obosiți toți trei, epuizați, dar cel mai puternic o trăda Alexandrescu care mergea țeapăn, în hainele sale elegante și nepotrivite.

Ajunseră în centru, trecură prin fața magazinelor, prin fața bisericii ortodoxe, a cinematografului, la colțul policlinicii întîlniră doi milițieni din serviciul de noapte, care stăteau de vorbă și care se apropiară, observînd de departe acel grup ciudat. Îl recunoscură însă pe Alexandrescu și luară poziție de drepți ; procurorul moțăi din cap dar în fața clădirii miliției, pustie, întunecoasă, cînd Irina voi să se oprească. Voștinaru îi făcu semn să-și continue drumul. Ea îl ascultă fără cea mai mică întrebare sau schiță a unei împotriviri și din clipa aceea timpul pentru ea se opri. Lîngă pod se afla un ceas electric, vechi, construit dintr-un schelet metalic ca o condă măruntă, vopsită în verde : indicatoarele arătau unu și douăzeci. Peste trei ore sau mai puțin, se lumina de ziuă.

Se îndreptară spre partea orășelului care era construită în munte și unde străzile, urîte, neregulate, stîncoase, se pierdeau în pădure. Casele, înalte, albe, sărace, erau sprijinite pe coastă, luminînd stins în întunerec numai cu varul tencuielii lor. Ultimul bec rămăsese în urmă, jos, totul aici înflorea în obscuritate. Fiecare pas îi apropia de lună și de peretele muntos, tăcut, dușmănos și Irina privea mereu în sus, spre piscul Padeșului, tăiat cu precizie pe cer, cu teamă, împiedecîndu-se de pietrele și colțurile din stîncă, înfipte în drumul tare. Larionescu rămase în urmă, mult în urmă, ofițerul o urmărea, cu cîinele de zgardă și ea urca mereu și el o împingea pe drumul cel mai lung, cel mai întortocheat și mai pietros. Ce voiau oare de la ea acești oameni ?

Irina nu scotea o vorbă, deși simțea adeseori gîfîitul lupului lîngă picioarele ei și tălpile ei cîntau prin nisip, praf aspru și sînge. Sus de tot, în pădure — unde era lumină peste tot, cerul se curățise de nori și luna, apunînd, se micșora încet într-un desfriu de lumină rece — regăsiră albia riului care curgea aici între maluri înalte și Voștinaru, însoțit de Irina, coborîră spre apă. Se opriră aici și ofițerul se întinse pe burtă și bău, alături de cîinele său uriaș și parcă abia acum îl observă bine Irina și se înfioră de proporțiile sale ; era negru ca tăciunele și pe burtă de un galben închis, ca aluna, blana era mare, stufoasă și coada groasă, cît brațul ei.

Tremura toată de oboseală, de frig, ar fi vrut să se aplece lîngă cei doi să bea și ea dar îi era teamă de vreo grosolănie din partea „jovialului" — Ofițerul nu se mai ridică, bău în două rînduri din apa repede a riului, plină de sunete, pe burtă, sprijinindu-se în brațe, cu plăcere îndelungă, zgomotoasă, uitîndu-se complet. Apoi se răsturnă pe o parte, acolo, pe pietriș, fără să se mai ridice în picioare și, după cîteva clipe de tăcere, cînd Irina, nemaiputîndu-se ține pe picioare, vru să se așeze și să-și lase tălpile mortificate și rănite în pînza apei, el tresări — ceea ce arăta cît era de atent și de încordat tot timpul — și-i porunci :

— Nu ! Nu te mișca ! Stai acolo ! — și ea rămase în picioare. Dingo ! — făcu el și cîinele, care stătea tolănit, îngreuiat de apă ca și el, se ridică pe cele două picioare din față, așteptînd al doilea ordin. Ofițerul se întinse pe spate însă, cu un oftat de ușurare și rămase cu privirea pierdută în cerul de deasupra, deodată foarte apropiat, tangibil. Întreg orășelul cu realitățile sale mărunte și triviale, chiar și crîma, păreau departe, micșorate, aproape indiferente. După un timp, destul de lung, sosi lîngă cei doi inși, bărbatul culcat și femeia în picioare, și Alexandrescu, cu haina pe mînă și gulerul desfăcut, fără cravată. Nu mai avea nici puterea să fumeze. Nu se așeză, nu bău apă, vrînd parcă să se solidarizeze cu „inculpata", dintr-un fel de jenă bărbătească sau pentru că nu-i era sete, pur și simplu și dacă s-ar fi așezat poate ar fi adormit.

— E-o noapte frumoasă ! — făcu ofițerul privind cerul cu nepăsarea unui adolescent — uneori în viață nu știi pentru ce faci anumite acțiuni ! Eu, de exemplu, de două zile și de două nopți nu dorm, am făcut două drumuri cu mașina — am anchetat tot felul de indivizi... pentru ce ? Pentru o calificare judiciară, pentru restabilirea dreptății ! Aiurea ! — rîse el gros, ușor, cu bonomie — pentru a ajunge aici, sus, mort, sufocat de oboseală, și pentru a mă întinde pe spate. Numai așa puteam să-l descopăr !

— Ce ? — întrebă Alexandrescu care nu fusese atent.

— Cerul — spuse rece ofițerul — și încă sînt prea bine instruiți ca să nu-mi continui ancheta ! Un ofițer exemplar, he, un magistrat de primul rang ! Sînt mîndru de mine ! Irina ! — exclamă el și se ridică cu greutate într-un cot și o privi, dar ea nu se uită spre el ; stătea dreaptă, nefiresc de dreaptă pentru acea oră și mai avea încă atîta putere să-și strîngă rochia sfîșiată de cîine și de căzături, în jurul trupului. Părul i se desprinsese cu totul din agrafe și atîrna în inele grele pe umeri, ascunzînd și umărul stîng, însîngerat.

Voștinaru voise să spună ceva dar, probabil, felul în care i se înfățișă ea îl uimi și spuse, cu totul altceva decît lucrul pentru care o strigase :

...Poți să stai jos. Ancheta din noaptea asta s-a terminat, dacă tovarășul procuror...

Alexandrescu dădu din cap, obosit.

— Pot să plec, atunci ? — spuse Irina, cu voce slăbită, însă fermă și rece.

Voștinaru o privi uimit.

— Nu, nu poți să pleci. Poți să te așezi, poți să bei apă, poți să faci orice îți face plăcere, rămînînd aici cît timp noi stăm aici. Oricum, chiar dacă ai fi o simplă cunoștință și nu inculpată, nu te-am lăsa să cobori singură, noaptea, coasta, prin pădure... nu te așezi ? Faci cum vrei ! — și se întinse din nou pe spate.

Peste o jumătate de ceas cei trei se întoarseră, scoborînd muntele în același întuneric în care-l urcaseră, vîntul rece se înteți însă și o răzbătea pe Irina pînă la oase. Procurorul dormea de-a-npicioarelea și mergea ca un orb, clătinîndu-se înainte și înapoi, la dreapta și la stînga, neîncetat. Era atît de obosit încît ba le-o lua înainte celor doi, ba rămînea mult în urmă și Voștinaru, îngrijat probabil, se oprea acum ca să-l aștepte. El însuși se ținea bine dar era la capătul puterilor ; bodogănea mereu în timpul mersului, ca un om ce aiurează și pasul lui, necontrolat, apăsa atît de greu în pămînt, lăsîndu-și toată greutatea trupului său mare în voie, încît fiecare călcătură a sa, chiar și pe pămînt moale sau iarbă răsuna de parcă ar fi purtat cizme.

Irina mergea drept dar nu-și mai putea ține capul drept, și el îi aluneca mereu de pe un umăr pe celălalt. Nu-și mai simțea picioarele, rochia ruptă, îi flutura liber în vîntul acela de dimineață, tăios, neobișnuit de rece pentru acel anotimp, brațele, inerte, îi atîrnau în lungul trupului, și aveau cîteodată, atunci cînd terenul era neregulat și femeia sărea aproape, coborînd, o mișcare liberă, independentă, ca și o bătaie largă de pendul dar aici discul era o mînă albă, prelungă, subțire.

Apropiindu-se de orășel, cei trei se clătinau vizibil, se sprijineau unii de ceilalți, se priveau mirați uneori, apoi continuau să meargă, să curgă cu poticniri dese și mărunte, uitînd unde mergeau, de țelul acelei plimbări sau tortură nocturnă, sau uitînd doar uneori, în lungi fracțiuni de timp. Simțeau cu toții o silă uriașă de seara pe care o aveau îndărătul lor și fugeau de ea poticnindu-se, așa cum e arătat pe gravuri Cain, fugind de propria lui memorie. Nici unul din cei trei nu „regreta" ceea ce făcuse, nici unul nu se dezicea nici o secundă de cel mai mărunt gest, l-ar fi repetat, fiecare dintre ei, toată acea seară complicată, cu cel mai mărunt amănunt al ei, pînă la sfîrșitul vieții, dacă așa ar fi trebuit, dar, în ciuda acestui lucru, nu se puteau împiedica să nu resimtă silă față de tot ce se întîmplase. În asta — și era singurul lucru care îi lega — semănau.

Ajunși pe strada principală, cei doi bărbați încercară să-și supravegheze atitudinea și cu prima ocazie, scăpară de femeie : pe primul milițian întîlnit în drum, îl însărcinară s-o întovărășească pînă acasă, fără să-i permită să se abată din drum sau să se oprească în altă parte. Vîntul, în mod nefiresc, jos în oraș bătea cu mult mai multă furie decît sus, în pădure, pe malul apei și un ceas, pînă se iviră zorile, fu toamnă autentică, tîrzie, dușmănoasă. Undeva, cerul însă se colora deja într-un fel de reflex șingeriu, murdar, înghețat, un răsărit de soare nedorit parcă, ca un fel de greșeală a zeilor, zăpăciți, o aurore falsă.

Fragment de roman

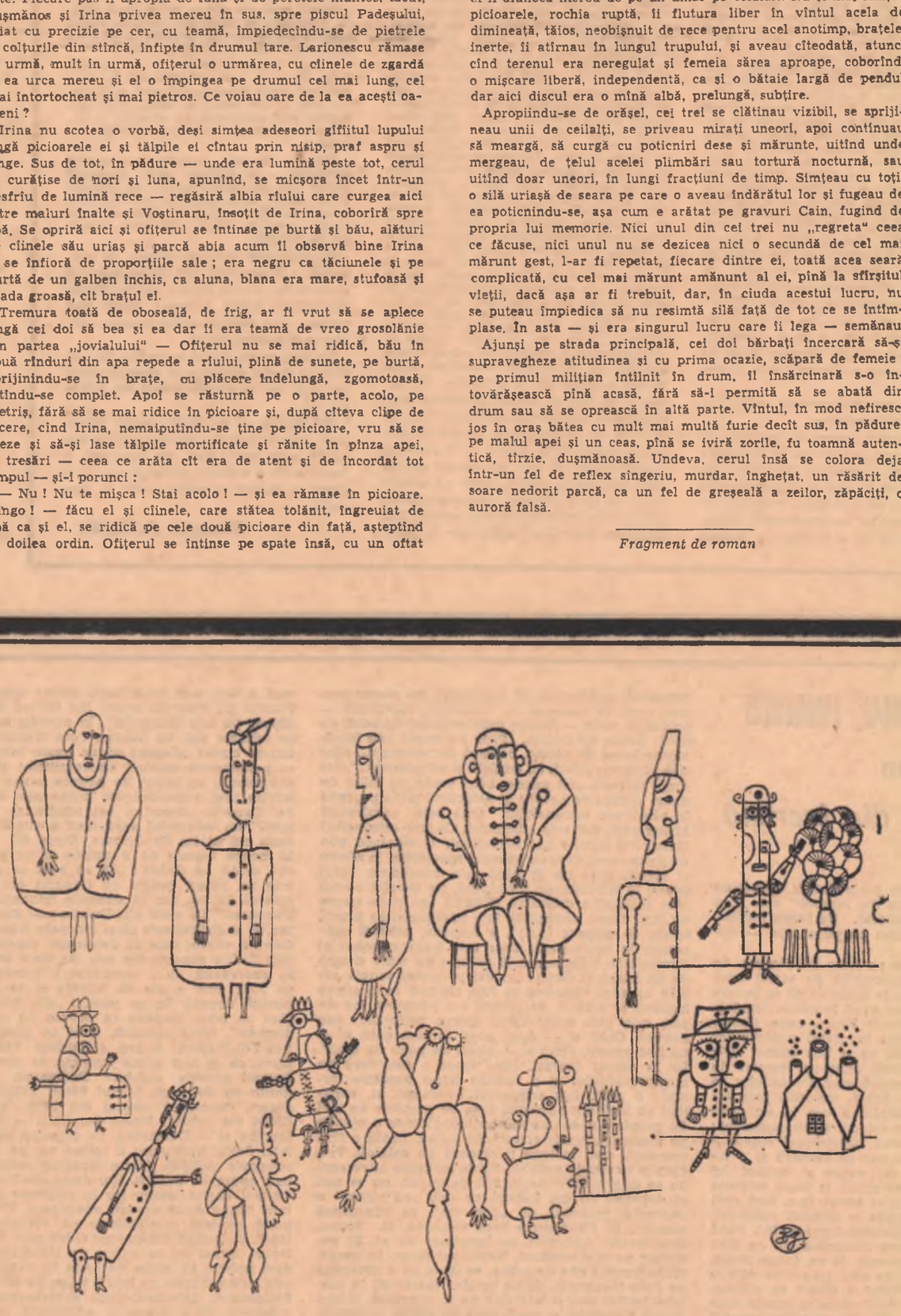

Desen de BENEDICT GĂNESCU

FLORIN MUGUR

Moment senin

Astăzi e vară, tainele-s frumoase —
din fiecare sac,
dacă-l deschizi,
blond, scoate capul cîte-un prinț capil.

Ce-ntemeiere liniștită, vara !
Cei vechi izbeau nebunii peste gură
cu flori fierbinți de vară —
și nebunii
oftau și se pierdeau încet în somn.

Astăzi ești numai cineva dintr-o familie
a cine știe cui ce doarme dus
în iarbă, cu haina sub cap, fericit.
Astăzi nu ți se poate-ntîmpla nimic rău.

MIHAI ELIN

Cel care vine

Iubit fie cel care a vorbit pentru totdeauna
ca și cel ce cu sine încă vorbește
rotund în mînia lui stearpă.

Dar mai iubit fie cel care vine.

Iubiți-l pe cel aclamat
ca și pe cel hulit, alungat, hăituit,
cel pe care nimeni nu-l mai așteaptă
și nici el nu așteaptă pe nimeni ;
pe cel al cărui somn e o pîndă
și zorii îl trezesc cu o lovitură de-a latul.

Iubiți-o pe femeia trecută
care vă ademenea pe străzi și prin ganguri,
iubiți-o pe femeia cea tînără
strălucind în formele ei geniale.

Iubiți-i pe cei ce se iubesc între ei,
pe cei buimaci și frenetici
în frumusețea dezlănțuită.

Iubiți-l pe cel care pleacă
și pe cel ce rămîne să se învîrtă nebun
cu trupul iubitei în minte
și sexul iubitei e planta carnivoră,
e roua cerului, e floarea sacră
a semințiilor, e trîmba suptă de ocean
a ciclonului marilor numere.

Iubiți-i pe aceștia, dar mai ales
iubiți-l pe cel care vine.
Învăluiți-l în dragostea voastră
pe doamna distinsă și pe domnul ei
înțepat și spălat, pomădat, parfumat,
scund, înalt, plin de spirit,
elegant și sinistru,
țeapăn, jovial și grizat fără pată
și pe care tocmai l-au scos și îl duc
fără vorbă ;
iubiți-l pe groparul și pe nepoții groparului.

Iubiți-l apoi mai cu seamă
pe cel întrebat, cercetat, ascultat ;
pe cel cu gura plină de sînge ;
pe cel care nu știe dacă n-ar fi mai bine ;
pe cel înmormîntat într-un gol de tăcere
ocolit de rude și prieteni ;
pe cel ce ascultă cu frigul în spate
ca și pe însul care prin sine trăiește
învăluit în mister și duhoare.

Iubiți-i pe aceștia, vă spun,
dar mai puternic pe cel care vine.

Iubiți-l pe cel ce se închină zeului zilei,
iubiți-l pe zeu dacă vreți,
iubiți-l pe cel care a găsit cheia de aur
și amintiți-vă din cînd în cînd
de cheia boltei.

Iubiți-l pe cel care trage zăvorul
și pe semenul său care urlă
într-un așternut fără vise.

Iubit fie cel care a devenit o pasăre nocturnă
și stă neclintit și-și aduce aminte
de cei risipiți gonind după o umbră,
de cei distruși de alcool și de metempsihoză,
de prietenul rămas într-o gară pustie,
el care avea o credință cum alții au un trup
și trist mai era, al naibii de trist,
trist cum doar Mielul Domnului poate fi,
care pe toate le știe.

Iubiți-l în sfîrșit, dacă mai sînteți în stare,
pe cel care singur a căutat echilibrul
și a găsit prăbușire și moarte ;
pe cel cu timpanele sparte
care, întins de-a lungul zidului înghețat,
ricîie alfabetul străvechi fără noimă.
Iubiți-l pe cel ai cărui ochi
bat depărtările și pipăie marginea beznei.

Iubiți-i pe toți,
iubiți toate acestea din răsputeri
dar mai presus de toate, vă spun,
iubiți-l pe cel care vine.

Iubiți-l pe cel care vine,
pe cel care vine cu umbra rostogolindu-se
tocită de spațiu
fără trup, devorat de o bucurie sălbatecă.
El este viu bubuind de viață,
etern ca pilonul ploii celeste,
căci el vine din străfundul existenței ;
și vine să ne spună ceea ce se aude acolo
și vine să ne spună ceea ce se vede acolo.

Și ceea ce se aude și se vede acolo
e straniu și tulburător,
e infinit și adevărat,
transfigurat și cumplit,
arzînd cu izvoarele sîngelui însuși.

Arhiva Arghezi

DESPRE LIMBĂ, DESPRE SCRIS, DESPRE SCRIITORI

Meseria de scriitor Arghezi a înțeles-o și practicat-o pe toate dimensiunile ei, dintre care unele le-a descoperit prin muncă perseverentă și căutare neîntreruptă a isvoarelor cele mai ascunse ale limbii grăite și scrise.

Din frecventele discuții notate pe marginea unor idei și preocupări, s-au desprins o serie de subiecte care urmau, cîndva, să fie utilizate pentru tablete sau articole diverse : cele privind limba românească și modalitățile ei de folosire în diferitele aspecte contemporane , l-au preocupat în mod deosebit, în ultimul timp, pe Arghezi.

„Un scriitor nu se fabrică peste noapte și nici nu poate fi desființat printr-o hotărîre de arbitru. El se confundă cu limba, cu vocabularul, cu sensul cuvintelor care îl definesc, indiferent dacă este prozator, poet sau dramaturg... Scriitorul e un meșter cu scule puține și simple în atelierul lui. Materialul pe care-l taie, lipește, arde, topește sau închează, este limba, inefabila materie a spiritualității unui popor".

Acuratețea limbii a constituit întotdeauna punctul suprem spre care-și îndrepta atenția, uneori intervenind chiar în spalt spre a schimba un cuvînt cu altul mai potrivit. Un exemplu al stilului personal de lucru poate fi luat chiar din titlul primului volum de versuri „Cuvinte potrivite", în care **potrivirea** trebuie înțeleasă în sensul ei cel mai adînc... Nu tolera inadvertențe, mai puțin încîlceala cuvintelor care dau frazelor sensuri confuze : e ceea ce reproșa destul de des unor scriitori sau gazetari care, încurcîndu-se în cuvinte pompoase, neglijau tocmai linia de frumusețe a exprimării în scris.

Mi-aduc aminte de o intervenție făcută în plenul secției din care făcea parte în Academie, referitoare la păstrarea acurateții limbii și la exprimarea ei corectă de către cărturarii, profesorii și scriitorii noștri. Luase ca exemplu titlul unei reviste, care corespundea și unui organism de lucru al acestui înalt for : „limbă și literatură"... Își simțea jignit auzul cînd o asociație de intelectuali de cea mai fină concepție, admitea asemenea apropieri de cuvinte în stare să vulgarizeze expresia cea mai pură a unei spiritualități. O socotea drept cea mai joasă cacofonie posibilă... De aci, la ideea uceniciei făcute cinstit față de conștiința proprie. Arghezi socotea, ori de cîte ori era întrebat de tineretul cu chemări artistice, că prima datorie este cunoașterea graiului, vorba și cuvîntul scris devenind materialul cel mai prețios alături de idee și talent.

— „Unii se grăbesc să iasă în public, fie cu condeiul, fie cu pictura. E bine să izbucnești în lume, dar numai cînd ai conștiința lucrului îndeplinit... Dar să faci concesii propriului tău, însemnează să pornești la drum numai într-un picior șchiopătînd... Tinerii noștri, și mai puțin tinerii, nu e vorbă, care-și fac din pană un crez și o meserie, uită adesea că limba românească nu e numai a lor și că scrisul nu e un divertisment de circumstanță. Dacă n-ar fi crezut în cuvînt și în limba Mioriței, n-ar fi scris atît de frumos nici Coresi, nici Eminescu, nici noi cei citiva care ne-am străduit o viață să facem din limba românească dacă nu un monument, cel puțin o stîncă pe care se vor strădui alții să o cioplească, sper, mai bine ca noi..."

Pe masa de lucru a lui Arghezi veneau destul de des diverse plicuri în care îi erau cerute nu numai sfaturi literare, dar și corectări sau îndreptări la teancuri de versuri și proze. Uneori citea sau i le citeam noi. Licărea din cînd în cînd cîte o scînteie, mai toate trimiterile fiind însă dibuieli, imitații sau stîngăcii școlare. Ceea ce îl exaspera era lipsa de intuire a cuvintelor, de înțelegere a sensurilor, de împerechere a unor expresii culese, probabil, la întîmplare.

— „E prea multă sărăcie de idei în aceste plicuri, exclama pe cînd le răsfoia. Cultura generală, cultura intimă care trebuie să fie reflexul culturii noastre, atîta cît este, e prea deficitară. Lipsește plasticitatea, culoarea. Nuanțările sînt imperceptibile... Ce învață acești copii la orele de limbă română ?! Cum li se face iubită limba asta în care au scris atîția dintre marii noștri scriitori ?... Nu simt preocuparea pentru interiorul limbii, pentru cunoașterea bogățiilor ei intime, mai puțin înțeleg cum au ajuns aceștia care-mi scriu și se vor poeți, să se exprime cu atîta sărăcie și cu atît de puțină vibrare în frazele lor versificate !... Cred că o vină o au și ziarele a căror limbă și expresie este prea seacă, prea limitată ca valori, aș zice literare, folosindu-se un număr foarte restrîns de cuvinte... Nu sînt nici de părerea separării celor care scriu în „scriitori" și „gazetari", ca și cum numai unii scriu pe cînd ceilalți fac ziarele... Această fisură trebuie să dispară odată, unindu-se eforturile pentru a da cititorului o literatură de calitate, indiferent dacă ea este nuvelă, pamflet, cronică, știre sau comentariu. În fond pentru cine scrim ? Cititorii noștri sînt aceiași și lor le sîntem datori o literatură de calitate sub ori ce formă am profesa-o... Altminteri riscăm să rămînem goi, șubrezi, de neîmpliniți..."

Baruțu T. ARGHEZI

ESTETICA MITURILOR SAU MITURILE ESTETICII ?

Relațiile complexe dintre artă și societate formează obiectul a numeroase studii de estetică ce se publică astăzi. Pentru mulți autori aceste relații sînt pasibile de a fi cercetate dintr-o perspectivă teoretică mai largă ca, reflectînd, de obicei, o anumită atitudine specifică, o anumită „mentalitate" despre lucruri, o anumită modalitate de a privi lumea, proprie unei societăți sau alta. Opera de artă s-ar prezenta, înainte de orice, ca un „obiect", ca o „prezență obiectivă". Așa încît comportamentul nostru față de ea nu va putea fi comolet străin de felul cum ne comportăm față de celelalte prezențe din jur. Nu numai atît, dar, prin conținutul său specific, opera de artă nu va putea să nu reflecte un anumit fel al nostru de a ne manifesta, de a interveni în real. Iată-ne încercînd să discutăm literatura drept o modalitate specifică de aderare sau non-aderare la lucruri, de acceptare sau non-acceptare a lumii, din perspectiva unor modalități umane specifice de a percepe istoric realitatea. Încă mai de mult, acum vreo patruzeci de ani, filozoful german Ernst Cassirer a încercat să demonstreze — într-o lucrare devenită celebră : Filozofia formelor simbolice — că arta reprezintă o formă aparte de a ne exprima adeziunea la realitate printr-o multitudine de plăsmuiri simbolice. Cassirer pornea de la premiza că în procesul cunoașterii obiectul nu apare niciodată subiectului, așa cum este el în realitate, că permanent noi vedem în lucruri și altceva — mai mult — decît ceea ce ele sînt, că permanent noi vedem în lucruri simboluri ale lor. Cu alte cuvinte, specifică sistemului cognitiv uman ar fi tendința de a amplifica obiectul, forța, dimensiunile, posibilitățile lui, de a ne făuri imagini „deformate" despre lucruri, despre noi înșine, — adică mituri.

Mitizarea s-ar defini, astfel, ca o acțiune de reprezentare amplificată a unui lucru, a unui fenomen, a unei situații, în conformitate cu interesele diferitelor civilizații, ale diferitelor societăți, ale diferitelor culturi, ale diferitelor generații.

Primul pas făcut spre înțelegerea modernă a problemei mitului a fost recunoașterea faptului că acesta reprezintă o formă de receptare, prezentare și reprezentare a realului caracteristică nu numai mentalității mitologice, dar și moderne ; nu numai mentalității religioase, dar și laice ; nu numai mentalității primitive, dar și celei recente. Așadar, mitul, ca mijloc de aderare colectivă la real, se cere studiat în implicațiile sale cu civilizația actuală. Cunoașterea umană, în general, s-ar caracteriza, potrivit unor opinii estetice curente, prin două tentații opuse ; pe de o parte : tentația aceasta de a vedea în obiect altceva decît el este, de amplificare a obiectului, iar pe de altă parte : tentația opusă — de menținere în real, de menținere în „obiectiv". Cele două tentații pot fi întîlnite la nivelul întregei activități cognitive : la nivelul poeziei și al științei, la nivelul practicii și al filozofiei, deosebirea constînd doar în rolul preponderent ce poate să-l aibă fiecare din ele în cadrul diferitelor activități. Și una și alta dintre cele două tentații semnalate și-ar avea rostul său pozitiv în cadrul sistemului uman de cunoaștere. Amplificarea forței obiectului — mitizarea — s-ar justifica prin nevoia noastră de a sublinia permanent ceea ce este esențial, caracteristic, important în lucruri, în situații din perspectiva unei societăți istoricește determinată. Receptarea și reprezentarea exagerată a lucrurilor, mitizarea, ar atrage după ele un comportament adecvat. Comportamentul față de obiectul, situația, fenomenul mit, nu ar mai fi un comportament firesc, ci unul exagerat, amplificat sub diferite aspecte. Acest tip de comportament se traduce prin termenul : rit.

Ritul și mitul sînt termeni corelativi, determinîndu-se reciproc.

Opusă tentației umane de mitizare, se află demitizarea, încercarea de menținere în limitele obiectivității și ale lucidității. Spre deosebire de artă și literatură, care par activități cu precădere creatoare de mituri, știința ar fi demitizantă, reprezentînd efortul de a înțelege și domina realul „așa cum este", fără exagerare... fără iluzii. Epoca noastră, dominată de spiritul științei și al tehnicii, ar fi, după unii autori, epoca marilor destrucții de mituri, epoca lucidității, epoca demitizărilor. Dar, cultul exagerat al demitizării a dus el însuși cîteodată la un mit al demitizării.

Inițiată de pe poziții filozofice neomarxiste, teoria estetică a miturilor a fost preluată și de către o seamă de gînditori marxiști care au căutat s-o dezvolte pe linia acelui sîmbure de adevăr ce, evident, îl conține. Fără îndoială, după cum spunea Marx, omul a simțit încă dintru începuturi necesitatea unui sentiment de solidaritate cu natura, cu propriile sale acțiuni, cu propriul său trecut, cu întreg universul, pentru a se justifica sie-și în ceea ce întreprinde, pentru a se auto-determina la noi fapte, la noi gesturi, la noi acțiuni temerare, pentru a cînta să obțină mai mult, să vrea mai mult, să încerce mai mult. Din punctul de vedere al filozofiei marxiste, mitizarea s-ar defini drept un mijloc de integrare individuală și colectivă în realul aflat în curs de cunoaștere, de „apropriere" de către om. Obiectului reprezentat fiindu-i atribuite sensuri pe care înainte nu le avea, mitul va constitui o imagine a realului deformat pozitiv.

Să recunoaștem că fenomenul uman nu poate fi conceput în afara acestui proces de amplificare a realului pe întreg parcursul unor direcții ale cunoașterii.

În Marxismul secolului XX Roger Garaudy subliniază una din particularitățile importante ale mitului înțeles astfel. Pentru un marxist — spune el — mitul nu poate fi conceput numai ca un raport al omului cu existența, ci și ca un apel la „a face". Mitul nu trimite niciodată la existentul înconjurător în care noi trăim, ne mișcăm, sîntem. El este limbajul exigenței, el ne relevă nu o prezență, ci o absență, o lipsă, un vid pe care noi sîntem chemați să-l umplem.

Desemnînd perpetua deformare a realului în procesul cunoașterii, fenomenul mitizării se cere interpretat, bineînțeles, istoric. Fiecare societate deformează realul potrivit propriilor sale cerințe. Ajungem să discutăm, astfel, despre particularitățile de deformare pozitivă a realului în civilizația contemporană, din perspectiva orînduirilor sociale existente, a diferitelor culturi naționale, a diferitelor grupuri sociale ; prin urmare din perspectiva diferitelor ideologii, adică a acelor sisteme de exigențe și viziuni specifice acestor formațiuni sociale.

Un filozof american, Lewis Mumford, *a publicat de curînd o carte în care analizează mitul mașinii în societatea americană prezentă. (Lewis Mumford :* The Mith of the Machine. Technics and Human Developement). *O altă carte, aparținînd profesorului italian Gillo Dorfles, cercetează miturile societății contemporane pornind de la studiul diferitelor profesii, a diferitelor preocupări, a diferițiior oameni-mit, mergînd pînă la studiul reclamelor (Gillo Dorfles :* Nuovi riti, nuovi miti). *Atari teorii presupun înțelegerea culturilor ca mari ansambluri de mituri și rituri sociale. Literatura unui popor ar constitui doar o parte dintr-un asemenea ansamblu de mituri, subordonată unui ansamblu mai mare : cultura. Noua concepție a tras, după sine, metode de cercetare specifice. Fiind materie structurată, transformată, transfigurată și referind, informînd aluziv, deci numai parțial despre lumea din jur, opera de artă va constitui obiectul unui studiu conceput din perspectiva posibilităților de care dispune de a comunica cu noi, într-o societate dată, într-o epocă dată, într-o cultură națională dată. Ne vedem astfel în situația de „a privi" literatura contemporană ca domeniu în cadrul căruia are loc un permanent proces de construcție și destrucție a miturilor, ca domeniu în cadrul căruia societatea contemporană își făurește neîncetat miturile de care are nevoie. Orice scriere va putea fi interpretată, astfel, ca o prezență materială-mit, în care noi vedem altceva decît un simplu obiect, decît un simplu lucru. Ea va prezenta și reprezenta lumea prin prisma unei mentalități aparte. Mai departe : literatura fiecărei țări va putea fi studiată prin miturile de care se dovedește obsedată ; miturile diferitelor teme, miturile diferitelor probleme de ordin social, politic, moral, estetic ; miturile diferitelor tehnici literare, miturile diferitelor tipuri de rezolvare, ale diferitelor conflicte, ale diferitelor soluții, ale diferitelor personaje ; miturile diferitelor opere și diferiților scriitori. Rezultă că literatura oricărei țări și a oricărei epoci, fiind un ansamblu de mituri, este expresia unei ideologii specifice, adică a unor sisteme de reprezentări pe care oamenii și le fac despre realitate. Aceste reprezentări pot corespunde, într-un grad mai mic sau mai mare, viziunii generale pe care societatea o are despre realitate. În măsura în care ele nu corespund viziunii generale pe care societatea o are despre realitate, ele prezintă realitatea deformat, în spiritul poziției egoiste a diverselor grupuri, cercuri sociale, a diverșilor inși. Literatura oricărei țări și a oricărei epoci va cultiva, prin urmare, voluntar sau involuntar, interesul pentru acele aspecte, pentru acele probleme ale realității ce corespund cel mai mult intereselor pe care o colectivitate umană largă le are în și față de realitate. Nu numai atît, dar, chiar la nivelul operelor, al prezentelor ce alcătuiesc o literatură, vom distinge un proces specific de mitizare. Acele opere exprimînd cel mai bine interesele, mentalitatea, ideologia culturii în cadrul căreia au apărut și a epocii care le-a generat, se vor bucura de un interes sporit, vor deveni mituri ale unei literaturi, ale unei țări, ale unei epoci. S-ar putea vorbi și despre miturile diferiților scriitori în măsura în care acceptăm ideea că scriitorul, creator al unor asemenea mituri literare ori culturale, devine el însuși, potrivit acelorași criterii, un mit de un anumit grad. Înțelegerea literaturii ca domeniu în cadrul căruia are loc un permanent proces de creație a miturilor obligă și la recunoașterea aspectului invers al aceluiași proces : destrucția miturilor. Fiecare colectivitate are nevoie neîncetat de mituri noi, conforme intereselor și posibilităților sale de a interveni în realitate. Aceasta presupune ideea de uzanță, de învechire, relativă, a miturilor. O cultură are nevoie de mituri noi pentru că acele vechi sau unele din cele vechi nu mai corespund nevoilor sale, total, parțial—indiferent. Așa se explică de ce anumite opere literare, la modă o vreme, se învechesc cu timpul, cad în desuetudine. Valoarea oricărei opere literare, interpretată ca prezență-mit, pare a devinde de capacitatea acesteia de a rezista mai mult exigențelor publice în „devenire", de capacitatea acesteia de a nu se „uza" multă vreme, ori veșnic.*

Merită reținute cîteva tipuri de anomalii, frecvente în literatură, pe care teoria estetică a miturilor le privește drept consecințe ale excesului de „mitizare".

Fetișul literar s-ar defini, pe această linie, drept o prezență literară în care publicul vede neîntemeiat mai mult decît ceea ce ar trebui să vadă, chiar admițînd acel coeficient de atracție și interes exagerat pe care orice mit îl presupune.

Miturile literare mumificate — o altă anomalie — se definesc prin respectul public față de fostele mituri ; se definesc drept mituri care, deși nu mai prezintă interes sau importanță în viața unei societăți oarecari, trăiesc datorită faimei lor de altădată.

Producțiunile literare Kitsch — termenul e împrumutat din limba germană (paracaliile, cum le numea Lucian Blaga) sînt falsele mituri literare ; cărțile fără valoare care stîrnesc totuși temporar oarecare adorație publică.

În toate aceste cazuri avem de-a face cu diferite tipuri aberante de comportament rit, *deci nu un comportament rit autentic.*

Mă gîndesc că un studiu asupra literaturii noastre actuale, conceput de pe pozițiile unor atari idei, ce preocupă o bună parte a esteticii moderne, nu ar fi lipsit de interes și poate... nici de surprize.

Gheorghe ACHIȚEI

DILEMELE PROZEI

În căutarea unei definiții

(III)

Romantismul, mai ales cel german, a constituit — după cum se știe — o reacție la exagerările rationalismului, la așa zisa „filozofie a luminilor". Zilei și luminii i se opune acum noaptea care e cîntată de poeți și cercetată febril de psihologi și de filozofi. Or, în cursul nopții, care reprezintă, după timpul astronomic, jumătate din viața unui om, se întîmplă acel profund eveniment : visul. La romantici, visul capătă o funcție nouă : el devine un instrument de investigație, o cale a revelațiilor inaccesibile conștiinței în stare de veghe. De pildă părerea unuia dintre cei mai interesanți filozofi romantici G.H. von Schubert, autor al unui respectabil tom, intitulat **Simbolistica viselor**, în timpul visului sufletul omului intră într-o veritabilă comunicare cu întreaga natură, și deci cu divinitatea, pentru că natura este limbajul divinității, „o manifestare a dragostei lui Dumnezeu pentru făptura umană". Numai așa individul regăsește unitatea pierdută. Desigur, omul era odinioară mult mai activ în raporturile sale cu această natură divină (concepția e mai degrabă panteistă decît mistică), dar astăzi nu i-a mai rămas decît visul, care și el nu e mai mult „decît un ecou". Dar așa cum natura e socotită o lume de vis încarnată (eine verkörperte Welttraum) tot așa visul — și aici concepția lui Schubert, specifică totuși romantismului, se arată extrem de fructuoasă pentru căutarea noastră — poate fi asimilat poeziei.

Novalis merge și mai departe. După el, viața nu are alt scop decît să confirme visul. Un vers din **Heinrich von Ofterdingen** sună aproape sentențios: „Die Welt wird Traum, der Traum wird Welt". E arbitrară granița între lumea considerată reală și aceea onirică. Lumea reală, universul întreg e tot o parte din sufletul omenesc, mai puțin sau de loc cunoscută ; visul ne dezvăluie tocmai aceste regiuni, care par străvii pentru că le ignorăm (de fapt ni se par străvii la trezire, în timpul visului, de multe ori, avem chiar senzația de re-cunoaștere) ; și astfel, prin vis lumea se transformă brusc, sub ochii noștri, „se interiorizează" (Solger), **devine vis.**

Tot visul, prin excelență sinestezic, ne dezvăluie analogia universală, corespondențele care există între lucrurile toate de pe pămînt sau de dincolo și care a permis formarea limbajului : omul a pierdut sau a uitat taina, și de aceea visele ni se par de multe ori haotice și bizare. Pentru a restabili — și deci a înțelege — această interdependență universală, singura cale e aceea de **re-creare** a limbajului, calea poeziei. Ideea e formulată de Wilhelm Schlegel, într-unul din cursurile sale ținute la Berlin și e întărită de Novalis într-un sens mistic. Novalis identifică gîndirea și limbajul adăugîndu-le apoi și fapta, și aminteste cuvintele biblice : „Și Dumnezeu a zis : să se facă lumină, și s-a făcut lumină". Trebuie așadar să aflăm din nou care e raportul real dintre realitate și cuvinte, căci poezia, cum va spune mai tîrziu Mallarmé, se face cu vorbe nu cu idei. Vorbele însă și-au pierdut semnificația și forța de la începuturi și pentru a le reda această forță magică, romanticii au recurs la vis, și nu numai la visele individuale, dar și la cele colective care ne-au fost transmise în basme și-n povești. „Toate poveștile (Märchen), spune Novalis, sînt de fapt vise ale acestei lumi familiare care se află pretutindeni și nicăieri". În vis îi apare, pentru prima dată lui Novalis, celebra floare albastră, „visată" și de Eminescu. Totuși aceasta aparținea deja folclorului. Herder o descoperă în mitologia hindusă. Visele individuale, par să spună romanticii, proiectează în mintea noastră, aceleași imagini ca și basmele care conțin marile vise ale omenirii întregi. Mie mi-ar place să cred că Novalis n-a visat „de-adevăratelea" floarea albastră și imaginea ei s-a impus prin caracterul nu prin originea ei onirică.

Un lucru e cert, și anume că visul începe să fie descris încă de la Jean-Paul într-un mod mult mai concret. Grija pentru detalii, descripția concretă a unor elemente reale, luate din realitatea cotidiană, nu e numai o consecință a evoluției generale a prozei la începutul secolului al XIX-lea ; aceasta se poate explica și prin concepția metafizică a romanticilor care socoteau în primul rînd visul drept un mijloc de investigație într-o realitate totală și superioară, și căutau deci să însemne și cele mai mici amănunte. În orice caz, un Hoffmann de pildă, care e poate cel mai realist dintre romantici, înserează visul în realitatea banală așa cum un giuvaergiu montează un diamant într-un material mai puțin prețios. Pentru E. T. A. Hoffmann, viața noastră terestră nu poate fi îndurată fără credința că există o lume tainică oglindită miraculos în vis. Și pentru el arta e un mijloc de cunoaștere, o dovadă a analogiei universale. Imaginile poetice (nu contează dacă apar în versuri sau în proză), imaginile închipuite sau visate sînt pentru romantici mai adevărate chiar decît imaginile văzute aevea. Și atunci poate fi etichetată drept demență încăpățînarea lui Nerval de a trăi în imaginar ? Perseverența sa de a constitui visul pierdut al copilăriei ?

Să încerc de pe acum să schițez un sistem provizoriu de categorii în estetica visului.

În antichitate, visul apare fără nici o autonomie estetică, doar menționat ca o simplă prevestire sau profeție. Literatura fantastică, nu prea dezvoltată nici ea, ține mai ales de un fantastic al ignoranței, activ desigur și în Evul Mediu (vezi Edgar Papu, **Călătoriile Renașterii și noile structuri literare**).

În literatura medievală, descrierea visului are un caracter vădit alegoric (în primul rînd în intenție). Se poate așadar vorbi despre un **oniric moralizator** sau **didactic**, cu conținut teologic sau politic, specific literaturii medievale care folosea mai ales simbolurile fixe, caracteristice alegoriei. În romantism se dezvoltă cu precădere un alt tip de oniric pe care-l vom numi **filozofic** sau **metafizic.** Acesta impune structuri literare mai complexe și modalități mai variate preferînd povestirea în proză. Voi încerca într-un articol viitor să discut și alte categorii : oniricul **psihanalitic** sau oniricul **scientist** al suprarealiștilor și, în sfîrșit, oniricul pe care-l voi boteza simplu **estetic**, categorie în care visul nu mai e nici mijloc artistic de moralizare, nici sursă de revelații metafizice și nici metodă „științifică" de defulare prin artă ; ci pur și simplu un criteriu, un termen limită de comparație sau, cum ar spune Leonid Dimov, o **sugestie de legislație** pentru o artă independentă dar analoagă realității.

D. ȚEPENEAG

RESTITUIRI

6 IULIE — 13 IULIE

16

PROZA LUI MIHAI EMINESCU

(III)

Făt-Frumos din lacrimă

În „Geniu pustiu" găsim unele detalii de natură demi-polițistă. „Făt-Frumos din lacrimă" este însă o nuvelă de-a dreptul **polițistă. Un basm polițist.** Mai mult un basm polițist cu punctuație — folcloric-religioasă.

Dar să vedem cum vine pe lume Făt-Frumos. Se pare că o diferență respectabilă de vîrstă între împărat și împărăteasă nu le îngăduie să se bucure de rîsul vreunui copil. Așa stînd lucrurile, împărăteasa face apel la Fecioara Maria, care, dintr-o nobilă solidaritate, dă curs favorabil rugăminților ei. Și Făt-Frumos se naște, ca și Isus dintr-o imaculată concepțiune realizată printr-un transfer de la Maica Domnului la împărăteasă. Fecundația se produce cu ajutorul unui lichid, romantic prin excelență : o lacrimă. Întîmplarea are în ea ceva hieratic de ritual bizantin solemn și impresionant : „Înduplecată de rugăciunea împărătesei îngenuncheate pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată măreața ei statură, atinse cu buza ei seacă (n.n. fără rod) lacrima cea rece și o supse în adîncul sufletului. Din momentul acela ea purcese îngreunată". Fiind cumva de extracție divină înțelegem de ce Făt-Frumos are o forță herculeană, de ce, foarte firesc, pleacă să se războiască de unul singur cu oștirile împăratului dușman. Războiul e numai un pretext, pacea se încheie pe loc, Făt-Frumos se prinde frate de cruce cu adversarul său. De abia din această clipă începe acțiunea polițistă. Pe toată desfășurarea ei detectivul Făt-Frumos nu va întrebuința travestiul, garderoba sa cuprinzînd un singur costum, care, în viziunea lui Eminescu, reprezintă — parțial și mitic — însăși spiritualitatea noastră etnică : haine de cioban. „Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămeșă de borangic... mîndră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgele...". Iar drept pistoale „își puse-n brîul verde un fluier de doine și altul de horе" : Și detectivul-țăran purcede la urmărirea criminalului. Cine este criminalul? Mama pădurilor este criminalul. Ce face criminalul? Criminalul comite trei infracțiuni: 1) mănîncă plin de pofte copii, deci un **genocid specializat în minori** și obținut prin bir 2) birul este consecința unui **șantaj** 3) infracțiunea principală, pe temeiul căreia face șantajul o constituie SECETA „pe unde trecea ea (n.n. mama pădurilor), fața pămîntului se **usucă,** satele **se risipesc** (s.n.)", e limpede, **sabotaj economic,** în agricultură. Care este portretul-robot al criminalului ? Eminescu îl descrie cu tente demne de un Bosch și Goya : „...căci pe meazănoapte călare cu aripi vîntoase, cu fața zbîrcită ca o stîncă buhavă și scobită de pîraie, c-o pădure-n loc de păr, urla prin aerul cernit mama pădurilor cea nebună. Ochii ei — două nopți turburi, gura ei — un hău căscat, dinții ei — șiruri de petre de mori". De la primul contact, Făt-Frumos o arestează pe mama pădurilor și o închide într-o pușcărie inedită : o piuă. Dar criminalul evadează, și, neputînd să iasă din pușcărie, fuge cu pușcărie cu tot ! Se pornește a doua urmărire, Făt-Frumos o ajunge pe mama pădurilor și se bate cu ea. Lupta e fără speranță, cine învinge îl omoară pe celălalt. Precum în romanele polițiste foarte moderne adversarii nu se dau îndărăt de la nici un mijloc, ba se mai și dopează (!) din butoiul cu apă „cu putere" o derivație, probabil, de „apă vie", ce stimulează mușchii. Și Făt-Frumos iese victorios. Și Ileana, fata mamei pădurilor se logodește cu el. Și povestea nu s-a terminat. Detectivul-țăran, la implorările fratelui său de cruce, se duce să o răpească pe Fata Genarului, ținută închisă (arestată) în castelul tatălui său și interzisă de la dragoste. Infracțiunea Genarului e, cred, **abuz de putere** (paternă). Făt-Frumos, ca orice erou se ține cam îngîmfat : „Împărate prè luminate, din cîte noroace-ai avut unul a fost mai mare decît toate : acela că Făt-Frumos ți-i frate de cruce. Hai că mă duc eu s-o răpesc pe fata Genarului". În privința reușitei F.-F. nu trăiește nici un dubiu... Fata Genarului locuia într-un castel „singură ca un geniu într-un pustii" — permanentă axiomă eminesciană : geniul este, obligatoriu, un izolat. Se petrece prima răpire. Intervine însă superioritatea mijloacelor de locomoție, Genarul „avea un cal năzdrăvan cu două inimi", un automobil dezvoltînd o viteză mai mare decît cel al lui Făt-Frumos. Ajuns din urmă F.-F. își aduce aminte că e creștin și nu are dreptul să-l ucidă pe Genar : „Să se bată cu el Făt-Frumos nu putea, pentru că Genarul era creștin și puterea lui nu era în duhurile întunericului ci în Dumnezeu". De altfel nici Genaru nu-i dorește moartea, el se mulțumește să-și recapete fiica și dispare datorită vitezei sale de deplasare superioare. Imediat F.-F. o răpește din nou. De data asta Genaru se enervează, cu o zmucitură îl trimite în ceruri pe F.-F. care e ars de fulgere și se preface în cenușă depusă lin pe pămînt „din cenușa lui se făcu un isvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant", stare naturală, dacă ne gîndim că, inițial Făt-Frumos a fost o lacrimă. Făt-Frumos a murit, ce se mai poate întîmpla de acum încolo ? Autorul găsește soluția : Dumnezeu, însoțit de garda sa de corp, Sfîntul Petru, călătorind prin deșert, descoperă isvorul din care, însetat, bea. Ciclul s-a închis : Maica Domnului — Făt-Frumos, lacrima ei — Dumnezeu. La sugestia abilă a Sfîntului Petru, Dumnezeu îl reface om pe F.-F. Ca în romanele polițiste foarte moderne moartea a fost una aparentă, **clinică.** Mai decis decît oricînd, detectivul nostru merge iar în căutarea fetei Genarului. După două eșecuri obositoare, F.-F. se comportă prudent și stabilește un veritabil plan de luptă, cu complicitatea fetei Genarului. Acesta va fi învins numai cu un mijloc de locomoție mai bun, deci trebuie să aflăm de unde își procurase calul său cu două inimi. Și fata îl trage pe tată de limbă. Perspicace, detectivul-țăran declanșează, transformîndu-se într-o floare, o adevărată **acțiune de spionaj !** Genarul îi confiază fetei secretul, apoi foarte prudent și el, o hipnotizează (!) — vezi doctorul Caligari, celebrul personaj de film mut — ca să uite tot : „Genariul îi aruncă în față o batistă roșie, ușoară, mirositoare. (n.n. oare ce substanță hipnotică modernă? Fata se uită mult în **ochii** tatălui său (s.n.) ca un om care se deșteaptă dintr-un vis, de care nu-și poate aduce aminte. Ea uitase tot ce-i spusese tatăl său...". Floarea spionase și aflase ce-i trebuia. Angajîndu-se argat la baba furnizoare de cai magici, Făt-Frumos scapă de crima premeditată a babei (rudă bună cu mama pădurilor, emanînd și ea flăcări) fie prin recunoștința împăratului țînțarilor și a celui a racilor, fie prin prevenirea lui de către roaba babei. Astfel ea îl previne că baba îi pune în mîncare somnifere(!) „Să nu mai mănînci din bucatele ce-ți fierbe baba, pentru că-s făcute cu **somnoroasă...**" (s.n.). Luînd drept simbrie un cal, Făt-Frumos și-l alege pe cel cu 7 inimi ; competiția cu Genarul e ca și cîștigată. Baba încearcă să-l distrugă direct și F.-F. fuge, cu servitoarea babei. Baba îl atacă neîncetat cu foc, de ce nu cu aruncătoare de flăcări ? Făt-Frumos se apără cu peria=pădure, cuțea=stîncă, năframa=lacul. Știind că baba e inofensivă la miezul nopții, cînd, prăbușită într-un somn letargic, sufletul ei se duce să facă vampirism cu sufletele inocenților, F.-F. „aruncă buzduganu-n nori și lovi miazănoaptea în aripi. Ea căzu ca plumbul la pămînt și croncăni jalnic de douăsprezece ori". Buzduganul capătă caracteristici de accelerator al Timpului (vezi H. G. Wells) : „...tu ai izbit meazănoaptea de a căzut la pămînt cu două ceasuri înainte de vreme..' baba înfrîntă, fata Genarului răpită cu succes — calul lui F.-F. posedă 7 inimi, al Genarului 2 — Făt-Frumos se însoară cu Ileana la bucuria lui participînd coșbucian majoritatea florilor.

O arestare, o evadare, răpiri, doping, spionaj hipnoză, urmăriri, trei morți, o tentativă de crimă neizbutită, o mașină de accelerat Timpul, încăierări, aruncătoare de flăcări, o bombă=năframa, o nuntă ca-n basme..., iar rezultanta lor : un fermecător basm polițist cu punctuația folcloric-religioasă.

Vintilă IVĂNCEANU

TENDINȚE STILURI OPINII

NICHITA STĂNESCU

Despre starea literaturii tinerilor consemnată subiectiv de un tînăr

Literatura se face cu cărți. A fi moral înseamnă în literatură a avea talent, a scrie cărți bune sau foarte bune, și multe, sau foarte multe. Dacă aș fi șofer aș spune că din punctul de vedere al șoferilor a fi moral înseamnă să parcurgi un număr cît mai mare de kilometri cu un număr cît mai mic de reparații ale mașinii ; fără accidente, întocmai și la timp. Din punctul de vedere al șoferilor a fi moral nu înseamnă să fii un bun tată de familie, din punctul de vedere al șoferilor a fi moral înseamnă a fi un bun șofer. Din punctul de vedere al doctorilor a fi moral înseamnă a vindeca cît mai mulți pacienți. Din punctul de vedere al doctorilor nu interesează foarte mult dacă ești un bun tată de familie sau dacă îți plătești chiria la timp ci interesează faptul că nu îți mor pacienții pe masa de operație. Din punctul de vedere al măturătorilor a fi moral înseamnă a stropi și a curăța strada la timp. Întocmai și la timp. Degeaba îmi farmec personal, degeaba ești generos la cîrciumă, sofisticat sau chiar inteligent, traumatizat de condiția umană sau nu, dacă strada căreia i te-ai dedicat o ții murdară și neglijată, din punctul de vedere al măturătorilor a fi moral înseamnă a mătura bine. A fi scriitor înseamnă să-ți însușești mai multe puncte de vedere deodată, mai multe soiuri de existență simultan. A fi moral ca scriitor înseamnă nu numai să mături bine strada, dar, să mături foarte bine și propria ta inimă. Acest soi de curățenie se cheamă talent. Puterea de a exprima o prietenie loială, și dusă în timp cu constanță, echivalează cu loialitatea unei metafore.

Există o îndreptățire reală a nisipului din clepsidră. Ca să fierbi un ou îți trebuiesc cinci minute. Nisipul cărămiziu, dintr-o clepsidră curge de sus pînă cînd nu mai este sus, în jos, pînă cînd acesta se umple cinci minute. Cine și-ar putea imagina că puiul viu dintr-un ou aflat în stare de gălbenuș se poate răscoace mai repede decît în cinci minute înseamnă că are o mare imaginație a gravitației terestre ; adică își imaginează că poate smulge căderea nisipului din clepsidră mai repede. Acest tip de imaginație s-ar putea denumi lipsă de caracter și s-ar mai putea numi totodată ignorare a gravitației ; proastă metaforă, imoralitate în artă. A fi scriitor tînăr este o metaforă. Ideea de tinerețe este o idee adjectivală ; bune sînt substantivele ; adjectivele sînt răsfățuri, ele joacă față de substantiv sau mai bine zis față de subiect, rolul cuantelor din materia propriu-zisă. De ce n-am crede în materie propriu-zisă ?

Dar toate acestea se petrec în timpul veghii, în timpul stării de veghe căci o treime din existența noastră decurge oniric. Personal n-am aflat niciodată vreun scriitor care să scrie în timp ce doarme, deși oameni care vorbesc prin somn se mai întîmplă. A vorbi nu e totuna cu a scrie. A scrie nu e totuna cu a face literatură. În cadrul literaturii în ceea ce privește partea de somn a existenței nu putem avea altceva decît o compătimire. E adevărat că această compătimire poate fi entuziastă și atunci o putem numi cum ea însăși se numește pe sine, onirism. Dar e naiv, sau teribil acel care confundă somnul cu visul. Act de trezire pură, visul este al literaturii, pentru că literatura complinește o lipsă de organe umane. Somnul și petrecerile lui anunță numai o lipsă, o absență a biologicului.

Avînd prilejul într-o maternitate să văd, cu timpanele, țipetele unui grup anarhic de noi născuți, am înțeles cîte ceva din dragostea posibilă la trezie, pentru somn. Visul aparține celor născuți mai de mult. Țipătul lor de trezire din somn și-a pierdut naturaletea anarhică. A te trezi cu două mîini, cu două picioare, cu trunchi și cu cap îți poate stîrni un strigăt de nedumerire, dar acest strigăt tinde să devină o mină în plus sau un ochi mai mult. El se consolidează în comunicare ca act al prieteniei adică al bunăvoinței față de orice altceva. Homer cînd scria strigînd își căuta în viitor un prieten ideal. Tocmai se trezise din neant. Dar strigătul lui era de veghe, de o tulburătoare veghe mai lungă decît existența lui biologică. El se dorea înțeles, iar tensiunea existenței lui încoronată de dorința de a fi înțeles a fost atît de mare, încît a devenit postumă ; iar strigătul lui va rămîne etern pînă cînd va găsi un alter ego care să-l înțeleagă. Din fericire pentru literat acest lucru nu se va întîmpla niciodată, din nefericire pentru biolog acest lucru nu se va întîmpla niciodată.

Literatura noastră tînără există pentru că ea încearcă să oprească vrejul infinit al țipătului homeric, în trecători, dar doamne ! cît de gustoși ciorchini de cuvinte.

LUCIAN RAICU

REVELAȚIA CRITICII

Cînd vrei să-ți reprezinți Critica, mobilizînd în minte tot ce *știi* despre ea, tot ce memoria poate oferi în sprijinul reprezentării sale, toate cuvintele importante spuse vreodată în legătură cu menirea sa, fie că au încercat s-o înalțe ori s-o coboare, ea, Critica, îți apare inevitabil ca o activitate nu numai pauperă și inutilă, dar și penibilă, ridicolă și mai ales *dizgrațioasă*. Astfel stau lucrurile cînd vrei să ți-o reprezinți mental, printr-un proces de reducție, simplificare și abstractizare. Pentru a-i regăsi demnitatea, trebuie, neapărat, să renunți la tentativa de a ți-o reprezenta, la capătul căreia se profilează un invariabil cap de mort, un dezarmant spectru al zădărniciei ; într-adevăr la ce bun ? ; rostul criticii ți se revelează numai cînd încerci să o faci, să o scrii, să acoperi o pagină la început albă și teribil de deprimantă, cu semne, cu litere, cuvinte, șiruri de cuvinte, și să constați că acestea au o ciudată putere de a exista, de a se opune vidului. Deosebirile dintre opera literară și critică nu sînt atît de mari pe cît ne închipuim noi, una din ele este însă indiscutabilă : opera literară crește enorm în procesul reprezentării ce o avem în legătură cu ea ; opera critică scade pînă la a deveni o caricatură jalnică. Cînd „gîndesc" la *Don Quijote*, imaginația mi se exaltă, proporțiile operei cresc, perspectivele devin ametitoare ; cînd „gîndesc" la opera cutărui critic despre care *știu* că e foarte mare, despre care de fapt mă chinuiesc *să nu* uit că e foarte mare, neavînd textul său în față *chiar în clipa aceea*, resimt un gol deplin și în sinea mea ridic din umeri : nu văd nimic, nimic, nu văd de ce m-ar interesa. De altfel, critica trăiește din această deosebire, ea există tocmai pentru că *nu are* prelungiri, ecouri și perspective (pe cînd opera literară le are) și atunci este obligată să fie, ca o extraordinară intensitate, *un prezent absolut*.

Critica nu are trecut, nu are viitor, nici nostalgii, nici speranțe, ea nu lasă umbre, ea nu spune altceva decît spune, și atunci, firește, e constrînsă să spună deodată *totul*, să spună foarte mult, cît mai mult, într-o singură clipă care e definitivă și fără întoarcere. Critica nu-și poate pune nădejdile într-un paradis posibil, într-o viață secundă sau într-o transcendență, toate aceste conforturi i se refuză. Posteritatea sa nu e decît pur teoretică, o linie subțire, abstractă, pe care o întreții, din rațiuni de fapt inavuabile, profesorii. Ea se naște odată, sub regimul unei mari încordări, luptînd din greu cu obsesia neantului, și moare foarte repede, îndată după aceea, îndată ce și-a consumat fantastica energie ce i-a fost necesară doar pentru a se naște. Istovită de neomenescul efort trebuitor nașterii sale, critica dispare fulgerător, de o eroică oboseală. Dar puținele ei clipe de viață valorează cît o eternitate, și, în absurdul lor, sînt mai frumoase decît posteritatea *sigură* a operei literare. Critica nu corespunde nici unei necesități mecanice, ea nu apare în lume pentrucă *trebuie* să apară, ea se naște numai dacă vrea să se nască și în acest sens e suprema expresie a *libertății* omului, e ceea ce în om nu este dinainte determinat. De o parte sînt : Destinul, Natura, Fatalitatea și celelalte. De altă parte : Critica. Sîntem *obligați* nu numai în sfera funcțiunilor pur biologice, dar și în aceea a activității spirituale mai înalte : omul de la început a cîntat, a jucat, a desenat, a gîndit, a compus poezii. Nu se putea *altfel*. Armonia universală ar fi avut de suferit dacă acestea toate n-ar fi fost la locul lor, exact la locul lor. Armonia universului, o putem spune cu liniște, n-ar fi avut de suferit de absența Criticii. De aici vine senzația (foarte firească, dar de ce să ne mîndrim cu ea ?) că activitatea critică e fragilă, e inutilă, e, cum spuneam, dizgrațioasă. Săpăturile arheologice ne rezervă încă multe surprize. De una singură putem fi absolut încredințați că nu sînt capabile : să ne descopere că, Critica e mai veche decît știm noi, că este și decît *vrem* noi să fie. Pereții peșterilor nu ne vor revela niciodată un text de critică, oricît de simplu, sau oricît de cifrat. Nimic nu este nou sub soare, dar, figurat vorbind, critica este. Partizanii noilor orientări critice nu sînt deloc departe de adevăr, cînd consideră că „vechea critică" nu este, în fond, o *adevărată* critică. Să nu așezăm semnul egalității între ei și adepții „noii literaturi" : e o prostie să crezi că Tolstoi n-a fost un mare scriitor fiindcă nu cunoștea tehnicile moderne ale prozei. Oricît ar progresa acestea, ceva ne spune că *adevărata* literatură *s-a făcut*. În schimb avem și vom avea sentimentul că *adevărata* critică *abia* se face, abia *se va* face. Sîntem mereu în *pragul* Criticii. Au existat, firește, mari critici. Dar nu există și, sînt convins, nu vor exista vreodată *clasici* ai criticii. În așa măsură critica este un continuu prezent, o continuă **revelație.**

LEONID DIMOV

PREAMBUL

Revoluționar și pragmatic prin definiție suprarealismul — ciudat lucru — recurge la dicteul automat, pornind de la imperativul lui Lenin : *„Trebuie să visăm !"* [1]. Nefundamentată teoretic înainte de epoca modernă (romantismul afirmă, relevă, importanța visului în artă, dar nu reușește să inițieze o artă a visului) poezia onirică rămîne din păcate și astăzi un domeniu — teoretic — necercetat, unde domnește (greșită părere !), netulburat, Hypnos. Ba mai mult poezia și mai ales poeții onirici sînt acuzați de evazionism și chiar de conspirație împotriva realității. Aici trebuie să le dăm dreptate suprarealiștilor cu aversiunea lor neabătută față de micul burghez. Chestiunea e veche. O remarcase și Baudelaire la vremea sa : „Ce e cu aceasta morală — spunea traducătorul „Istorillor extraordinare" — fățarnică, cicălitoare, de mironisită, și care nu vrea nici mai mult, nici mai puțin decît să creeze conspiratori chiar și în sfera atît de liniștită a visătorilor ?" [2]

Privită cu suspiciune apriorică de către mulți traducători pe tărîmul artei pentru care realitatea la sfîrșit odată cu lungul nasului, poezia onirică a ajuns să fie taxată drept intolerantă, exclusivistă, asta mai înainte chiar de a se fi așezat cum trebuie în strana ce dă mult i se cuvenea. Chiar epitetul de „oniric" a început să se uzeze căpătînd sensuri deformate, înainte de a se ști ce-i aia (Țepeneag caută o definiție !), învăluit fiind, la ocazii, de o boare de ridicul, de pejorație. Cît de binevenit ar fi acum filosoful, teoreticianul, criticul care să încerce să întemeieze poezia onirică arătînd incapacitatea funciară a acesteia de a împieta asupra altor modalități estetice.

Pînă atunci, pînă la ivirea acestui „magister" mă încumet să afirm că încercarea onirică de a găsi sensul lucrurilor, pentru a le reordona în lumi noi, mai îndepărtate de neant (un mort real este mai mort decît vînătorul Grachus) *nu este evazionistă*. Oniricul, asa cum îl înțeleg eu, nu e un mod de a fugi din realitate ci, dimpotrivă, unul de a o invada, de a pătrunde pînă în scheletul ei, acolo unde lumea sensibilă este înlocuită de ipostaza ei anterioară, de *forță*. Pentru că modul oniric este un joc de forțe, o aplicare pe plan ideal al celor mai dintîi, dar mai reale forțe. Ca și cum, pornit de la buza mării, fluviul generator ar sui albia secătuită pînă la izvor. Iată : „Deodată, sus, pe cer, pluti o lume albă cu un văl deasupră-i. O singură lacrimă luminoasă căzu din cer în mare și se învolbură — apoi toate valurile fluturară din aripioare, corăbioarei mele îi crescură aripi mari, lumea albă trecu deasupră-mi și fluviul cel nesfîrșit se răscoli detunînd și, ieșind cu luntrea din albia lui secată, se opri la izvor, cu cerul și cu muntele înflorat alături" [3].

Creația onirică este deci o reînșiruire a unor organizatori perfect reali, într-o mereu nouă topologie (folosesc termenul nu numai etimologic), unde transformările cele mai complexe sînt realizate instantaneu, aproape magic. Modalitatea onirică de a face literatură imoune, cred, eliminarea tuturor oglinzilor — și aici trebuie să ne despărțim de Ion Barbu — renunțarea la orice *instrument de disecție* — deci la psihanaliză — și acționarea dinlăuntru, ca și cum medicul s-ar găsi în chiar organul lezat.

Pentru că nu e vorba de a povesti vise. Ele pot fi povestite de orice ins, de la babele care vînd semințe-n mahala pînă la Marmeladov, turmentatul personaj al lui Dostoievski. Elementul oniric capătă dreptul de a pătrunde în poezie abia în clipa în care visul începe să fie tălmăcit. Cheia viselor este aici mai *onirică* decît visul însuși. „Proverbele" lui Bruegel sînt *înfășurări* în jurul unor elemente onirice nude și de aceea sînt răscolitoare, pe cînd visele lui G. Moreau (considerat un pictor prin excelență oniric) nu sînt, după părerea mea, nimic.

Forță și ametitoare transformare, poezia onirică este o poezie *activă*. Universul *real* este țința ei, transformarea lui în serii din ce în ce mai îndepărtate de *aparențe*, dar mai apropiate de acea zonă în care — desigur — palpită adevărul, este mijlocul ei de creație. Limitele nete ale obiectelor nu dispar, ci se conectează, reliefînd *vecinătăți* aproape de sine stătătoare. E aici o surprindere a imenselor drumuri de bile colorate ce curg și încremenesc „histologic" în umorile lăuntrice receptoare de imagini. Franjurile, cusăturile, ornamentele universului real, cu memoria și idealurile lui concentrice, sînt esențiale în poezia onirică tocmai pentru a permite lucrurilor să-și exercite singura lor activitate netragică, nedepresivă : autocreația, automorfismul, intercomunicarea și în ultimă instanță panismul, conexiunea, *tromba onirică*.

Dificilă și concretă exercitare a suflului poetic. Deseori contrafăcută ori fals calificată. Pentru că *nu-i vorba de a povesti vise*, ci de a le aplica legislația cu maximă luciditate. „Cei ce visează ziua — spune Edgar Poe — află multe lucruri ce scapă celor ce visează numai noaptea... ei surprind sclipiri ale eternității și simt o adîncă fericire cînd, trezindu-se, își dau seama că au fost pe punctul de a descoperi marele secret" [4].

---

[1]) *A. Breton*, Position politique du surréalisme, *p. 86.*
[2]) *Ch. Baudelaire, Critică literară și muzicală, Buc. E.P.L.U., 1968, p. 53.*
[3]) *Jean Paul*, Titan, *în* Nuvela romantică germană, *vol. I, B.P.T., 1968, p. 14.*
[4]) *Citat după V. Buranelli*, E. A. Poe, *București, E.P.L.U., 1966, p. 28.*

Există nervi

(Urmare din pagina a 8-a)

ION : Ba să se vadă și să se audă, dar să vorbească limbi diferite.
PROFESORUL : Ba o singură limbă, dar diferită.
ION : Care ?
PROFESORUL : Oricare, dar să fie diferită bine. Chestia e să le tai oamenilor putința **de a se înțelege greșit.**
ION : Într-adevăr, oamenii se înțeleg foarte greșit.
PROFESORUL : Cît se poate de greșit.
ION : Eu n-am găsit decît o singură persoană cu care să pot comunica.
PROFESORUL : Cit despre comunicații... ce să mai vorbim ! Dacă nu mai comunică tatăl cu fiul, soția cu soțul... orașul cu orașul, satul cu orașul...
ION : Și persoana aia e un prieten adevărat.
PROFESORUL : Mai există prieten adevărat ?
ION : Există. Unul.
PROFESORUL : Ce sînt părinții lui ?
ION : Funcționari.
PROFESORUL : Aha !
ION : E cel mai bun prieten al meu. Cînd am chef de-o discuție, care să-mi meargă la inimă, mă duc la el, sau vine el pe la mine... O cafea, și gata discuția. Vorbim despre orice, fără nici o reținere. E mare lucru să n-ai nici o reținere cînd stai la taifas cu cineva.
PROFESORUL : Absolut, absolut.
ION : Am ajuns să ne cunoaștem atît de bine, încît am putea să vorbim chiar de-a-ndoaselea. El în locul meu, și eu în locul lui.
PROFESORUL : Și de ce nu încercați ?
ION **(se uită speriat în jur)** : De frică. S-ar putea să spun cine știe ce în contul lui și să-l bag la apă. Nu, nu se face. Și apoi, de ce să nu-i lași omului plăcerea să zică **el** ce are de zis ? ! Măcar cît e în viață.
PROFESORUL : Ar fi o crimă împotriva umanității.
ION : Evident. Și dacă e să fiu sincer, el cred că e mai bun prieten pentru mine decît eu pentru el. Mă cunoaște de-a fir a păr, pentru că îl interesează tot ce e în legătură cu mine. Știe și țîța pe care am supt-o.
PROFESORUL : Trăiește cumva cu soția dumitale ?
ION : Poate — dar nu sînt însurat. Dacă aș fi însurat, poate că ar trăi cu ea, ar fi contemporan cu ea. Din prea mare simpatie pentru mine. Dar de un lucru sînt sigur : chiar de ar face un asemenea gest, socialist vulgar, n-as afla-o niciodată. Știe să țină secretul.
PROFESORUL : Poate ti-ar spune soția.
ION : De la femei poți să te aștepți la orice. Sînt în stare să-ți și spună !
PROFESORUL : Și unde e acum ?
ION : S-o fi dus acasă. E chiar persoana care a fost aici adineauri.
PROFESORUL : Simpatic om.
ION : Noi discutăm fără nici o reținere. Am observat un lucru. Să zicem că vine el pe la mine. Întreabă : **„Ce mai faci ?"**, eu întreb : **„Ce mai faci ?"**. Apoi, eu răspund : **„Ce dracu să fac ? Bine"**. El spune : **„Tot bine"**.
PROFESORUL : Într-adevăr, binele a întrat în orice casă.
ION : Apoi, eu spun : **„Plouă afară"**. Și el : **„Ce ți-a venit ? Nu vezi că e soare ?" — „Am visat azi-noapte că ploua cu găleata"**, spun eu. **„Cum de visezi tu că plouă ?"**, observă el. **„Și spune-mi, cum era ? Ploua bine, ploua cu grindină, cum ?"** se interesează el. După asta, discuția alunecă asupra ultimelor inundații de la mama dracului, ce părere am eu despre potopul lui Noe, s.a.m.d. Vreau să spun că, după două-trei replici, normele discuției o iau razna. Devine, într-un fel, anormală.
PROFESORUL : Ai putea să faci o schemă a acestui mecanism de gîndire ?
ION : Nimic mai ușor. **(Ia o foaie de hîrtie și un creion, face schema.)** Arată cam așa. **(Îi arată.)**
PROFESORUL : Deci, linia de deasupra reprezintă realitatea, terenul solid al senzațiilor și percepțiilor imediate... De aici pornesc o mulțime de liniuțe... putem să le spunem nervuri...
ION : Putem să le spunem și nervuri...
PROFESORUL : ...în sus și în jos. Cred că trebuiau desenate cu culori diferite. Roșu și albastru, să zicem.
ION **(șoptind)** - Nervurile care o iau în sus — cu roșu, cele care o iau în jos — cu albastru...
PROFESORUL : E just și așa, dar eu mă gîndeam invers.
ION : Aveți dreptate, e mai just invers.
PROFESORUL : Oricum, schema dumitale e foarte interesantă. Deschide o serie de perspective cercetării științifice. Va să zică, din terenul sănătos al realității — linia aceasta principală — pornesc, cînd omul își dă drumul la gură în fața unui prieten, atît aspirațiile cît și divagațiile.
ION : Înțeleg, înțeleg. Aspirațiile o iau în sus — liniuțele roșii —, și divagațiile o iau în jos, spre pămînt.
PROFESORUL : Exact. Liniuțele albastre.
ION : Și care sînt mai pozitive ? Cele care se pierd în sus, ori cele care se pierd în jos ?
PROFESORUL : Cele care se pierd în sus. **(Pauză.)** Oricum, îți trebuie o **voință-monstru.**
ION : Așa a început să se ceară peste tot : voință de fier și, dacă se poate, o **voință-monstru.**
PROFESORUL : Nici mai mult, nici mai puțin. Dar s-ar putea — că amîndouă sînt pozitive. **(Examinînd schema.)** Asta, cel puțin, e învățătura mea.
ION **(confidențial)** : Știi ce, scapă-mă de nenorocitele astea de liniuțe albastre. Alea care o iau în jos. Intuiesc eu că astea nu-s tocmai progresiste. Dezbară-mă de ele !
PROFESORUL : A, nu.
ION : Eu mă simt bine cînd visez așa, cu ochii deschiși, dar știu eu ? N-o fi potrivit. Gîndul potrivit, la locul potrivit. N-o fi destul de necesar societății. **(Rugător).** Dumneata, care ai descoperit leacul calmării, m-ai putea vindeca și de asta... **(Practic.)** Vindecă-mă !
PROFESORUL : Nu, nu este momentul. Nu mă pot cobori la interese meschine, particulare. Cel puțin, nu în etapa asta. Întîi trebuie rezolvată problema pe plan mondial. La urmă, putem trece la **vindecarea de la om la om.** Nu știu dacă mă înțelegi perfect ? !
ION **(resemnat)** : Din păcate, da. **(Pauză. Ion se plimbă prin cameră. Se aud bătăi în ușă.)** Cine e ? **(Un glas :** Posta. **Ion iese, se întoarce cu o hîrtie.)**
PROFESORUL : Primești scrisori din străinătate ?
ION : De unde : chiria ! Somație să plătesc chiria. Dar cel puțin acum sînt sigur de un lucru.
PROFESORUL : De care ?
ION : Că nu mi-au făcut casa tren. **(Se ridică, ia geamantanul și dă să-l scoată afară.)** Mă gîndeam eu, poate am băut ceva mai mult și-n loc să ajung acasă, m-am urcat într-un mărfar... Poate că azinoapte, în timp ce dormeam, să fi fost declarate casele drept trenuri... Dar acum **(arată hîrtia)** am dovada. Plătesc chirie. **(Victorios.)** Trebuie să plătesc ! Sînt somat ! Asta e cea mai mare certitudine.
PROFESORUL **(îi ia geamantanul și-l pune iar sus)** : Omule, dar vino-ți în fire.
ION **(își vine în fire)** : Ai dreptate, m-am cam apriins. **(Rușinat.)** Sper însă că n-am ridicat și tonul...
PROFESORUL : A, un pic. O mică răbufnire a nervilor, cu care te-au molipsit strămoșii tăi. Bineînțeles, fără vreo intenție rea din partea lor. Să nu dăm vina pe strămoși.
ION : Dar acum cred că nu mai susții nici dumneata neghiobia aceea cu trenul.
PROFESORUL : Ba, eu rămîn pe poziția mea fermă. **(Își trage scaunul mai lîngă fereastră.)** Bine că am găsit un loc aici, la geam. Greu se mai găsesc locuri la geam.
ION : Destul de greu. Totuși, judecînd logic, totul e de partea mea. Aici locuiesc de atîția ani. Aici dorm, aici viețuiesc, aici...
PROFESORUL : Se vede că n-ai făcut niciodată o călătorie mai lungă.
ION : **(rușinat)** : E adevărat, asta ar cam fi prima. Nu-i vorbă, am mai mers o dată dus și-ntors patru zile. Două zile dus — pînă la capătul liniei —, și cînd să mă dau jos, am adormit. Alte două zile — întors. După patru zile mă aflam exact de unde plecasem. Numai că eram frînt de oboseală.
PROFESORUL : Ei, și acum, în anii ăștia din urmă, spune drept, ai mai simțit vreo oboseală ca atunci ?
ION : Deloc.
PROFESORUL : Pentru că distanțele pe care le străbăteam s-au mărit — nu uita că în curînd ne așteaptă cosmosul — și condițiile de călătorie sînt altele. Mult mai comode. Mergi înainte și nici nu simți. Vorba dumitale, crezi că ești acasă. Nu se mai aude decît vijiitul abia perceptibil al înaintării. Ai pus, vreodată, urechea la dușumea ?
ION : Nu.
PROFESORUL : Ia pune-o ! **(Ion se apleacă, ascultă.)** Ce auzi ?
ION : Cred că iar se bat.
PROFESORUL : Cine ?
ION : Locatarii de dedesubt. Obișnuiesc așa ceva.
PROFESORUL : Nu ține seama de asta. E un incident trecător, nesemnificativ. Dacă asculți mai bine, dincolo de trintelile, de țipătul și de înjurăturile lor, se aude, se distinge vuietul acela abia perceptibil al înaintării.
ION : Atunci să mai ascult o dată **(Ascultă.)**
PROFESORUL : E ?
ION **(aplecat)** : Parcă, parcă...
PROFESORUL **(triumfător)** : Vezi ? !
ION **(se ridică)** : Eu nu mai înțeleg nimic. Nu m-aș mira să apară cineva acum și să ne spună, solemn, c-am ajuns cine știe unde mama dracului.
PROFESORUL : Și dacă ar spune așa : „Domnilor, am ajuns în viitorul cel mai îndepărtat" ? ! **(Ușa se deschide, apare Marin, îmbrăcat polițist.)**
ION : Marin !
PROFESORUL : A, cunoștința veche.
ION : Dar ce te-au îmbrăcat, frate, cu costumul ăsta ? Dacă n-ai fi fost prietenul meu cel mai bun, nici nu te-aș fi recunoscut.
MARIN **(solemn, oficial)** : Domnilor, e ora închiderii.

CORTINA

ÎN CURÎND

ROMÂNIA LITERARĂ

SĂPTĂMÎNAL DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

EDITAT DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

există nervi

piesă într-un act de Marin Sorescu

ION : **(la ureche, confidențial) :** Secolul ăsta mi-a distrus flora intestinală.
MARIN : **(speriat) :** Aoleu ! E rău de tot.
ION : E cel mai mare rău pe care-l poți face unui dușman.
MARIN : Unui prieten.
ION : Unui vecin. Înainte, îi omorai pisica.
MARIN : Acum îi distrugi flora.
ION : **(amărît) :** A mea s-a zis, e harcea-parcea. De fapt, nici nu mai există. Plus că mi-au tăiat, din oficiu, și un sfert din stomac.
MARIN : Serios ? Și nu te-ai arătat la un doctor ?
ION : Să-mi mai taie un sfert ? Cine crezi că... ?
MARIN : Aha !
ION : Oricum, fără floră intestinală, fericirea e egală cu zero.
MARIN : Am auzit că dacă distrugi planctonul dintr-o mare, s-a zis și cu fauna marină : pești, raci, crabi. Că ei din asta se trag. Așa și cu flora intestinală.
ION : Păi ce crezi că simt eu pe pielea mea de atîta amar de vreme ? Tocmai chestia asta. Și mi-au lăsat și numai trei sferturi de stomac !
MARIN : Și o poți scoate la capăt cu un stomac de mizerie ?
ION : Acum, colac peste pupăză : Flora intestinală. Ăsta e secolul în care trăim !
MARIN : **(solemn) :** Dragă Ioane, nu mai sta — fuga la doctor. Că dacă apuci să mori, adio ! Hai, du-te.
ION : Am fost.
MARIN : Și ?
ION : Mi-a dat să țin 40 de zile și 40 de nopți de calm.
MARIN : Să postești ?
ION : Nu, să fiu calm.
MARIN : Înțeleg. Ca Isus în pustiu. Ți-a dat cumva și pustiul ?
ION : A scris acolo pe o rețetă. Dar cine înțelege scrisul lor ?
MARIN : Scriu încurcat al naibii.
ION : Totul se încurcă de la o vreme încoace.
MARIN : Încalecă literele, nenorociții...
ION : Și uite cine ne învață pe noi să nu bem apă în timpul mesii !
MARIN : Eu nu beau apă la masă de **(socotește)**... doi ani. Tot un doctor m-a învățat. Zice că intră aerul. Azi, puțin aer în burtă, mîine mai mult, poimîine și mai mult, pînă ajungi să plesnești.
ION : Dar ți-a prins bine, din moment ce n-ai plesnit.
MARIN : În schimb, crăp de sete. De cite ori mă așez la masă, mă apucă o sete... Mi-a pierit și pofta de mîncare.
ION : Așa e cînd nu poate omul să facă ce vrea.
MARIN : Pînă acum însă m-am ținut bine : doi ani n-am pus strop pe limbă în timpul mesii. Și cu toate astea, nu mă simt nici eu prea bine cu fierea.
ION : Poate ar trebui nici să nu mîncăm în timpul mesii.
MARIN : Spre asta se și tinde. Numai așa cred că am fi salvați.
ION : Pe mine m-au mai salvat o dată. Acum vreo 20 de ani. Căzusem pe capul lor și m-au ridicat în picioare.
MARIN : Niște porci.
ION : Eu trebuie să-mi cumpăr unul.
MARIN : Altfel e greu.
ION : Mie îmi spui ? ! Auzi, să-mi distrugă mie... De-aia văd o ciudă pe secolul ăsta !...
MARIN : Asta nu-i nimic. Să vezi ce-o să fie spre sfîrșitul lui. Cînd s-o izbi cometa aia de pămînt.
ION : Mamă, mamă, ce-or să mai bată atunci clopotele !
MARIN : Am avut un prieten care scotea limba la clopote și bătea în ea cu niște ciocănele de țambal.
ION : Și suna frumos ?
MARIN : Bronzul e bronz.
ION : Nu întotdeauna. Uite, în orașul meu era o statuie pe care au mîncat-o porcii. Fără scandal, fără nimic, au rîmat-o jos, și pînă dimineața, cînd să prindă lumea de veste, au mîncat-o.
MARIN : Trăiesc și ei din ce pot. Greu se cîștigă azi existența.
ION : Oare poți să-ți faci din ace de gămălie un viitor ?
MARIN **(meditativ) :** De, știu și eu ? ! **(Pauză).** Cîte ai ?
ION : Vreo 200.
MARIN : Toți încep cu puțin. Azi unul, mîine altul...
ION : Mi-e teamă să nu mi le fure.
MARIN : Și asta e posibil.
ION : Că mi-au mai furat și trecutul. Atîția ani ! Și dacă află că acele astea sînt viitorul...
MARIN : Acul e lucrul dracului.
ION : Înțeapă.
MARIN : Am încercat și eu cu vreo cîteva. Te poți bizui pe mine.
ION : Și ți-a trecut ?
MARIN : Ce ?
ION : Reumatismul. Știi, dacă te lași înțepat de albine... veninul lor vindecă reumatismul.
MARIN : Eu n-am avut nici o albină.
ION : E îngrozitor ! Să n-ai o albină a ta în vremurile astea de încordare internațională ! Să vină să-ți bîzîie pe la nas cînd citești ziarul, să-ți colinde florile din covor...
MARIN : Să-ți lase puțină miere într-un pahar...
ION : Și să te înțepe din cînd în cînd, preventiv... E inuman să n-ai o albină. Chiar spui adevărul ?
MARIN : Da.
ION : De fapt, nici eu n-am avut niciodată vreuna. Și nu știu nu văd cum mi-aș putea procura în toamna asta.
MARIN : E un timp mort.
ION : Mort, zici ? Hoit. De-aia strîng ace de gămălie. Am vreo 200. Cînd se adună vreo cîteva mii, le pun într-un stup.
MARIN : Îți fac eu stupul. Am niște scînduri rămase de la o masă veche.
ION : Și atunci viață, prezent ! Stupul — colo pe balcon. Fereastra deschisă, eu — răsturnat într-un fotoliu.
MARIN : Te invidiez din tot sufletul. Hm, și balconul...
ION : Contează mult și balcoanele în fericirea oamenilor, să știi, foarte mult.
MARIN **(șoviăind) :** Cam vreo 50 la sută ?
ION **(important) :** Mai dă ceva.
MARIN **(mai sigur) :** 65 !
ION : Te apropii. Te apropii binișcr. Eu am studiat chestia asta vreo cîțiva ani. Contează enorm.
MARIN : Bănuiam eu ceva...
ION : Și cred că, științific, s-ar explica în felul următor : e ca și cînd ai avea o ieșire la mare.
MARIN : Direct din casă.
ION : Absolut. Și ieșirea asta te eliberează de presiunea celor patru pereți, devii mai calm, mai visător, poți fuma o țigară, digestia lucrează ca pe roate... Și aproape că ești fericit.
MARIN : Ce aproape, chiar ești.
ION **(recunoscînd rușinat) :** Așa e, în momentele alea chiar **ești** fericit. Ce să ne mai ascundem după deget ! **(Pauză pentru schimb de idei.)**
MARIN : Da' nici balcoanele astea n-au răsărit chiar din senin.
ION **(rîde cu gravitate) :** Dar ce, sînt ciuperci ? S-au depus eforturi...
MARIN : Considerabile.
ION : Considerabile.
MARIN : Și în toate direcțiile.
ION : În toate direcțiile.
MARIN : Generații după generații care s-au jertfit pentru această fericire a ta. Ai recunoscut doar adineaori că ești fericit în casa ta.
ION **(vrea să dea înapoi) :** Nu chiar în casă, în balcon, cîteodată.
MARIN : Trebuie să recunoaștem cu toții că balcoanele reprezintă încununarea unor sudori vărsate... **(Ușa se deschide brusc, intră Profesorul.)**
PROFESORUL : Mă scuzați, mai e un loc liber ?
(Ion și Marin se privesc nedumeriți.)
ION : Mă rog, poftiți.
PROFESORUL : Imediat. Să-mi aduc bagajul. **(Iese și se întoarce cu un geamantan enorm.)** Merg și eu cu dumneavoastră.
MARIN **(încurcat) :** Noi nu mergem nicăieri...
ION **(îl trage de mînecă, îi șoptește) :** Pst ! Cine știe cine e. Nu te aventura în declarații. **(Tare.)** Mergem și noi încotro merge toată lumea.
MARIN : Evident. Cum să nu mergem nicăieri, noi mergem înainte. Stăm aici, dar mergem înainte.
PROFESORUL : Eu nu merg decît cîteva stații.
ION **(nedumerit) :** Stații ? **(Izbucnește în ris.)** Formidabil ! Ce tren căutați dumneavoastră ?
PROFESORUL : Trenul care merge pe-aici.
ION **(continuînd să rîdă) :** Domnule, ești formidabil ! Ai nimerit într-o casă de oameni.
PROFESORUL **(se uită în jur) :** Serios, într-o casă ? Asta-i bună ! **(Rîde.)**
MARIN **(înecîndu-se și el de ris) :** E foarte bună ! Auzi, voia să meargă cu casa ta pînă la...
ION : O fi ea casa mea grozavă, dar roate n-are.
MARIN : N-are.
PROFESORUL : Totuși, să nu stau cu geamantanul alci, în picioarele oamenilor. Să-l pun sus.
ION : Unde sus ?
PROFESORUL : În plasă. **(Își dă seama.)** A, desigur ! Nefiind tren, compartiment, nu există nici plasă. Toate au o logică de fier. **(Către Ion.)** Totuși, ar fi trebuit să faceți o plasă. Casă, casă, dar unde pui geamantanele celor care vin ? Unde pun eu geamantanul, dacă aici nu există o plasă ca lumea ? **(Ridicînd tonul.)** O să reclam.
MARIN **(impăciuitor) :** Dacă nu există, se poate face. Gazde sîntem, ce Dumnezeu ! Cinci minute, cît rămîneți aici, ne vom sili să vă simțiți bine. **(Către Ion).** N-ai putea să aduci niște sfoară ? Și niște bețe, ceva.
ION : O, cum să nu, e doar o casă de oameni ! **(Iese și se întoarce cu cele necesare. Împreună cu Marin, improvizează plasa).** Gata ! **(Se șterg de sudoare.)** E chiar mai bine așa. Mă mir că nu mi-a dat în cap pînă acum.
MARIN : N-ai avut nevoie. Dar uite cum s-a ridicat problema, cum s-a rezolvat. Viața rezolvă mereu.
ION : Viața rezolvă pe rupte.
PROFESORUL : Toate au o logică de fier. **(La geamantanul, dă să-l pună sus).** Sînteți buni ?... **(Ion și Marin îl ajută, pun geamantanul în plasă).**
ION **(rizînd) :** Am făcut-o și pe asta.
PROFESORUL : Numai să nu pice la vreo zdruncinătură.
ION **(bănuitor) :** Cine naiba să zdruncine ?
MARIN: Numai vreun cutremur.
PROFESORUL **(ia un scaun și se trage mai spre fereastră) :** Bine că am găsit un loc la fereastră.
ION : Am și balcon.
PROFESORUL : Unde-om fi ajuns ?
ION **(are o idee) :** Cred că ați ajuns la destinație. Să dăm geamantanul jos.
PROFESORUL : Lasă-l, că eu nu mă grăbesc. Nu sînt dintr-aceia care fug după trenuri. Știți, eu sînt profesor.
ION : Și eu sînt profesor.
MARIN : Și eu sînt profesor.
PROFESORUL : Eu sînt neurolog.
ION : A, a !
MARIN : Aa !
PROFESORUL : Aa ! Și dumneavoastră sînteți profesori. Atunci pot să vă spun. Mă puteți înțelege. Aflați că ne aflăm, într-adevăr, într-un tren. Dumneavoastră sînteți cei care confundați. N-am vrut să vă spun brusc, ca să n-aveți un șoc.
ION : Tren ? Imposibil. **(Rizînd.)** Plătesc chirie.
MARIN **(nesigur) :** Mai știi, Ioane ? S-ar putea să fie și tren... Poți să știi, cu casele astea...
ION : Lasă-mă, frate, în pace, de-atîția ani stau aici. Dacă era tren, ehe, cine știe unde-aș fi ajuns acum ! Aș fi ocolit pămîntul... **(Merge la fereastră).** Dar uite, același deal în față, același salcîm aici și frasinii ăia mai încolo, aceiași oameni pe stradă.
PROFESORUL : Iluzii optice... Noi funcționăm pe bază de iluzii optice.
MARIN : Parcă numai optice !... Și acustice... Cunosc pe cineva care aude cu degetul mic de la mîna stîngă și se roagă de toată lumea să-i taie urechile, că-l încurcă.
PROFESORUL : Științific, e perfect explicabil. Și-a făcut un transfer de simțuri. Prin sugestie și autosugestie. Știți, eu am făcut o descoperire.
ION **(ironic) :** Recunoscută în lumea întreagă ?
PROFESORUL : Cîștigă în fiecare zi mase tot mai mari de oameni.
MARIN : Indiferent de sex ?
PROFESORUL : N-aș putea spune. Femeile sînt mai rezistente.
ION : Sexul joacă un rol mare oriunde te-ai duce. Și viitorul îi prevede un rol și mai mare în următoarele cinci secole.
PROFESORUL : Dar sînt sigur că într-o bună zi voi primi o recunoaștere unanimă. Absolut sigur.
MARIN : Nu ne-ați spus, ce descoperire ați făcut ?
PROFESORUL : Una simplă, la prima vedere.
ION : Astea simple...

PERSONAJE

ION, 30—40 de ani, vîrsta divagațiilor

MARIN, idem, prieten de divagații

PROFESORUL, 50 de ani, cel mult.

Locuința lui Ion : o cameră mobilată simplu, de burlac. Pe fereastră se vede, afară, un salcîm. Camera are și o ușă, care ar da în balcon — trebuie să se sugereze cumva existența unui balcon.

PROFESORUL : Neg existența nervilor.
MARIN : Și ce e cu asta ?
PROFESORUL : Asta e teoria mea.
ION : Eu neg existența creierului.
PRCFESORUL : Dar eu pot demonstra.
MARIN : Ce ?
PROFESORUL : Că trăim într-un secol de calm.
ION : Aoleu !
MARIN : Într-adevăr, crește numărul calmilor naturali și artificiali. Asta se poate observa prin muzee.
PROFESORUL : Ba, dimpotrivă. Crește numărul astenicilor.
ION : Și atunci ?
PROFESORUL : Dar astenia lor nu e veritabilă. E contractată prin sugestie. Singurul remediu care ne-a rămas este tot sugestia.
MARIN : După teoria dumneavoastră, dacă-i spun unui mort : „Măi frate, nu ești

Desen de ION GÎNJU

mort. Hai, învie, ce dracu te-ai sugestionat în halul ăsta !“, el învie ?
PROFESORUL : O să ajungem și acolo. Deocamdată, ceea ce am putut obține este revelația fundamentală pentru știință a inexistenței nervilor la oameni.
ION : Și oamenii... știu ?
PROFESORUL : Tocmai asta e.
MARIN : Habar n-au că sînt calmi ?
PROFESORUL : Va veni însă o zi cînd vor afla totul. Trebuie să luptăm pentru înfăptuirea acestei zile.
ION : Eu voi merge în primele rînduri.
MARIN : Nici eu n-o să stau cu mîinile în sîn.
PROFESORUL : Deocamdată, singura tactică ce se poate adopta e munca de la om la om.
MARIN : Intuiesc esența problemei - mergi din casă în casă și le spui oamenilor să se calmeze.
ION : Orice om calm, în plus, este un cîștig pentru omenire. **(Cîștigat de idee).** Doctore, ai în mine un frate. Ai picat la tanc : simțeam că o iau razna. De-asta l-am și chemat pe prietenul meu, să mai stăm de vorbă. Să n-o iau razna pe tăcute. Sau, cum s-ar zice... în gînd.
MARIN : Noi sîntem prieteni din cele mai vechi timpuri.
PROFESORUL : Prietenul e ca un paratrăsnet.
ION : Eu, cînd sting seara lumina, îmi apar pe pereți niște dungi orizontale, întretăiate de dungi verticale. Nu știu de unde vin aceste dungi. Am observat, am studiat. Am studiat chiar **cibernetica.** Înțelegi tu, Marine, este tot așa, în pătrățele ?
MARIN : **(nesigur) :** Așa și-așa.
PROFESORUL : Tot din cauza sugestiei. Ați avut cîndva, prin casă, vreun ciur, vreun grătar, ceva ?
ION **(se gîndește) :** Ciur... grătar... Nu.
PROFESORUL : Gratii, cumva ? Vreau să spun, dat fiind că înainte erau hoți, ați stat în vreo casă cu gratii la geam ?
ION : Nu, dar am trecut o dată pe lîngă una.
PROFESORUL : Și v-au impresionat puternic.
ION : Foarte puternic. Un timp, nici n-am putut să mă mișc de lîngă această casă.
PROFESORUL **(triumfător) :** Păi vezi ! Totul se poate explica științific.
ION : Da, acum mi-e foarte clar.
MARIN : Totul se clarifică de la o zi la alta. Domnule profesor, ne-ați fost de un real folos. De acum încolo veți găsi în mine și în prietenul meu niște oameni cu un calm de fier. Niște atleți ai calmului omenesc. Acum mergeți. **(Se pregătește de plecare).** Vă pot conduce cîțiva pași ?
PROFESORUL : Ce, am și ajuns ?
MARIN : Unde să ajungem ?
PROFESORUL : Acolo, departe.
MARIN **(încet, lui Ion) :** Ăsta iar o ia de la cap. **(Tare).** Dar dumnealui **(îi arată pe Ion)** a ajuns acasă, e casa lui. Noi trebuie să coborîm și să schimbăm trenul.
PROFESORUL **(dă să ia geamantanul, apoi se răzgîndește) :** Mai rămîn. Îmi place casa dumnealui, e odihnitoare.
ION : Are și balcon.
PROFESORUL : Mă scuzați că am confundat. Credeam că am **devenit.** Citeodată confund problema ajungerii undeva cu problema devenirii. E un punct în viitor, unde cei doi termeni, într-adevăr, se unesc. **(Rușinat.)** Am făcut o gafă, așa e ?
ION : Nu-i nimic, nu-i nimic, ce, parcă eu nu confund ?!
MARIN : Acum, ca să fim sinceri : toți confundăm pe rupte.
PROFESORUL : Și există atîtea posibilități de a confunda o casă cu un tren.
MARIN : Mai ales acum, cînd cibernetica...
PROFESORUL : Totul e să nu credem în superstiții, fie ele chiar și mascate sub formă de diverse lucruri.
MARIN : Și să plecăm la timp. Eu chiar o să mă duc. E tîrziu... **(Încet, lui Ion).** Poate reușesc să-l sugestionez. La revedere. **(Iese, apoi se întoarce).** Nu vă supărați, cu cine am avut onoarea ?
PROFESORUL : Poftiți cartea mea de vizită. **(I-o dă).**
ION **(rizînd) :** Dar e complet albă. Nu scrie nici un nume.
PROFESORUL : Există acolo amprentele mele.
MARIN : Aa ! Atunci e clar. **(Iese).**
PROFESORUL **(după o scurtă pauză) :** Unde s-a dus ?
ION : A ieșit.
PROFESORUL : Ieșirile astea nu prea îmi plac.
ION : Dar sînt necesare.
PROFESORUL : Un rău necesar, vrei să spui ?
ION : Avem nevoie să mai plecăm și noi din cînd în cînd. Să mai vedem lumea.
PROFESORUL : Poți s-o vezi și pe fereastră.
ION : Da, dar lumea din fereastră nu e toată. Orice fereastră are o limită.
PROFESORUL : Și lumea are o limită. De exemplu, domnul care a plecat reprezenta pentru mine o limită. Acum îmi s-a dus, parcă nu mă simt bine. Orice om pe care îl pierdem înseamnă o dezvelire în fața primejdiei.
ION : Și o adîncă durere.
PROFESORUL : Dar nu trebuie să fim pesimiști.
ION : Să nu dezarmăm.
PROFESORUL : Și mai ales să nu ne pierdem calmul.
ION : Aa....
PROFESORUL : Asta e mai important ca toate.
ION : Totul e mai important ca toate.
PROFESORUL : În anumite condiții, da.
ION : Și pe o anumită treaptă.
PROFESORUL : Pe o anumită treaptă a anumitor condiții. Dar, în cazul nostru, stăpînirea de sine aduce după ca regenerarea celulelor...
ION : Ca și somnul.
PROFESORUL : De la regenerarea celulelor și pînă la întinerirea spirituală nu e decît un pas. Apoi urmează, în mod logic, bunăstarea materială.
ION : Asta pindesc eu de atît amar de vreme ! Și totul numai prin calm ?
PROFESORUL : Și totul numai prin calm.
ION : Dar noi înseamnă atunci că sîntem nervoși.
PROFESORUL : Foc. Numai în aparență. Tocmai împotriva acestei **aparențe** se îndreaptă teoria mea. Eu mă ridic împotriva aparențelor.
ION : Să sfărîmăm aparențele. Problema este : cum să le deosebim de realități, pentru că aparențele și cu esențele am impresia că merg mînă în mînă.
PROFESORUL : De la o vreme.
ION : Cum să facem ?
PROFESORUL : Vom începe printr-un proces de delimitare a aparențelor.
ION : De exemplu, dumneata te instalezi în casa mea, zici că e tren și că mergi cu ea numai pînă nu știu unde, mă rog. Te muți în spinarea mea. Totodată, susții că n-am de ce să mă enervez.
PROFESORUL : Ăsta e sociologism vulgar.
ION : Dar care e aici esența ?
PROFESORUL : De multe ori, esența ne scapă printre degete, recunosc. **(Privindu-și mîinile, meditativ).** Printre aceste degete ale mele au scăpat atîtea esențe !
ION : **(îndurerat, îl consolează, bătîndu-l pe umeri).** Nu-i nimic, nu-i nimic. Nu-i numai vina dumitale. Au intervenit și anumite condiții...
PROFESORUL : De viață și de moarte.
ION : Pe viață și pe moarte.
PROFESORUL : Dar citeodată și noi privim lucrurile prea ușor.
ION : Și eu privesc uneori lucrurile prea ușor.
PROFESORUL **(atent) :** A, asta e important, foarte important.
ION : Ce e important ?
PROFESORUL : Ce-ai mărturisit adineauri.
ION : Ce ?
PROFESORUL : Că privești lucrurile prea ușor.
ION : Bine, dar e o simplă declarație...
PROFESORUL : Ai putea s-o dai în scris ?
ION **(speriat) :** Dar la ce trebuie ?
PROFESORUL : Eu nu pot calma oamenii decît cu document la mînă. Știi, un test, în care să pot descifra personalitatea subiectului. Faptul că privești superficial lumea explică, de exemplu, de ce nu poți deosebi realitatea de fantasmagorie. De ce te cramponezi să susții că acest tren nenorocit este casa dumitale.
ION : Bine, dar are și balcon.
PROFESORUL : Asta nu dovedește nimic. Uiți că trăim în epoca tehnicii celei mai avansate ? Ce, era mare lucru să breveteze cineva trenul cu balcon ?
ION : Da, dar la noi nu ar fi prins : sîntem o țară muntoasă ! Avem multe tuneluri.
PROFESORUL **(cu compătimire) :** Frate, frate, adînc ți s-au mai înrădăcinat în cap unele concepții ! Ce sînt părinții dumitale ?
ION : Nu mai sînt.
PROFESORUL : Atunci să păstrăm un moment de reculegere. **(Își păstrează).** Și unde sînt îngropați ?
ION : Într-un sat de munte...
PROFESORUL : Va să zică, ești de la țară.
ION **(speriat) :** E grav ?
PROFESORUL : Nu cine știe ce. Ai mare noroc că satul e situat la munte.
ION : A fost munte, dar nu mai e. Era bătrîn. S-a ros cu trecerea anilor.
PROFESORUL : În orice caz, caracterul pozitiv al locului se menține. Aerul era mai sănătos. Chiar dacă nu mai există brazi propriu-ziși, resturi de ozon, venind din timpuri imemorabile...
ION : Ceva, ceva... **(Pauză. Ion merge la fereastră.)** Știi ce, mă gîndesc că s-ar putea să ai dreptate. Uite, adineaori nu exista cioara asta în salcîmul din fața casei. Acum există, o văd foarte clar. Aș putea chiar să-i număr penele.
PROFESORUL : Cui ?
ION : Cioril. Înseamnă că peisajul s-a schimbat întrucitva. S-ar putea să fim într-un tren.
PROFESORUL **(rădînd) :** Îmi place în primul rînd că te-ai mai calmat. Cînd judecă omul la rece, altfel privește, altfel vede.
ION : Aș fi un ipocrit dacă n-aș recunoaște sincer, deschis, că dumneata mi-ai deschis ochii.
PROFESORUL **(modest) :** Nu eu, știința mea despre deschiderea ochilor.
ION : Într-adevăr, ești mult mai învățat decît mine.
PROFESORUL : Aș putea să-ți fiu și tată.
ION : Cred că m-am și dezastenizat. **(Înghite în sec de vreo două ori la rînd).**
PROFESORUL : Ce faci ?
ION : Îmi înghit ultima fărîmă de nervi. Metoda dumitale, într-adevăr, e miraculoasă. Uite, mă simt foarte bine. Parcă acum cîteva minute m-am născut. **Acum, în minutele noastre.**
PROFESORUL : Eu te-am făcut om, dar, cum îți spuneam, nu e meritul meu. Știința înainte de orice.
ION **(avintat) :** Meritam eu norocul ăsta ? **(Convins.)** Nu, nu-l meritam.
PROFESORUL : Ba-l meritați.
ION : Ba nu-l meritam. A fost o adevărată pleașcă. Această pleașcă trebuie extinsă asupra întregii omeniri. Deși, precis, n-o merită.
PROFESORUL : Mă bucur că m-ai înțeles perfect. Dar trebuie să procedăm sistematic. Lumea nu renunță ușor la nervii ei. Extirparea nervilor populației cere prudență.
ION : Multă prudență.
PROFESORUL : Să analizăm puțin cum stau lucrurile. Va să zică, dacă nervozitatea e o boală molipsitoare... oamenii se enervează unul de la altul.
ION : Prin rotație ?
PROFESORUL : Simplu, unul de la altul.
PROFESORUL : Ce trebuie să facem în cazul ăsta ?
ION : Să-i izolăm.
PROFESORUL : Să nu ne pripim. Îi izolezi, să zicem, dar cum ?
ION : Etanș, ei ?
PROFESORUL **(stă pe gînduri) :** Ce-ar fi să încercăm cu vată de sticlă... Nu, niște pereți de plută ar fi mai potriviți... Pluta oprește orice zgomot.
ION : Dar de unde ai atîtea plute ? Chiar, cam cîte plute or mai fi pe glob ?
PROFESORUL : Nu m-aș mira să nu mai fie decît cîteva păduri.
ION : Da, fiindcă de cîte ori ai nevoie de ceva, nu găsești. Și ce faci numai cu cîteva păduri de plută ? Abia dacă reușești să izolezi, de bine de rău, toate tălpile.
PROFESORUL : Am mai putea lua pluta și de la colacii de salvare.
ION : Asta ar fi o idee. Că și așa stau degeaba. Cine se mai salvează acum cu colaci de salvare ?
PROFESORUL : O dată ce avem bomba atomică ! Un lucru îl anulează pe celălalt.
ION : Asta înseamnă progres. Eu cred în progres.
PROFESORUL : Dacă n-ai crede, n-ai fi aici. Totuși, cu pluta obținută în felul ăsta, să zicem că ne-am ridica cu izolarea lumii pînă la genunchi — admițînd cazul c-o începem, cum spuneam, de la tălpi. Ce-i facem cu restul ?
ION : El, ce-i facem cu restul ?
PROFESORUL : Poți să lași atîta amar de lume descoperită ? Expusă ?
ION : Nu poți. Din moment ce tot te-ai apucat de-o treabă, măcar s-o faci pînă la capăt.
PROFESORUL **(șoviăind) :** Talașul... ce zici ?...
ION : Să-i dăm cu talaș ?
PROFESORUL : Are cîteva calități izolatoare. Și aparatele de mare precizie se separă în lăzi tot cu ajutorul talașului.
ION : Omul e și el un aparat precis. Cel mai precis aparat.
PROFESORUL : Deci, cu atît mai mult — talașul.
ION : Să zicem că, printr-un mijloc sau altul, o să se obțină rezultate satisfăcătoare în direcția asta, o să se reușească să nu se vadă om cu om.
PROFESORUL : Cu anii.
ION : Dar nu știu dacă o să le convină. Au fost învățați să se vadă. Aud că în Orient s-a desființat și feregeaua. Deci, tendința generală e inversă. Să nu ne punem de-a curmezișul istoriei. Oricum, oamenii trebuie să se vadă. Mai ales femeile. Asta este situația, în direcția asta se simte acum vîntul.
PROFESORUL **(deconcertat):** Atunci să se vadă dar să nu se audă. Că de-aici se trag, în mare măsură, nervii : auzi una, alta...

(Continuare în pag. a 7-a)

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori-șefi adjuncți :
Gheorghe Achiței, Cezar Baltag,
Eugen Simion

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. : 18.33.99.

ABONAMENTELE
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei.

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“

Paginatori : **Niculae Ion, Cerchez Nicolae.**

Tehnoredactor : **Ștefana Harbur.**

Macheta : **Radu Georgescu.**